TC. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

CEVRÎ, HALL-İ TAHKÎKÂT VE ‘AYNÜ‘L-FÜYÛZ İNCELEME- METİN

(1b-36b)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yeliz ALKAYA

KOCAELİ 2018

TC. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

CEVRÎ, HALL-İ TAHKÎKÂT VE ‘AYNÜ‘L-FÜYÛZ İNCELEME- METİN

(1b-36b)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yeliz ALKAYA

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. GENCAY ZAVOTÇU

KOCAELİ 2018

TC. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

CEVRÎ, HALL-İ TAHKÎKÂT VE 'AYNÜ'L-FÜYÛZ İNCELEME- METİN

(1b-36b)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Yeliz ALKAYA

Tezin Kabul Edildiği Yönetim Kurulu Karar ve No: 05.12.2018/32
20.06.2018/16

Jüri başkanı: Prof. Dr.Gencay ZAVOTÇU

Jüri üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Abdülmuttalib İPEK

Jüri üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Mehmet ÖZDEMİR

KOCAELİ 2018

ÖN SÖZ

Bu çalışmada 17.yy Divan şairlerinden Cevrî İbrāhîm Çelebi'nin *Hall-i Tahkîkât* ve '*Aynü'l-Füyûz* adlı eserleri ele alınmıştır. *Hall-i Tahkîkât*, Cevrî Çelebi'nin Mevlânâ Celâleddin Rûmi'nin 6 ciltlik Mesnevîsi"nden seçtiği 40 beyti beşer beyitle şerh ettiği eserin adıdır. Bu eserin akabinde yer alan '*Aynü'l-Füyûz* ise, Mevlevî Dervişi Yûsuf-ı Sîne-çâk'in Mevlânâ Celâleddin Rūmi'nin 6 ciltlik Mesnevîsi"nden seçtiği 360 beyitle oluşturduğu Cezîre-i Mesnevî'nin şerhi niteliğindedir. Cevrî Çelebi, Yûsuf-ı Sîne-çâk'in Mesnevîden seçtiği 360 beytin her birini 5'er beyitle şerh ederek 2000 beyti aşkın bir eser vücuda getirmiş ve nâmına '*Aynü'l-Füyûz* demiştir. '*Aynü'l-Füyûz'*un şerhimize konu olan 82 varaklık nüshası İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, K 600' de kayıtlıdır.

Mevlevîlik hakkında bilgi vermek, tarîkata yeni girenlere yol göstermek, derviş ve sâliklerin bilmesi ve dikkat etmesi gereken hususları anlatmak için yazılan Cevrî'nin *Hall-i Tahkîkât* ile '*Aynü'l Füyûz'*unu konu alan tezimiz üç bölümden ibarettir. Tezin Birinci Bölümü'nde Cevrî'nin Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği hakkında kaynak eserlerden hareketle bilgi verilmiştir. II. Bölüm"de *Hall-i Tahkîkât* ve 'Aynü'l-Füyûz'un tanıtımı, her iki eserin biçim özellikleri, nazım biçimi, ölçüsü, içerik özellikleri, içerikleri, konu ya da konuları, dil ve yazım özellikleri, her iki eserde geçen âyet ve hadîsler, ile adları zikredilen kişiler hakkında bilgi verilmiş ve yazma tavsifi yapılmıştır. III. Bölüm'de *Hall-i Tahkîkât* ile 'Aynü'l-Füyûz'un çeviri yazı metinleri, tezin hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar, dizin ve *Hall-i Tahkîkât* ile 'Aynü'l-Füyûz'un teze konu olan 1a-36b arası varakların eski yazılı metni verilmiştir.

Tezin yazımında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün Akademik Yazım Kılavuzu esas alınmıştır. Noktalama işaretlerinin kullanımında ise Türk Dil Kurumu İmla Kılavuzu dikkate alınmış, Arapça ve Farsça kelimelerin yazılışında ise Ferit Devellioğlu'nun Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lūgatındaki imlâ esas alınmıştır.

Cevrî'nin *Hall-i Tahkîkât* ve 'Aynü'l-Füyûz adlı eserleri ile ilgili olarak hazırladığım Yüksek Lisans tezinin başlangıç aşamasından bitimine dek bilgi ve yönlendirmeleri ile bana rehberlik eden çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Gencay Zavotçu'ya teşekkür ederim. Metinde geçen Arapça ifadelerin okunmasında yardımlarını esirgemeyen Din Kültürü Öğretmeni Yakup Ceylan'a ile bu zorlu süreçte benden yardım ve desteklerini esirgemeyen sevgili aileme de ayrıca teşekkür ederim. Tezimin ilgileneceklere ve okuyacak olanlara yararlı olması en içten dileğimdir.

Yeliz Alkaya

Kocaeli 2018

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ……..I-II
İÇİNDEKİLER ……...III
ÖZET IV
ABSTRACT.....V
KISALTMALAR ……..VI
GİRİŞ ..... …1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.CEVRÎ 3
1.1. HAYATI..... …3
1.2. ESERLERİ ..... …6

İKİNCİ BÖLÜM

2. HALL-İ TAHKÎKÂT VE ‘AYNÜ’L FÜYŪZ’UN TANITIMI ..... …8
2.1. ESERLERİN BİÇİM ÖZELLİKLERİ..... …13
2.1.1. Nazım Biçimi 13
2.1.2.Ölçüsü 14
2.2.İÇERİK ÖZELLİKLERİ ..... …17
2.2.1.İçeriği 17
2.2.2. Konu ya da Konuları 18
2.2.3. Dil ve Yazım Özellikleri 25
2.2.4. Eserde Geçen Âyet ve Hadîsler 29
2.2.5. Eserde Adı Geçen Kişiler 32
2.2.6. Eserin Tasnifi 45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. METİN ÇEVİRİSİ ..... …46
SONUÇ 197
KAYNAKÇA ..... …199
TIPKIBASIM METİN ..... …201
ÖZGEÇMİŞ 246

ÖZET

Cevrî şair ve hattât (güzel yazı ustası) olarak tanınmıştır. Güzel yazı yazmadaki yeteneği ona iyi bir ömür sürmesini sağlamış, Divân-ı Hümâyûn kâtipliği yapmasına sebep olmuştur. Kaynaklarda belirtildiğine göre tasavvufa ilgi duyup Mevlevîlik tarikatına girmiştir. Mevlânâ'nın altı ciltlik *Mesnevî'*sinden seçtiği 360 beytin açıklamasından oluşan '*Aynü'l-Füyûz* ile *Mesnevî*'den seçtiği 40 beytin şerhi mahiyetindeki *Hall-i Tahkîkât* şairin Mevlevîliğini isbat eden delillerdir.

Tezimize konu olan Cevrî '*Aynü'l-Füyûz'*u 82 varaktan ibârettir. Cevrî, '*Aynül-füyûz'u* Mevlevîlik hakkında bilgi vermek, tarîkata yeni girenlere yol göstermek, derviş ve sâliklerin bilmesi ve dikkat etmesi gereken hususları anlatmak için yazmıştır. Mürîdin yapması ve dikkat etmesi gereken hususların anlatıldığı eserde pîre bağlılık, pîrin sözüne itaat etme ve ona karşı gelmeme, söz dinleme ve isteneni yapmayı öğütleyip tenbihlerken bu yolun uzun, çetin ve meşakkatli olduğunu da belirtilir. Şeyhin sahip olması gereken vasıfları da anlatan şair hem müritler hem de şeyhlik makamı için önemli sayılacak hususlara değinir. Eserde bu konu ve hususların dışında namaz, niyaz, kıble, secde, mescid, zikr, vahdet, şirk, Âdem, melâ'ik v.d. husus ve konulara değinilir, bunların yarar ve erdemleri üzerinde durulur.

Anahtar Kelimeler: Cevrî, 'Aynü'l Füyûz, Mevlânâ, Mevlevî, Pîr

ABSTRACT

Cevrî was known as a poet and calligraphist (fancy penman).His skill in fancy penmanship had given him an opportunity to have a nice life and the occupation as the Imperial Council clerk. As staded in some sources, he joined the Mevlevi order.

Hall-i Tahkîkât, an explanation of 40 selected couplets from Mesnevî and ‘Aynü‘l- Füyûz, the gloss of 360 couplets selected from six-volume Mesnevî by Mevlânâ, has been the prof of his Mevlevî identity.

‘Aynü‘l-Füyûz by Cevrî-the topic of this thesis-consists of 82 folios. Cevrî wrote ‘Aynü‘l-Füyûz in order to give information about Mevlevî order; guide those new comers; explain the issues that dervishes and pilgrims should know. The work in which the rules that the disciples should follow are explained advises the commitment to the sage,the obedience to him while displaying that the journey to do these is long, hard and painful. The poet, describing the features the Sheikh should have deals with the topics that are important fort he disciples and the rank of the Sheikh. Apart from these topics and issues, it mentions prayers, suppliance, kiblah, sajdah, masjid, dhikr, unity, shirk, Adam, angels etc. And focuses on the merits of them.

Keywords: Cevrî, ‘Aynü‘l Füyûz, Mevlânâ, Mevlevî, Pîr

KISALTMALAR

Af.: ‘Aynü‘l-Füyûz

Ans.: Ansiklopedisi

Bs. : Basım

Bsk.: Baskı

Bşk.: Başkanlığı

C.: Cilt

Çev.: Çeviren

Doç.: Doçent

Dr.: Doktor

Ed.: Edebiyat

Fak.: Fakültesi

Prof.: Profesör

s.: Sayfa

S.: Sayı

Sos. Bil. Ens.: Sosyal Bilimler Enstitüsü

TDK: Türk Dil Kurumu

Terc.: Tercüme, tercüme eden

TTK: Türk Tarih Kurumu

Üni.: Üniversitesi

vb.: Ve benzerleri

vd.. Ve diğerleri

Yay.: Yayınevi, Yayınları

Yrd. Doç.: Yardımcı Doçent

GİRİŞ

Kaynaklarda iyi bir tahsil gördüğüne dair bilgiler olan ve Ankaralı İsmail Rüsûhî Dede'nin sohbetleri ile Mevlevî tekkelerindeki semâ törenlerine katılan Cevrî şair ve hattât (güzel yazı ustası) olarak tanınmıştır. Güzel yazı yazmadaki yeteneği ona iyi bir ömür sürmesini sağlamış, Divân-ı Hümâyun kâtipliği yapmasına sebep olmuştur. Devlet büyüklerine yazdığı kitapların karşılığı olarak aldığı câizelerle de minnetsiz bir şekilde yaşamıştır. Kaynaklarda Cevrî'nin tasavvufa da ilgi duyarak Mevlevîlik tarîkatına girdiği belirtilir. Yusuf Sine-çâk'ın Cezîre-i Mesnevî'sine yazdığı '*Aynü'l-Füyûz* adlı eseri ile *Hall-i Tahkîkât* şairin Mevlevîliğini isbat eden delillerdir. Hall-i Tahkîkat Mevlânâ C. Rûmî'nin Mesnevî'sinden seçtiği 40 beytin, Aynüʿl-Füyûz ise Yûsuf-ı Sine-çâk'ın Cezîre-i Mesnevî'sinde yer alan 360 beytin şerhi niteliğinde eserler olup şâirin Mevlevîlik bilgisi bakımından rüşdünü ıspatlayan eserlerdir demek yanlış olmaz.

Cevrî'nin Hall-i Tahkîkât ve 'Aynüʿl-Füyûz'unun bir arada bulunduğu yazma eser 82 varaktan ibârettir. Eserin dış kapaktan sonra gelen yedi varağı boştur. İlk üç varakta ait olduğu kütüphane adı, kaşesi ve mührü ile Farsça bazı beyitler vardır. Eser 8. varakta başlayıp 79. varakta sona ermektedir. 80. varak boş olup 81 ve 82. varaklarda Osmanlıca bazı yazılar ve yazıların yanında Arapça rakamlar vardır. 8 ila 79. varaklar arasında yer alan eser yaklaşık 71 varaklık bir hacme sahiptir. Her bir varak a-b yüzü olmak üzere ortalama 35-36 beyitten ibarettir. Başlangıcında eser adı ve Allah (c.c.)'ı birleyip ululayan bir tevhîd mevcuttur. Tevhîdin ardından gelen kısa na'tte ise İslâm Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.) farklı kişilik ve peygamberlik vasıflarıyla övülür. Hz. Muhammed hakkındaki natten sonra Dört Halîfe övgüsünde ve bu övgünün akabinde de *Der Beyān-ı İntiḫab-ı Mesnevî* başlığı altında eserin yazılış sebebi ve içeriği hakkında bilgi verilir. Eserin ilerleyen kısımlarında Cevrî namaz, niyaz, kıble, secde, mescid, zikr, vahdet, şirk, Âdem, melâʿik v.d. husus ve konulara değinir, bunların yarar ve erdemleri üzerinde durur.

Hall-i Tahkîkât ve 'Aynü'l Füyûz, Mevlevîlik hakkında bilgi vermek, tarîkata yeni girenlere yol göstermek, derviş ve sâliklerin bilmesi ve dikkat etmesi gereken hususları anlatmak için yazılmıştır. Mürîdin yapması ve dikkat etmesi gereken hususları anlatan eser pîre bağlılık, pîrin sözünden dışarı çıkmama ve ona karşı gelmeme, söz dinle ve isteneni yapmayı öğütleyip tenbihlerken bu yolun uzun, çetin ve meşakkatli olduğunu da belirtir. Şeyhin sahip olması gereken vasıfları da anlatan şair hem müritler hem de şeyhlik makamı için önemli sayılacak hususlara değinir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. CEVRÎ

1.1.HAYATI

"*Nâmı İbrâhimdür. Mahmiyye-i İstânbûl'dan zuhûr itmişdür." (*Mustafa Safâyî Efendi, 2005: 137) ve "*Beyne'l-'irfān zebān-ı tāze ile eş'ārı lî-hem-tāya āġāze iden İstanbūlî İbrāhîm Çelebi'dür*" (Zavotçu, 2009: 124) beyanlarında belirtildiği üzere asıl adı İbrāhîm olan Cevrî İstanbullu bir şairdir. Kaynaklarda doğum yeri ve tarihi hakkında bir bilgi mevcut değildir. Ancak, istanbullu olarak takdim edilişi doğum yerinin mi yoksa şair olarak tanındığı yerin mi İstanbul olduğu hususunda şüpheye yer verir. Şâirin başka bir kaynakta: "*Fi'l-asl Mahmiyye-i Dârü's-saltana-i İslāmbūl'dan ser-zede olup nām-ı nāmísi İbrāhîm…"* (Esrâr Dede, 2000: 112) şeklinde *İslâmbūl'*lu olarak sunuluşundaki "*fi'l-asl"* ibaresi aslen İstanbullu olup orada doğduğu fikrini verir. Ailesi ve soyu hakkında ise kaynaklarda bir bilgi mevcut değildir.

Eğitim durumu ile ilgili olarak iyi bir tahsil gördüğüne dair bilgiler mevcuttur. Safâyî "*Evâ'il-i hâlinde tahsîl-i ma'rifet etmekle ma'ārif-i cüz'iyye ve külliyyede māhir bir şā'ir olup ġāyet hoş-nüvìs bir şā'ir olmaġla dā'imā kitābet edip anıñla ta'ayyüş iderdi." (*Mustafa Safâyî Efendi, 2005: 137) diyerek çocukluk ve ilk gençlik yıllarında cüz'î ve küllî düzeyde eğitim görüp yetenekli bir şair olduğunu ve yazısı çok güzel olduğu için sürekli yazı yazarak geçimini sağladığını söyler. Akabinde ise günde bin beyt yazıp sattığı beyanında bulunur. "*Kendisine sanat olarakhattatlığı seçmiştir. Bütün bu kaynaklarî onun iyi bir hattat olduğunda birleşirler. Cevrî, hat sanatını 1057H / 1647M'de vefat etmeden önce bir müddet Yenikapı Mevlevihanesinde ikamet eden Abdi adlı bir Mevlevî hattattan öğrenmiştir. Talik ve talik kırmasını gayet iyi yazdığını sadece kaynakların verdiği bilgilerden olmayıp eldeki yazmalardan da öğreniyoruz.*

Gerçekten Cevrî İbrahîm Çelebi, bugün kütüphanelerimizi süsleyen pek çok eseri istinsah etmiştir."(Ayan, 1981: 5) cümleleri Cevrî'nin hattattlığı ve özellikle ta'lîk yazıdaki yeteneğini vurgular. Esrâr Dede de "*husūsā ma'ārif-i 'āliyye ve 'ulūm-ı mütevāliyyede tahsîl-i istisnā ve hatt-ı ta'îîkda yed-i tūlā olmaġla…"* (Esrâr Dede, 2000: 112) cümlesinde üst düzeyde ve farklı alanlarda eğitim görüp ta'lîk hatta yetenekli ve bilgili olduğu beyanında bulunur. Şâirin Ankaralı İsmail Rüsūhî Dede'nin sohbetlerine ve Mevlevî tekkelerindeki semā'lara devam ettiği ve hat sanatını 1057H / 1647M'de vefat etmeden önce bir müddet Yenikapı Mevlevihanesinde ikamet eden Abdi adlı bir Mevlevî hattattan öğrendiği hakkında verilen bilgiler arasındadır. (Ayan, 1981: 4,5)

Cevrî'nin devlet memuriyetine girip girmediği hususunda Kaynaklarda çelişkili bilgiler vardır. 18. yy. biyoğrafi yazarı İsmâil Belîğ'in şair hakkında zikrettiği "*Dîvān-ı Hümāyūn kātiplerinden."* (Belîğ, 1999: 62) cümlesi devlet memuru olduğu fikrini verir. Ancak, Safāyî ve Esrār Dede tezkirelerinde bu hususta herhangi bir bilgi bulunmayışı Cevrî'nin resmî bir görevi olup olmadığı hususunda kesin bir fikir beyanında bulunmayı güçleştirir. Yukarıda belirtildiği üzere şairin geçimini yazı yazıp yazdıklarını satarak temin etmesi, memuriyete girmiş olsa bile memuriyet hayatının uzun sürmediği, yazısının güzelliğinin farkında olan şairin geçimini yazıları ve yaptığı istinsahlarla temin ettiği görüşünü güçlendiren bir sebeptir.

Cevrî'nin hattı gibi şiiri ve şairliği de övgüden nasibini almıştır. 17. yy. biyografi yazarı Rızā'nın, Cevrî'nin şiiri ve şairliği hakkında me'âlen zikrettiği "*Taze dil sözünün terbiye ettiği gönle hoş gelen şiirlerinin kumaşına (sözlerine) değer biçilemez. Kasîde ve gazelleri akıcı ve gönül açıcı, tercî-i bendleri birbirinden üstündür (güzeldir). Doğruyu söylemek gerekirse manalar gelinine bu derece süs ve bezek vermek Allah vergisidir.*" [1] cümleleri şiir sözlerinin usta

[1]Yukarıda Türkiye Türkçesi'ne çevirisi verilen metnin aslı şu şekildedir"*Perveriş-i güfte-i zebān-ı tāze olup emti'a-ı eş'ār-ı dil-peẕîri bí-endāzedür. Ḳaṣā'id ü ġazeliyyātı selís ü dil-güşā ve tercí'-bendleri ḫod biribirinden a'lādur. Ġaḳḳā ki 'arūs-ı ma'āníye bu mertebe zíb ü ziynet virmek dād-ı Ḫudā'dur.*"(Zavotçu, 2009: ?)

bir şair elinden çıkmış izlenimi verecek düzeyde manidar ve beğenilir, kasîde ve gazellerinin gönül açıcı, Cevrî'nin şairliğinin ise Allah vergisi bir yetenek olduğunu ifade ederler. Cevrî için "*māhir bir şā'ir"* sözünü sarf eden Safâyî de "*Şā'ir-i mezbūr ol 'asrıñ feṣāḥat u belāġat ile meşhūr olan şā'ir-i şîrîn-maḳālinden müretteb ü mükemmel Dìvān-ı belāġat-'unvānı vardır." (*Mustafa Safâyî Efendi, 2005: 137)cümlesinde onun yaşadığı devrin açık, anlaşılır ve güzel söz söylemekle ünlü, şirin sözlerinden oluşan düzenli ve özenli bir dîvān sahibi şairi olduğunu söyler.

Cevrî Çelebi kaynakların verdiği bilgiye göre H 1060 / M 1054 tarihinde İstanbul'da ölmüştür. Şairin ölüm tarihini Safâyî "*'Âkıbet biñ altmış hudūdında 'āzim-i bekā olmaġla fevtine bu tāríhler nazm olmuşdur."(*Mustafa Safâyî Efendi, 2005: 137), Belîğ de "*Biñ altmış senesinde sitem-i dehre tahammül itmeyüp 'azm-i dívān-ı bekā eyledi."* cümlelerinde 1060 H (M 1650) olarak verirler.

1.2. ESERLERİ

Cevrî Çelebi kaynakların verdiği bilgiye Dîvān, *Aynü'l-Füyūz, Hall-i Tahkîkat* ve *Melhame* adlı eserlerin sāhibidir.

1. **Dîvān:** Cevrî için "*māhir bir şā'ir"* sözünü sarf eden Safâyî "*Şā'ir-i mezbūr ol 'asrıñ feṣāḥat u belāġat ile meşhūr olan şā'ir-i şírín-maḳālinden müretteb ü mükemmel Dîvān-ı belāġat-'unvānı vardır." (*Mustafa Safâyî Efendi, 2005: 137) cümlesinde onun yaşadığı devrin açık, anlaşılır ve güzel söz söylemekle ünlü, şirin sözlerinden oluşan düzenli ve özenli bir dîvān sahibi şairi olduğunu söyler. Esrār Dede de "*Te'lîfātından Dìvān-ı belāġat-'unvānları olup eş'ār-ı 'ārif-āne ve güftār-ı Mevleviyānesi beyne'l-ihvān mevfûr…"* (Esrār Dede, 2000: 112) cümlesinde Dîvānı olduğunu beyan ederken şiirlerinin irfān sahibine yakışır biçimde (*'ārif-āne*), sözlerinin ise Mevlevîce (*Mevleviyāne) Mevleviyāne* olduğunu söyler.

Geçmiş yıllarda Dîvān ile ilgili tenkidli metin çalışması yapmış olan Prof. Dr. Hüseyin Ayan, inceleme kısmında "*Cevrî Dîvānının pek çok yazması vardır"* (Ayan, 1981: 9) diyerek dipnotta Dîvān'ın 38 yazma nüshasının künyesini verir. Bu sayı, Dîvān'ın elyazmasıyla çok nüshasının yazıldığı, devrinde ve sonraki asırlarda sevilerek okunduğu fikrini verir.

2. **Melhame:** Tezkireci Safāyî'nin "*Ve daḫı manẓūm Melḥame taḥrîr etmişdir." (*Mustafa Safāyî Efendi, 2005: 137) cümlesinde beyan ettiği üzere Cevrî'nin Melhame adlı manzum bir eseri vardır. Cevrî'nin çok bilinen bu eseri "*Selāhaddín Yazıcı'nın 811 H./ 1408 M.de yazdığı Şemsiyye'sinin, Cevrî tarafından yeniden kaleme alınmasıdır."* (Ayan, 1981: 21) cümlesinden

belirtildiği üzere Selāhaddín Yazıcı'nın 811 H./ 1408 M.de yazdığı Şemsiyye'sinden mülhem olarak yazılmış bir eserdir.

3. **Selîm-nāme:** Cevrî'nin bu eserinin varlığından Esrār Dede vasıtasıyla haberdar olmaktayız. Esrār Dede'nin beyanına göre, devrin hükümdārı Sultān III. Selîm tarafından kendisine bahşedilen hediyeye teşekkür mahiyetinde kaleme alınmış bir kasîdedir.

4. **Hall-i Tahkîkât:** Cevrî İbrahim Çelebi'nin bu eseri, Esrār Dede'nin "... *ve daḫı şeş mücelledāt-ı Mesnevì-i Mevlevî'den çil beyt-i şerîf intiĥāb ve her birini beşer beytle terceme vü íżāḥ idüp Ḥall-i Taḥḳîḳāt ismiyle mevsūm risāle-i bedí'ası vardur...* " (Esrâr Dede, 2000: 112)cümlesinde beyan ettiği üzere, Mevlānā'nın altı ciltlik Mesnevî'sinden seçtiği kırk beyti Türkçe'ye tercüme ettikten sonra açıklayıp

Buldı bu manẓūme-i ḥikmet niẓām
Ḥall-i taḥḳīḳat ile tārīḫ ü nām (Esrar Dede, 2000: 112)

beytinden anlaşılacağı üzere esere Hall-i Taḥkîkât ismi verilmiştir.

5. **'Aynü'l-Füyûz:** Eser hakkında II. Bölüm'de ayrıntılı olarak bilgi verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.HALL-İ TAHKÎKÂT VE 'AYNÜ'L-FÜYÛZ'UN TANITIMI

Hall-i Tahkîkât: Cevrî İbrahim Çelebi'nin Hall-i Tahkîkât'ı, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin 6 ciltlik Mesnevî'sinden seçtiği 40 beytin şerhinden ibârettir. Bu kırk beytin ilk on sekizi, Mesnevî'nin başındaki ney hikâyesinin anlatıldığı beyitlerdir. Diğer yirmi iki beyit, Cevrî'nin Mesnevî'nin altı cildinden seçtiği muhtelif beyitlerdir. Cevrî Çelebi, Mesnevî'den seçtiği 40 beytin her birini beşer beyitte şerh edip adını Hall-i Tahkîkât koymuştur. Her bir beyti beş beytle şerh ettiği eserin sonundaki "Der beyān-ı nām u tārîḫ-i kitāb" başlığı altında eserin muhtevâsını ve eser adını beyan eder:

Gerçi mücmeldir bu şerḥ-i bī-miṯāl
Līk metninde mufaṣṣaldır meʿāl

Metni bir müşkīl zebāndır fiʿl-meṯel
İtdi şerḥim ānı icmāl üzre ḥell

Ṭālibe tafṣīlden irmez ṣafā
Naḳd-i mażmūn ḳalbine virmez ġınā

355. *Eyler aḳvāl-i keṯīre ʿaḳlı deng*
Farḳ olınmaz leẕẕet-i şehd ü şereng

Ben daḫı ol ḥālden ḳıldım ḥaẕer
Eyledim naḳl u beyānı moḫteṣer

Buldı bu manẓūme-i ḥikmet niẓām

Ḥall-i taḥḳīḳat ile tārīḫ ü nām (1057) (Cevrî Dede, HT: 12b)

Yukarıdaki beyitlerde Cevrî Çelebi bu eşsiz şerhin kısa ve öz (özet) olmasına rağmen metninde anlamının ayrıntılı olduğunu, dili ağır olan bir metnin şerhini yapıp hall ettiğini belirtir. İstekli olana ayrıntının hoş gelmeyeceğini, fazla sözün aklı şaşkına çevirip sözden tat almasını engelleyeceğini söyler. Bu fikirde olduğu için şerhi kısa ve öz tuttuğunu, sınırlı bir şerhle yetinip eserin adını *Hall-iTahkîkât* koyduğunu ifâde eder. Son beyitte eserin adını beyân ederken aynı zamanda ebced hesabı ile bitiriliş tarihini (H. 1057) söylemiş olur.

ʻAynüʻl-Füyūz: Cevrî Çelebi'nin Aynüʻl-Füyūz'u Yūsuf-ı Sineçāk"ın *Cezîre-i Mesnevî*"sine yazdığı şerh mahiyetinde bir eserdir. 1057H-1647M."de kaleme alınan eser, Cevrî'nin Mesnevîden seçtiği 40 beytin beşer beytle şerhinden oluşan Hall-i Tahkîkât'in bitirilişinin ardından kaleme alınmıştır. Kendi ifâdesiyle Cevrî, Mesnevîden seçtiği 40 beytin beşer beytle şerhinden ibaret olan oluşan *Hall-i Tahkîkât*'i bitirdikten sonra eseri Mevlânâ hazretlerinin ruhuna iletir (bildirir). Mevlânâ'nın ruhu şerhi dinleyüp eksiği ve fazlasıyla kabul eder. Kişiliğinin şerhe uygun yeterli ve elverişli olduğunu görünce Cevrî'den bir derse daha gayret sarf etmesi (şerh daha yapması) önerisinde bulunur:

Nāmı Yūsuf şöhretidür Sīne-çāk

Ol leṭāfet-ṣāḥib-i dervīş-i pāk

Meşnevīmizden bizim yazmış hemīn

Sī ṣād u şaṣt u şeş ebyāt-ı güzīn

Cemʿ ü tertīb itmiş ānı bāb bāb

Olmuş ol nüsḫa-yı müretteb kitāb

Lücce-i feyżimden alup kāmını
Eylemiş anıñ Cezīre nāmını

370. *Gerçi çoḳdur böyle cem'-i mu'teber*
Cümleden oldur müfīd-i moḫteṣer

Ders-i ṣānī ol kitāb olsun saña
Bā'iṣ-i şuġl-ı ṣevāb olsun saña

Başla üslūb-ı ḳadīm üzre yine
Şevḳle bu intiḫābıñ şerḥine (Cevrî Dede; CM: 13a)

Cevrî'ye hitâben, nâmı Yûsuf Sîne-çâk olan eski sâdık dervişlerinden birinin mesneviden üç yüz altmış altı beyti seçip bir eser oluşturduğunu ve nâmını Cezîre-i Mesnevî koyduğunu, Yûsuf Sîne-çâk'ın bu eserini şerh etmesinin sevâb vesilesi olacağını söyler. Cevrî de Hz. Mevlânâ'nın ruhundan gelen bu teklif üzerine Yûsuf Sîne-çâk'ın Cezîre-i Mesnevî'sinin şerhini ikinci ders (*ders-i sānî*) olarak kabul edip şerhe başlar. Safâyî'nin "*Cümle-i āśārından Mesnevî-i Şerîf'iñ üç yüz altmış beytinin her beyt-i şerîfini beşer beyt ile terkîb-i bend tarzında Cezîre-i Mesnevî nāmıyla şerh etmişdir." (*Mustafa Safâyî Efendi, 2005: 137) cümlesinde belirttiği üzere Mevlānā'nın Mesnevî'sinden seçilen 360 beytin her birinin beş beyitle şerhinden ibaret olan eserin başında Cevrî,

Hāṣılı bu nüsḫaya tārîḫ ü nām
Hāṣılı 'Aynü'l-füyūz oldı tamām (Cevrî Dede; AF: 13b, 14a)

Beytinde belirttiği üzere adının *'Aynü'l-füyūz* olduğunu ifade eder. Akabinde de eserini terkîb-i bend tarzında tertib ettiğini söyler. Safâyî'nin "…*terkîb-i bend tarzında Cezîre-i Mesnevî nāmıyla şerh etmişdir." (*Mustafa Safâyî Efendi, 2005: 137) cümlesinde belirttiği ve Cevrî'nin de

Oldı bu manzūme-i ‘ārif-pesend
Tarz-ı bī-mānend ile terkīb-i bend (Cevrî Dede; AF: 2b)

beytinde beyân ettiği üzere, görünüm itibarıyla *terkîb-i bend* nazım şekliyle uyumlu olur. Bu görünümde Mesnevî'den seçilen Farsça beyitler vâsıta beyti, beyitlerin şerhi niteliğindeki Türkçe beyitler de bend olarak kabul edilmişlerdir. Bu hâliyle ‘Aynü‘l-*Füyūz*, yaklaşık 2200 beyitlik hacmiyle mesnevî görünümlü bir terkîb-i bend görünümü arz eder.

Cevrî İbrahim Çelebi'nin *Hall-i Tahkîkât'ı* âlemlerin yaratıcısı Allah'ı birleyip ululayan bir tevhîd ile başlar. *Ẕikr-i Tevḥîd Ḫūda,āzze ve celle* başlığıyla sunulan 8 beyit hacmindeki kısa tevhîdde,

‘Āleme itdi tecellí ḥikmetiñ
Nice biñ yüzden göründi ḳudretiñ (Cevrî Dede; AF:1b)

beytinde belirtildiği üzere Allah'ın hikmetinin āleme tecellî edip nice bin yüzden göründüğünü belirtir. Tevhîd'i takiben söylediği Hz.Muhammed övgüsündeki *Na't-ı Şāhen-şāh-ı Ṣadr-ı ıṣṭıfā* başlıklı kısa na‘tte,

Geldi aña hātem-i Peygamberī
Hüccetullāh oldı ẕāt-ı enverī

Ba'ṣ olundu 'āleme Kur'an ile
Ẕātın isbat eyledi bürhān ile (Cevrî Dede;AF:1b)

Beyitlerinde peygamberlik geleneğini mühürleyip sona erdiren Hz.Muhammed'in Kur'ān ile gönderildiğini belirtir veakabinderuhunakıyāmetgününekadar selāmve dua olsun diyerek na't bitirir.

Aynüʿl-Füyüzʺda, Hz.Muhammed övgüsündeki naʿtten sonra *DerMedh-i Çār-yār-ı bā-safā* başlığı altında Dört Halîfe de bir manzumede övülür. Hz. Ebubekir Sıddık, Hz.Ömer, Farūk, Hz.Osman ziʺn-nūreyn ve Hz.Alî de Murtezā namve sıfatları ile anılırlar. Dört Halîfe övgüsünden sonra Cevrî, eserine temel oluşturan Mesnevī beyitlerinin seçimiile ilgili fikirlerini beyan eder. *Der beyān-ı intiḫāb-ı mesnevî* başlıklı kısımda gece gündüz Mesnevîʺden ders alıp okuduğunu ve Mevlānā sesinin (sözünün) ruhuna gıda olduğunu söyler. Nüshasını beş kez yazdığını söylediği eserin altı cildinden kırk beyti seçip üzerinde dikkat sarf ederek her birini beş beyit ile düzene koyduğunu belirtir:

Meṯnevīden ders alup ṣubḥ u mesāʾ
Nuṭḳ-ı Mollā rūḥuma oldı ġıdā

Sāʿid-i iḳdam-ı teşmīr eyledim
Nüsḫāsın beş defʿa taḥrīr eyledim

Āḫir ol deryādan oldum behre-ver
Kim çıḳardım bir nice ṣāfî güher

Yaʿnī idrakimce itdim intiḫāb
Şeş ṣaḥāʾifden çihil beyt müsteṭāb

30. *Oldı her bir beyt gūyā bir zebān*
Eyler istidādı insānı beyān

Rabṭına itdim kemāl-i ihtimām
Her biri beş beyt ile buldı niẓām *(Cevrî Dede; AF: 2b)*

Cevrî'nin *Aynü'l-Füyūz* adlı eserinin hacmi yaklaşık 2300 beyte ulaşır. 400 beytin şerhi ile birlikte eseri yazma sebebini içeren *Aynüʺl-Füyūz'*un baş

tarafındaki beyitler dâhil edildiğinde eser yaklaşık 2300 beytlik bir hacme ulaşır. Cevrî, ortaya koyduğu bu eserin biçimi için de eşsiz bir tarz olarak nitelediği terkíb-i bend tamlamasını zikreder.

Oldı bu manzūme-i 'ārif-pesend
Tarz-ı bī-mānend ile terkīb-i bend (Cevrî Dede; AF: 2b)

Eserin geneline baktığımızda Mevlevîlik hakkında bilgi vermek, tarikate yeni girenlere yol göstermek, bu yolda yürüyen kiĢilerin dikkat etmesi gereken hususları bilmeleri amacıyla yazılmıştır.

Cevrî'nin *Hall-i Tahkîkât* ve *Aynü'l-Füyūz* adlı eserlerinin bir arada bulunduğu yazma eser 82 varaktan oluşur. Dış kapaktan sonra gelen 7 varağı boştur. İlk üç varakta ait olduğu kütüphane adı, kaşesi ve mühürü ile farsça bazı beyitler vardır. Eser 8. varakla başlayıp 79. varakta sona ermektedir. 80. varak boş olup 81. ve 82. varaklarda Osmanlıca bazı yazılar ve yazıların yanında Arapça rakamlar vardır. Her bir varak a-b yüzü olmak üzere ortalama 35-36 beyitten ibarettir.

2.1. ESERİN BİÇİM ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Nazım Biçimi

Cevrî, Hall-i Tahkîkât ve 'Aynü'l Füyûz adlı eserlerin biçimi için eşsiz bir tarz olarak nitelediği terkîb-i bend tamlamasını zikreder.

Oldı bu manzūme-i 'ārif-pesend
Tarz-ı bī-mānend ile terkīb-i bend (Cevrî Dede; AF: 2b)

‘Aynü‘l-Füyûz’un biçimi hakkında terkîb-i Bend nazım şeklini zikretse de eser boyut olarak Mesnevî görünümü arz eder demek yanlış olmaz. Çünkü, terkib-i bend nazım şeklinde konu bütünlüğü aranmaktadır. Ancak esere bakıldığında her bölümde farklı bir konu ele alınmıştır.

Beyitlerin biçim özelliklerine bakıldığında aa bb cc... şeklinde kafiyelendiği ve beyitler arasında anlamca bir bütünlük olduğu görülür. Beyitlerin kafiyelenişini aşağıdaki örneklerde görmek mümkündür:

Cezbe-yi Ḥaḳdan olunca neşve-dār
Maʿnī-i tevḥīd-i ḳıldı āşikār

Li-ma-‘Allah ḳılup remzin beyān
Ḥaḳḳla ḥaḳ olduġun itdi ayān

Geldi añа ḫatem-i Peyġamberī
Ḥüccetullāh oldı ẕāt-ı enverī

Baʿṣ olundu ‘ālem-i Ḳurʿān ile
Ẕatın iṣbāt eyledi bürhān ile *(Cevrî Dede; AF: 2a)*

2.1.2. Ölçüsü

Hall-i Tahkîkât ve ‘Aynü‘l-Füyûz adlı eserleri Mesnevînin vezni olan *fāilātün, fāilātün, fāilün* kalıbıyla ele alınmıştır. Cevrî bazı beyitlerde vezne uydurmak için ulama (vasl), imâle, medd ve zihâf gibi aruz uygulamalarına başvurmuş, bu suretle beytin vezne uygun olmasını sağlamıştır. Aşağıdaki beyitlerin altı çizili sözcüklerinde bu durumu gözlemek mümkündür:

Ulama (Vasl): Sözlük anlamı “birleştirme, ulaştırma” demek olan ulama aruz terimi olarak iki kelimenin birleştirilmesi, birlikte okunmasına denir. (İpekten,1997:140). Daha açık bir söylemle ünsüz ile biten ilk hecenin son

harfinin(ünsüzünün) kendisinden sonra gelen ve ünlü ile başlayan heceye ulanarak onunla birlikte okunmasıdır.

Ba'ṣ olundu 'ālem-i Ḳurʿān ile
Ẕatın iṣbāt eyledi bürhān ile (Cevrî Dede;AF:2a)

Ḳaṣd bu kim anları tesḫīr ide
Böyle bir efsūn ile tedbīr ide (Cevrî Dede;AF:40a)

Ḥāş-ı leḳad kʿola ḳavl-i mu'temed
Kiẕb ider her vechle ol bī-ḫıred (Cevrî Dede;AF:40b)

İmāle: Arapça Meyl mastarından türemiş olan imale "çekme, uzatma, bir tarafa eğme" manasında bir arūz terimi olup (İpekten,1997:143) mısrada kapalı heceye denk gelen ve kısa ünlü ile biten açık hecenin uzatılarak kapalı hece durumuna getirilmesidir. İmāle-i maksūre olarak da bilinen imāle, ulama ile birlikte çokça başvurulan bir arūz uygulamasıdır.

Yazdı evṣāfın anıñ kilk- i ḳażā
Levḥ-i 'arşa müctebā vü muṣṭafā

Rūḥına olsun ilā-yevm'il-ḳıyām
Ṣad dürūd u ṣad taḥīyyāt u selam (Cevrî Dede;AF:2a)

Medd: İmāle-i memdūde adıyla da bilinen medd, kapalı bir heceyi bir kapalı bir açık ya da bir uzun, bir kısa (- .) heceye denk gelecek şekilde uzatarak okumaktır. (İpekten,1997:148) Dört çeşit hecede yapılır: 1.Uzun ünlü ve ünsüz, 2. Ünsüz, uzun ünlü ve ünsüz; 3. Bir ünlü ve iki ünsüz: 4. Ünsüz, uzun ünlü ve iki ünsüz.

Li-ma-Allāhıñ kılup remzin beyān

Ḥaḳḳla haḳ olduġun itdi ʻayān (Cevrî Dede;AF:2a)

Düşdi Fārūḳā żiyā ol nūrdan

Sinesi oldı münevver tūrdan (Cevrî Dede;AF:2a)

Ḳaṣd bu kim anları tesḫīr ide

Böyle bir efsūn ile tedbīr ide (Cevrî Dede;AF:40a)

Ḥāş-ı leḳad kʿola ḳavl-i muʻtemed

Kiẕb ider her vechle ol bì-ḫıred (Cevrî Dede;AF:40b)

Zihāf: (Kısaltma): "Aslından uzaklaştırma, zorla ve sürünerek yürüme"anlamına gelir. Arūz terimi olarak da uzun okunması gereken hecelerin kısa okunmasına denir. Arūzda kısa olması gerekirken kapalı heceye denk gelen ve uzun ünlü ile biten uzun hecelerin kısa okunmasıdır. (İpekten,1997:153)

Ceẕbe-yi Ḥaḳdan olunca neşve-dār

Maʿnī-i tevḥīdi ḳıldı āşikār (Cevrî Dede;AF:2a)

Yaʿni dirler biz yaḳīn deryāsıyuz

Ādemiñ mümtāz u müsteṣnāsıyuz (Cevrî Dede;AF:8a)

2.2. İÇERİK ÖZELLİKLERİ

2.2.1. İçeriği

17.yy şairlerinden Cevrî İbrâhîm Çelebî Hall-i Tahkîkât ‘Aynü‘l-Füyûz adlı eserleri Mevlevîlik hakkında bilgi vermek, tarikata yeni girenlere yol göstermek düşüncesiyle yazmıştır. Mevlāna’nın Mesnevî’sinden esinle yazılan, dinî-tasavvufî bir karakteri hāiz olan ve nasìhatnāme türüne örnek teşkil eden eserde tevbenin önem ve erdemi, laf olsun diye tevbe etmeme ve edilen tevbeyi tutma; faydasız iş işlememe/yapmama; zararlı ya da yararsız tohum ekmeme (ne ekersen onu biçersin), geleceği görme (ilerigörüşlü olma), Hakk’ın kapısını çalmaktan bir an bile geri durmama; pîrin kişilik özellikleri ile dinî-tasavvufî yetkinliğini belirtme ya da kavratma, pire hizmet, pîre bağlılık ve sözüne itaat; Şeyhin kişilik özellikleri, mürîdin / sālikin karşılaşacağı güçlükler ve bu güçlükleri aşma yolları; kılavuzun (rehber, rāh-ber, reh-nümā) gerekliliği ve özellikleri; devişin dikkat etmesi ve bilmesi gerekenler; şeytanın hileleri v.b. konu ve hususlardan bahsederken bu yolun uzun ve zor olduğunu da vurgular. Eserde şeyhin sahip olması gereken vasıfları da anlatan şair hem müritler için hem şeyhlik makamı için önemli noktalara değinmektedir. Kılavuzun önemini vurgulayan şair doğru yolu bulmanın pîre bağlanmaktan geçtiğini söyler. Nasihatname türünde olan eserde şair yer yer okuyucuya ders niteliğinde atıflarda bulunur. Her şeyi Allah’tan istemek gerektiğini ancak bu yolda bir kılavuzla yürünmesi gerektiğini özellikle vurgular. Müridin tasavvuf yolunda çektiği sıkıntılar, önüne çıkacak engellerden sıralanırken bu yolda mürşide bağlılığın önemi de vurgulanır. Bu yolda şeytanın hilelerinden sakınmak gereği ve çekilen her sıkıntıların sonunda mutlaka bir huzur olacağı vurgular. Allah yolundan uzaklaşanın bu dünyada da öbür dünyada da kaybolacağından bahseder. Bu nedenle mana ehlinin sohbetlerine dahil olunması gerektiğini söyler. Bu yolda hizmetin önemini metnin genelinde vurgulayan şair Allaha yakın olmanın bu yoldan geçeceğini özellikle söylemektedir. Şair metnin genelinde salikin Molla’nın sözünden çıkmaması

gerektiğini öğütler. Tasavvuf hakkındaki genel bilgilerle eser sonlanır. Aşağıdaki bölümde metinle ilgili konular tek tek ele alınarak incelenmiştir.

2.2.2. Konu ya da konuları

Pîrin Önemi

Şeyhin Nitelikleri

Tezimizin özelikle 37a' dan sonrasında şeyhin niteliklerine fazlaca yer verilmektedir. Şeyhte bulunması gereken özellikler sıralanmaktadır. Şeyhin fiziksel ve manevi özellikleri vurgulanmaktadır.

Ḳande ben ḳande kelām-ı evliyā
Ḳandedür ālūde ḳande ṣāfiyā (3a)

Şeyḫ odur kim ḳalbi anıñ pāk ola
Deste-i telvīs̄-i āb u ḫāk ola (37a)

Olsa bir şeyḫiñ hevāsı dünyevī
Anda olmaz fikr ü kār-ı uḫrevī (37b)

Şeyḫ odur ẓāhirde kʿola mū-sepīd
Olmaya mūy-ı sīyeh anda bedīd (41a)

Müridin tasavvuf yolundaki sıkıntıları

Bahsedilen diğer bir konu ise müridin tasavvuf yolunda çektiği sıkıntılardır.

Yokdur aña ömrü oldukça huẓūr
Ol ki bezm-i evliyādan ola dūr (38a)

Pîrin sözünden çıkmama/ Pîre bağlılık

Tezimizde en çok üzerinde durulan konulardan biri de pire bağlılıktır. Tasavvuf yolunda Allah'a kavuşmak için bu bağlılığın önemi özellikle vurgulanır.

Da'vet-i nefse icābet gösterüp
Ḥükm-i vesvāsa iṭā'at gösterüp (38a)

Eyle bezm-i ehl-i ṣūretden firār
Ehl-i ma'nā ṣoḥbetin ḳıl iḫtiyār(38a)

Ehl-i ma'nidür iden pir-i civān
Ehl-i suret de bulunmaz feyz-i cān (38a)

Diñle Mollānıñ yine tenbīhini
Gör ne dir bu bābda tevcīhini(42b)

Pîre Himmetin Önemi

Pîre bağlılık kadar pire hizmet de önemlidir. Bu konu da tezimizde önemli bir yere sahiptir.

Himmet-i pīr olmasa taʿvīẕ-i cān
Sālim olmaz bu ḫaṭardan sālikān (36a)

Merd iseñ cehd eyleyüp bir kār ḳıl
Cānıñı himmetle ma‘nī-dār ḳıl (38a)

Merd-i dānā ḫidmetinden olam dūr
Kim o ḫidmet cāna eyler baḫş-ı nūr (39a)

Şems / Mevlānā / Mevlānā'nın Faziletleri / Mevlevîlik

Hall-i Tahkîkât ve ‘Aynü‘l-Füyûz Mevlānā, Mevlānā'nın önemi ve faziletleri üzerinde çokça durmuş; Mevlevîlik konusunu ele alarak özellikle Mevlevîliğe yeni giren dervişlere yol gösterici olmuştur.

Cān lisānından vücūda ḳıl ḫiṭāb
Beyt-i Mevlānā aña olsun cevāb (2b)

Oldı çoḳ ẕerre bu şemsiñ ʿĀşıḳı
Bī-nihāyetdür muḥibb-i ṣādıḳı (2b)

Ḳande Cevrī ḳande nuṭḳ-ı Mevlevī
Ḳande aʿvām ḳande şerḥ-i Meṯnevī (3a)

Dostluḳ ḥaḳḳıñ idüp icrayile
Pend ider aḥbāba Mevlānā yine (39b)

Şeytanın Hileleri

Tasavvuf yolunun şüphesiz en sıkıntılı taraflarından biri şeytanın çeşitli hilelerle müridle uğraşmasıdır. Metnimizde şeytanın bu hilelerine de yer verilmiştir.

Söyleden bu sözleri iblīs iken
Anı görmez ol esīr-i mekr ü fen (40b)

Pîre Hizmet

Pîre bağlılık kadar pire hizmetde önemlidir. Bu konu da tezimizde önemli bir yere sahiptir.

Ya'ni ey ṭālib olup cūya-yı kār
Ḫidmet-i pīri iderseñ iḫtiyār(43a)

Ṭab'ıñı eyle nezāketden berī
Ḫidmetiñde bì- te'emmül ol cerī (43a)

Sen daḫı cem' eyle 'aḳl u hūşuñu
Ṭut kelām-ı pìre dāyim gūşuñu (43a)

Hāsılı bu zümre-i vala mekān
Bunlara hidmetle itme imtihān(43b)

Allah Aşkı / Allahın İsim ve Sıfatları

'Aynü'l-Füyûz, alemlerin yaratıcısı Allah'ı birleyip ululayan bir tevhîd ile başlar. Eserde Allah'ın hikmetinin āleme tecellî edip nice bin yüzden göründüğü belirtilir. Allah'ın isim ve sıfatlarına da metinde yer verilmiştir.

Li-ma- ʾAllāh'ıñ ḳılup remzin beyān
Ḥaḳḳla ḥaḳ olduġun itdi ʾayān (2a)

İtdiler menzilleriñ ḳurb u civār
Cümle sinden ola rāżì Kird-gār (2a)

Peygamber/ Peygamber Sıfatları

Eser de tevhîd bölümünden sonra na'te geçilir. Peygamberlik geleneğini mühürleyip sona erdiren Hz. Muhammed'in Kur'ān ile gönderildiği belirtilir ve akabinde ruhuna kıyāmet gününe kadar selām ve dua olsun diyerek na't bitirilir. Esere Hz. Yusuf, Hz. Ömer gibi birçok peygamber sıfatlarıyla birlikte konu edinilmiştir.

Geldi añа ḫatem-i Peyġamberī
Ḥüccetullāh oldı ẕāt-ı enverī (2a)

Düşdi Fārūḳ'ā żiyā ol nūrdan
Sīnesi oldı münevver Ṭūrdan (2a)

Ol muḳaddes nūr u pākīze-eṣer
Ḳalb-i ẕi'n-nūreyne ṣaldı tāb u fer (2a)

Vatan / Vatana Dönmeyi İstemek

Cāy-gāh oldı bana dār'ül-mihen
Kılmadı avare beni hubb-ı vatan (3b)

Cuş idüb şevk-i vatanla mey gibi
Ben dahi uşak içinde ney gibi (3b)

Akıl, Önemi, Akıl ile İş Görme, Akıllı Kişilerle Sohbet Etme

Eserde aklın önemine, faydalarına, akla yönelme ve akıllı iş yapma konularına yer verilmiştir.

Ta ki fetḥ ola gubā ibād-ı bāb-i din
Farża meʿmur oldılar aṣḥāb-ı din (9b)

Eyle ba'de'l-farż aklı cüst ü cū
Aḳıl ü dānā ile ḳıl güft ü gū (9b)

Her ne deñlü bulsa ʿaḳlıñ izdiyād
Ẕevḳ-i ṭāʿat ol ḳadar olur ziyād (9b)

ʿAḳlı tavṣīf eyleyüp faḫr-i rüsül
Ümmete virmiş ḫaber ol ʿaḳl-ı kül (9b)

Kıble

Eserde namaz, niyaz, kıble, secde, mescid, zikr, vahdet v.d. husus ve konulara değinilmiş, bunların yarar ve erdemleri üzerinde durulmuştur.

Ḳıble-gāh-ı felsefî vehm ü ḳıyās
Ḳıble-i dehr-i nuḳūş biʾl-mesās

Ḳıble-i işrāḳiyān ẓıll u ḫayāl
Ḳıble-i meşşāʿiyān fikr-i muḥāl

Ḳıble-i lā-edriyān ḫabẓ u ḫaṭā
Ḳıble-i iblīsiyān şerr u şeḳā

Ḳıble-i kec-mezhebān ceng ü cedel
Ḳıble-i ḫoş-meşrebān ḥüsn-i ezel (11b)

Tevbe, önemi ve gerekliliği

Eserde tevbenin önemi, tevbe etmenin gerekliliği üzerinde de durulmuştur.

Ey dil-efgār-ı ġam-ı cürm ü ḫaṭā
'İllet-i 'iṣyāna isterseñ devā

Dāḫil ol darü'ş-şifā-yı tevbeye
Başla tedbīr-i devā-yı tevbeye

Bundan aḳdem itdügiñ efʿāle heb
Tevbe ḳıl kim ola ġufrāna sebeb

Ḥāṣılı fevt olmadın vaḳt ü zamān
Cānla Ḥaḳḳa rücūʿ eyle hemān (29b)

2.2.3. Dil ve Yazım Özellikleri

1. Dilimizde vezin gereği ‘had’ sözcüğü tek d ile yazılmıştır.(**حد**)

Çün fürūzān oldı şem'-i Aḥmedī

Yandı islāmıñ çerāġı bī-hadī (2a)

2. Kelimede sondaki güzel h yazılmamıştır. (**بحر و ر**)

Āḫir ol deryādan oldum behre-ver

Kim çıḳardım bir nice ṣāfi güher (2b)

3. Kelimenin metindeki yazılışı vezne uygun değildir. (**صحفد ن**)

Ya'ni idrakimce itdim intiḫāb

Şeş saḥā'iften çihil beyt müsteṭāb (2b)

4. Kelime dad ile yazılması gerekirken zı ile yazılmış. (**مظمو نن**)

Didi eyle şerḥ-i mażmūnın reḳem

Evvelinden on sekiz beytinde hem (2b)

5. ‘dayima’ kelimesi metnin genelinde ye ve i harfleri kullanılarak yazılmıştır. ((**دايِ يما**

Dāyimā virsün añā rabb'ül enām

Şevḳ-i küllī feyż-i kāmil ẕevk-i tām (3a)

6. Kelimelerin yazılışı uygun değildir. (**دريا سز يوز**) **–مو سز تسز نا سز يوز**

Ya'ni dirler biz yaḳı̄n <u>deryāsıyuz</u>

Ādemiñ mümtāz u <u>müsteşnāsıyuz</u> (8a)

7. *Gibi* edatı Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde yaygın olarak ilk hecenin ünlüsü gösterilmeden **(ىبك)** şeklinde yazılırken 9a'da iki hecenin de ünlüsü gösterilerek, **(يبيك)** şeklinde yazılmıştır. (**گيبى**)

Ol kederden anı pāk itsen yine

Āb-ı ṣāfi <u>gibi</u> olur āyīne (9a)

8. 1. Şahıs eki Eski Anadolu Türkçesi Döneminde olduğu gibi "-in" şeklinde yazılmış. (**ايتمز ين**)

Metn-i 'aḳlı şerh idüp ḳıldım temām

İtmezin min ba'd taṭvı̄l-i kelām (6a)

9. Kelime hem hemze hem de **ى** (ye) ile yazılmıştır.

Ḳā'im ü ṣā'im müsebbiḥ vird- ḫ'ān

Cümle evṣāf-ı ḫōdı̄dir bı̄-gümān (8b)

10. Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde yaygın olarak ilk ünlüsü gösterilmeyen *baña* **(اكب)** ve *saña* **(اكس)** sözcükleri, ilk hecelerinde imāle yapılması gereğini sezdirmek için eserin 50a ve 53a sayfalarında her iki hecede de elif harfi gösterilerek *baña (□ □□ □)* ve *saña (□ □□ □)* şeklinde yazılmış.

Ehl u evlādım çekerler ıżṭırāb
Hem iderler <u>baña</u> biñ dürlü ‘itāb(50a)

İrişe <u>sañā</u> ḥayāt-ı cāvidān
Kim demiş zīrā o pīr-i zinde-cān (53a)

11. Eserin 50a sayfasında bilinen geçmiş zaman eki, Klasik Osmanlı Türkçesi dönemindeki yaygın imlâsından farklı olarak ünlü ile yazılmıştır **(كوديو).** Bu da müstensihin muhtemelen medrese eğitimi görmemiş, dil ve imlâ konusunda yeterli ölçüde bilgi sahibi olmadığı fikrini verir.

Ya'ni ey faẓla ḳanī ol rūy-i ḫūb
Ol ṭabaḳda virdügiñ ḫoş būy-ı ḫū (50a)

Bī-ḳarār u bī-beḳādur sevdügüñ (سودوك)
Bī-ḥaḳīḳat bī-vefādur sevdügüñ (52b)

12. Eserin 54a sayfasında cisminüz, cānıñuz ve eylenüz kelimeleri vavsız yazılmıştır. **(زكمسج) (زوكلى) (زكناج)**

Ey ki ḫūbī-i behār ān leb kizān
Bīn ger ān zerdī serdī-i ḫazān (52a)

<u>Cismüñüz</u> dünyā-yla me'nūsdur
Anda amma cānıñuz maḥbūsdur(54a)

<u>Cānuñuz</u> maḥbesden āzād eyleñüz
Lā-mekān ṣaḥrāsını yād eyleñüz(54a)

13. Eserin 54a sayfasında emir eki, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemindeki yaygın imlāsından farklı olarak vav (**و**) harfiyle **(زوكمتا)** şeklinde yazılmıştır.

Etmeñüz bu ḳavl-i taḥḳīḳe gümān
Fíl - ḥaḳíḳa ey esīrān-ı cihān(54a)

14. *Gibi* edatı Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde yaygın olarak ilk hecenin ünlüsü gösterilmeden **(ىبك)** şeklinde yazılırken 62b'de iki hecenin de ünlüsü gösterilerek, **(يبيك)** şeklinde yazılmıştır.

Nūr-ı 'aḳlı cāna eyle mā'ide
Tā mesihā gibi bulsun fā'ide (62b)

15. Eserin 69a sayfasında, Arapça kökenli kurbān **(نابرق)** sözcüğü imlāsı değiştirilerek **(نابروق)** şeklinde yazılmıştır. Bu yazım şekli müstensihin medrese eğitimi görmemiş, yazım kuralları hususunda yeterli bilgiye sahip olmadığı fikrini vermektedir.

Olmasa ḳurbān-ı lā bī-ḫavf cān
'Ayet illāya irişmez 'āşıḳan (69a)

2.2.4. Eserde Geçen Āyet ve Hadîsler

'Aynü'l-Füyûz'da geçen âyet ve hadîsler alfabetik olarak şöyle sıralanmışlardır:

1. **Kâbe kavseyni ev ednā:**"*O kadar ki (aralarında) iki yay boyu veya daha az bir mesafe kaldı*" meālindeki "*Kâbe kavseyni ev ednā*" (53, Necm/9) āyetinin bütün olarak alıntılanmış şeklidir (tam iktibas).

Ol maḳāma kābe kavseyn oldı nām
Bilki ev ednādır ol 'ālī maḳām (21b)

2. **Küntü kenz: "گنت گنز مخفيأفا احببت ان اعر ف خلقت الخلق ليعر فو نى***: küntü kenzen mahfiyyen fe-agbebtü en u'refe halaḳtu'l-halḳe le-ya'rifūnī*" şeklindeki hadîs-i kudsîden yarım iktibās. Hadisin me'āli şu şekildedir: "*Gizli bir hazíne idim. Bilinmeyi arzuladım. Mahlūkātı beni tanımaları için yarattım*"[2].

Buldı nuṭḳ-ı Ḥaḳḳla rūşen beyān
Küntü kenziñ itdi miftāḥın ʿayān (1b)

3. **Lā-yükellifullāhu nefsen illâvüsʿahā:** Tamamı "*Allah, hiç kimseye gücünün yeteceğinden fazla yük yüklemez. Herkesin yaptığı iyilik lehine, kötülük de aleyhinedir. "Rabb'imiz! Unutur veya yanılırsak, bizi sorumlu tutma. Rabb'imiz! Bize daha öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Rabb'imiz! Bize gücümüzün üzerinde bir sorumluluk yükleme. Bizi affet, bizi bağışla, bize merhamet et. Sen, Mevla'mızsın. Gerçeği yalanlayan nankörler toplumuna karşı bize yardım et*" meālinde olan "*La yukellifullahu nefsen illa vus'aha leha ma kesebet ve aleyha mektesebet rabbena la tuahızna in nesina ev*

[2]el-Aclūní, İsmā'íl b. Muhammed, *a.g.e.*, C I, s. 132.

ahta'na, rabbena ve la tahmil aleyna ısran kema hameltehu alellezine min kablina, rabbena ve la tuhammilna ma la takate lena bih, va'fu anna, vagfir lena, verhamna, ente mevlānā fensurna alel kavmil kafirin." (Bakara, 2/286) āyetinden yapılmış yarım iktibastır.

Her nice kimin dilerse vir rızā
Lā yükellif nefsen illā vüs'ahā (34a)

4. **Levh ü kalem:** "*Peygamber Efendimiz'in (asm) Mi'raçta kader kaleminin cızırtılarını işittiği haberi sıhhatli kaynaklardan geliyor. Bu haberi Peygamber Efendimiz (asm) İsra ve Mi'raç olayını anlattığı bir hadisinde bildiriyor." (http://www.fikih.info/levhi-mahfuzda-kalem-sesleri/)* cümlesinde de belirtildiği üzere Mi'rāc gecesi Hz. Muhammed'in kaderleri Levh-i Mahfūz'a yazan kader kaleminin cızırtılarını işittiğini rivâyet eden bir hadîs olması muhtemeldir.

Ma'nī-i levḥ u ḳalemdür bu süḫan
Nükte-i sırr-ı ḳıdemdür bu süḫan (70b)

5. **Li-mā Allah:** "**لی مع اللہ***lí-ma'-Allāh*:*"Benim Allah ile …"* me'ālinde bir söz (hadîs) olup *"Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebi öyle yakınlığı elde edebilir."* me'ālinde rivāyet edilen bir sözden yapılmış yarım iktibāstır. [3]

Li-ma- 'Allāhıñ ḳılup remzin beyān
Ḥaḳḳla ḥaḳ olduġun itdi ' ayān (2a)

6. **Rabbi heb lî:** "*Rabbim, bana salihlerden bağışla*" meālindeki "*rabbi heb lî mines sâlihîn(sâlihîne)"* (Saffāt, 37/100) āyetinden yapılmış yarım iktibastır.

[3] Mehmet Yılmaz; a.g.e., s.115; el-Aclūní, İsmā'íl b. Muhammed; *a.g.e.*, C.II, s. 132;

Ṣâḥibin himmet ḳomaz ḥirmānla

Rabbi heb lī diyü Ḥaḳdān cānla (27b)

7. **Rahmeten li'l-ʿālemîn:** Tamamı "*Ve biz seni, ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.*" meālindeki "*Ve mâ erselnâke illâ rahmeten lil âlemîn(âlemīne)*" (Enbiyā, 21/107) āyetinden yapılmış yarım iktibastır.

Ādemīdir Raḥmeten li'l-ʿālemīn

Ādem oldı mehbiṭ-ı rūh'ül-emīn (29b)

8. **Velyebkû kesîran:** Kur'ān-ı Kerîm'den yapılmış bir yarım āyet iktibasıdır."*Artık gülsünler az ve ağlasınlar çok ceza, bedel (negatifveya pozitif karşılık) olarak şeyler dolayısıyla, sebebiyle kazanmış oldukları***"** me'ālindeki "*Fel yadhakû kalîlen vel yebkû kesīrâ(kesīran), cezâen bi mâ kânû yeksibûn(yeksibûne)*" āyetinden yapılmış "*ve ağlasınlar* çok" manasında bir yarım iktibastır. (Tevbe, 9/82)

2.2.5. Eserde Adı Geçen Kişiler

‘Aynü’l-Füyûz’da –çoğu dînî-tasavvufî karaktere sahip- farklı kişilik özellikleri öne çıkan kişilerin ad veya lakapları da zikredilmiştir. Bir kısmı beyitte ifade edilmek istenen düşünceyi pekiştirmek üzere zikredilen kişi adları alfabetik olarak şu şekilde sıralanmışlardır:

Ādem

İlk insan ve ilk peygamberdir. Ebülbeşer (insanlığın babası) Cennet'i ilk gören o oldu. Allah'ın hitabını duyan ilk insan olma şerefine kavuştu. Yeryüzüne halife ve bütün beşere baba yaptı. Bağışlanma dileyip bağışlanan ilk insan oldu. İblîs'i onun için lanetleyip cennetten kovdu. Yeryüzünün ilk konuğu, ilk peygamberi ve ilk mucize göstereni Ādem oldu. Kendisine on sayfalık bir suhūf verildi. Allah, Ādem'i kudret eliyle yarattı ve ona kendi ruhundan üfledi. Allah çamurdan yaratıp ruhundan üflediği Ādem'e bütün meleklerin secde etmesini buyurdu. İblîs dışında bütün melekler Ādem'e secde ettiler. Daha sonra Ādem cennete kondu. Orada nimet içinde yaşarken kendisine bir uyku geldi ve uyudu. O uyurken sol kaburga kemiği alındı ve bu kemikten Havvā yaratıldı. Ādem ile Havvā cennette bolluk içinde yaşadılar. Bütün nimetler serbest, fakat bir meyve yasaktı. Cennetten kovulan şeytan onları kıskanıyor ve cennete yeniden girmenin yollarını arıyordu. O zamanlar cennetin kapıcısı yılandı. Şeytan yılanı kandırarak onun ağzında cennete girdi ve yasak meyveyi onlara yedirdi. Yasak meyve yenince birden her ikiside çırılçıplak kaldılar. Buyruğa uymadıkları için Allah Ādem ve Havvā’yı cennetten kovdu. Yılanı da lanetleyip kılığını değiştirdi. Topraktan beslenmeye mahkūm etti. Ayaklarını kesip karnının üzerinde yürüttü. Havvāyı’da aybaşı hali görmek ve çocuk doğurmakla cezalandırdı.(Zavotçu,2013:49,50; Geniş bilgi için bkz.: Doç.Dr. Abdullah Aydemir; İslami Kaynaklara göre Peygamberler, s. 32,33).

Ṣūret-i fānīsine ādem ziyīn
Cism-i bī-bünyādına ʿālem diyin (6a)

Üstüḫān u rīşe-ye itme neẓer
Ol degüldür ādemīde mu'teber (6a)

Ādem oldı vech-i hūya āyìne
Ehl-i ne ẓāhirdür ol ma'nā yine (8b)

Bāyezîd (Bayezîd-i Bistâmî, ö. 234-848?)

Hicri 3. yüzyılın büyük sûfilerindendir. Hayatı hakkında yeterli bilgi mevcut değildir. İran'ın Horasan eyaletinde bulunan Bistâm kasabasında doğduğu için Bistâmî sıfatıyla anılmıştır. Büyükbabası Saruşan'ın ihata etmiş bir Zerdüşt olduğu söylenir. Bir süre Hanefî fıkhı ile ilgilenmiş, Ebū Alî Sindî'den Tevhîd bilimini öğrenmiştir. Devrin tanınmış sûfîlerinden Haddād ve Şakik-i Belhī ile görüşmüştür. Yazılı bir eseri yoktur. Vecd halinde söylediği *subhani, ma a'zumu şani* yani: "*Ya Rabbi benim şanım ne yücedir."* sözüdür. Aşk şarabı (bāde) içerek masivayı bırakıp Allah (c.c.)'a yöneldiği, aşkı dünyaya tercih ettiği için o vecd ile *Ya Rabbi benim şanım ne yücedir sözünü söylediği* belirtilir (Zavotçu, 2013: 109 ; Geniş bilgi için bkz.: Süleyman Uludağ; *DİA,* C 4, s. 238-241).

Ġā'ībolmuşken naẓardan Bāyezīd
Sırrı oldı Ḫāraḳānîde bedīd (42b)

Cüneyd (Cüneyd-i Bağdâdi) (Bağdâd?- 909-910)

Bağdâdlıdır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Aslen Nihâvendli bir ailenin çocuğudur. Küçük yaşta eğitime başlayıp Ebû Sevr el-Kelbī'den fıkıh öğrendi. Dönemin bazı bilginlerinden hadīs, dayısı Serî'üs-Sekâtî Harīsü'l-Muhâsibī ve Caferü'l-Haddâd gibi sûfîlerden ise tasavvuf eğitimi aldı. Çevresinde büyük

sûfîlerin bulunması onun tasavvufa yönelmesinde etkili oldu. Devrinde bütün mutasavvıfların önderi olarak tanındı. Bir çok ünlü sûfî onun sohbetlerinde bulunup onun mürīdi ve halīfesi oldu. Bazı kaynaklara göre H. 297/ M. 909-910, bazılarına göre de H. 296 veye 298 yılında öldü. Cenaze namazının 60.000 kişi tarafından kılındığı rivâyet edilir. Bazı eserlerde Şiblî ve Nûrî ile birlikte anılıp hizmet eri olarak gösterilir. Vecd halinde söylediği *leyse fi'1-cübbe sivâllâh* (*Cübbemin içinde Allah'tan başka bir şey yok.*) sözüye anılır. Birlik (vahdet) makamına ulaştığı ifade edilir. (Zavotçu, 2013: 165;Geniş bilgi için bkz.: Süleyman Ateş; *Cüneyd-i Bağdâdî,* DİA, C 8, s. 119-121).

'İtibār itmez Cüneyd ü Edheme
Ḥarf atar ṣāḥib-dilān-ı 'āleme (40b)

Edhem (İbrâhîm Edhem)

Belh şehrinde doğduğu sanılan İbrâhîm Edhem, bir söylentiye göre Belhli bir şehzâde veya Belh sultanı iken bir gün ava çıkar. Av sırasında gaipten duyduğu bir ses ona bu iş için yaratılmadığını söyler. Benzeri bir sesi de atının eyerinden de duyunca avdan vaz geçer. Dönüş yolunda karşılaştığı bir çobana atını ve elindeki bütün varını verir. Bunun karşılığında onun yünden (sof) yapılmış hırkasını alır. Maddî varlıklardan kurtulup, tacını ve tahtını bırakarak bir mağarada inzivaya çekilir. Mekke'ye gittiği ve orada devrin ileri gelen mutasavvıflarıyla görüştüğü söylenir. Mekke'den sonra Suriye'ye göçer, orada kendi yaptığı şeyleri satarak ve çalışarak geçimini sağlamaya çalışır. Kaynaklarda H. 778 veya 779 yılında Şam'da öldüğü belirtilir. (Zavotçu, 2013: 373; Geniş bilgi için bkz.: Nurettin Albayrak; *İbrâhim b. Edhem,* DİA; C 21, s. 293-296).

İ'tibār itmez Cüneyd ü Edheme
Ḥarf atar ṣāḥib-dilān-ı'āleme (40b)

Hālîk

Halk eden, yoktan var eden, her şeyi takdir ve ta'yin edip takdirine uygun yaratan, Allah (c.c.). (Zavotçu, 2013: 308; Devellioğlu; 2004: 366).

Baz ez hayvān sū-yı insāniyeş
Mi-keşid ān ḫālıḳī ki dāniyeş (24b)

Dönme döndürme yolundan sāliki
Vādi-i hicrānıñ olma hāliki (45b)

Hārākānî

Ebu'l-Hasan Harakânî, İran'ın Horasan Bölgesindeki Bistam şehrinin kuzeyinde dağlık bir alanda bulunan Harakan köyünde dünyaya gelmiştir. Evliyânın büyüklerinden, insanları hakka davet eden ve kendilerine "Silsile-i âliyye" adı verilen büyük âlim ve velîlerin yedincisi olduğu söylenilen Harakânî'nin ismi; Ali b. Ahmed b. Cafer'dir. Künyesi; Ebu'l-Hasan'dır. Harakânî'nin fiziki yapısı; uzun boylu, güzel yüzlü, geniş alınlı, iri gözlü ve kumral tenli idi. Açık ve tok sözlü bir insandı. Sureti itibariyle Hz. Ömer'e (r.a.) benzerdi. Şeyh Ebu'l-Hasan Harakânî ilim ve irfanı sebebiyle zamanın kutup ve gavsı unvanlarıyla anılan bir gönül sultanı olarak bilinmekteydi. Dolayısıyla onun tasavvufta "Ricâlü'l-gayb" diye adlandırılan gayb erenlerinden birisi olduğu söylenebilir. Ebu'l-Hasan Harakânî hâlis dini bir hava içerisinde yetişmiştir. Fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmesi, çocukluğunun ve gençlik yıllarının fakirlik içerisinde geçmesi, onun tasavvufa yönelmesinde ve sûfîlik yolunu benimsemesinde etkili olmuştur. O rızkını temin etmek için çalışan, helal yemeye önem veren, her gün akşama kadar halkın beğendiği ve memnun kaldığı işler yapmayı tercih eden bir şahsiyettir. 10 Muharrem 425 (5 Aralık 1033) tarihinde vuku bulan ölümünden sonra da etkisi uzun süre devam etmiştir. (Ayfer Can, Harakani Dergisi,1: 2014, 33-48)

Ġā'ib olmuşken naẓardan Bāyezīd

Sırrı oldı Ḫāraḳānīde bedīd(42b)

'Îsa

Îsa-yı Mükerrem, Mesīh. Meryem'in oğlu olan Hz. Îsa bir mucize eseri, Cebrâ'īlin Meryem'e ruh üflemesiyle babasız olarak dünyaya geldiği için *Rûhullah* sıfatıyla da anılır. Doğum yeri Filistin'de Nasıra olarak bilinir. Doğum tarihi de milâdî takvimin başlangıcıdır. Otuz yaşlarına ulaştığı sırada peygamber olarak görevlendirildi. Dört büyük ilâhî kitaptan üçüncüsü olan İncil, Îsā'ya gönderildi. Getirdiği dine Hıristiyanlık ya da Hz. Îsā'ya nisbetle İsevîlik de denir. peygamber olarak görevlendirildikten sonra bu dinin temeli olan tevhîd inancını tebliğ etti, fakat kendisine inanan Havārî sayısı on ikiydi. Babasız dünyaya geldiği için hristiyanlar O'nun Allah'ın oğlu olduğunu ileri sürdüler. Tanrı yakıştırması yaptılar. Allah'ın oğlu ve kızı olmayacağı gerçeğini bir kenara ittiler. Peygamber uyarılarına kulak asmadılar. Hıristiyan kaynaklarına göre Hz. İsa yaklaşık 30 yaşına geldiği zaman, Vaftizci Yahya insanları:"*Tevbe edin, çünkü göklerin saltanatı yakındır." diye* uyarmaya başlar*."* Vaftizci Yahya'nın Yahudiye çölündeki bu irşad hareketine Hz. Ìsā da katılıp diğer insanlarla birlikte vaftiz edilir. Bir gün dua ederken gökler açılır ve kendisine *Ruhü'l-Kuds* aracılığı ile ilk ses gelir. Hz. İsa'nın söyledikleri halkı sevindirir, fakat, Yahudilerin önderleriyle aydınları onun öğrettiklerini tehlikeli görürler. Önce ses çıkarmazken sonra amansız düşman kesilirler. Bundan sonra Hz. İsa *Havariler* namıyla bilinen öğrencileri ile ilgilenir, onları eğitir. Başlangıçta kendisini sevenler zamanla ondan uzaklaşırlar. Kudüs'teki dini yetkililer İsa'yı tutuklatırlar. Yahûdî Yüksek Mahkemesince ölüm cezasına çarptırılır, bu ceza Roma valisi tarafından çarmıha germe şeklinde yerine getirilir. Haçta ölen Hz. Îsâ'nın kabrinin iki gün sonra boş bulunduğu söylenir. Kur'ân Hz. Îsa'nın öldürüldüğü ve çarmıha gerildiği tezini reddeder. O öldürülmemiş ve çarmıha gerilmemiştir. Allah onu kendi katına yükseltmiştir (refʿ etmiştir). Hz. Îsa'ya ait bu yüceltme ve yükseltme işinin bedenen mi, yoksa rûh ile mi; beden ve rûh diri olarak mı, yoksa beden ölü

yalnız rûh olarak mı gerçekleştiği konusu belirsizdir. (Zavotçu, 2013: 385-387; Geniş bilgi için bkz.: Aydemir; 1990: 246-265).

ʻĪsī ender – mehd dāred ṣad nefīr

Ki civān nā-geşte mā şeyḫìm ü pīr (42a)

Hızr (Hızır)

Hz. Mûsâ döneminde yaşadığı, Allah tarafından kendisine ilahi bilgi ve hikmet öğretildiği, ölümsüzlük suyu (âb-ı hayât) içip ölmezliğe kavuştuğuna inanılan kişi. Peygamber veya velī olduğu ileri sürülür, mutasavvıflar onu gizli ilimleri bilen bir veli olarak sunarlar. Onun Nûh, Musâ ya da İskender zamanlarında yaşadığı söylense de ölmezliğe kavuşmasının İskender zamanında gerçekleştiği söylenir. Efsaneye göre Hızır, arkadaşı İlyâs ile birlikte İskender-i Zülkarneyn'in maiyetinde bulunur ve ona kılavuzluk edip karanlıklar (zulûmat) ülkesinde âb-ı hayâtı aramaya çıkarlar. Hızır ve İlyâs bir su kenarında oturup yanlarındaki pişmiş balıkları yerken Hızır'ın elinden bir damla su balığa damlar. Balık o sırada canlanıp suya atlar ve gözden kaybolur (60 (Kehf)/61). Onlar da suyun âb-ı hayât olduğunu sezip içer ve ölümsüzlüğe ulaşırlar. Hızır ile İlyas o tarihten sonra, Allah (c.c.)'ın emriyle dünyada sıkıntıya düşenlerin yardımına koşarlar. Kıyâmete dek sürecek olan bu görevi Hızır karada, İlyâs da denizde yerine getirir. (Hızır'ın görev alanı hususunda kaynakların verdiği bilgiler arasında çelişki vardır. Bazı kaynaklar Hızır'ın karada bazıları da denizde darda kalanların yardımına koştuğu şeklinde görüş bildirirler. Bilgilerin çelişkili olması, Hızır'ın hem karada hem denizde darda kalanların yardımına koştuğu fikrini de akla getirmektedir.) (Zavotçu, 2013: 340; Geniş bilgi için bkz.: İlyas Çelebi; *Hızır,* DİA, C. 17, s. 406-409).

Tā zi-ṣaḫn-ı cānet ber revīd Ḫıżır

Der beyān-ı halet-i kisb u cehd (32a)

Öyle bir peyġāmber-i ḳudsî-māḳam
Rāh-ı Ḥaḳda emr-i Ḫıżra oldı rām(43a)

İsrâfil

Dört büyük melekten biri. Kıyâmet vakti geldiğini Sûr borusuna üfleyerek haber verecek olan meleğin adıdır. *İsrâfîl* kıyamet gününde Allah'ın emri ile iki defa Sûr'a üfleyecektir. İsrāfîl Allah'ın emri ile Sûr'a üfleyince Allah'ın dilediği kimseler dışında göklerdeki ve yerdeki herkes ölecektir. (Geniş bilgi için bkz.: Cebeci, 2001: 180, 181).

Rū-yı pīre ḳıl muḳābil rūyuñı
Ḫū-yı Îsrāfile benzet ḫūyuñı(43a)

İbrâhîm

Halîl,Halîlullah ve Halîlürrahman sıfatıyla da anılır. Hz. Âdem'den sonra insanoğlunun ikinci atası sayılan Nûh (a.s.)'ın neslindendi. Arapların ve İsrailoğullarının, kendinden sonraki nebîlerin, İslâm peygamberi Hz. Muhammed'in atası kabul edilen, iki çocuğu peygamber olan tek peygamberdir. Oğlu İsmâ'il peygamber Arapların atası ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in dedelerindendir. İshâk peygamberin ise Yahûdîlerin atası olduğu rivâyet edilir. Allah'ın elçisi İbrâhîm (a.s.) bugünkü Irak'ın güneyinde kalan *Mavereünnehir* bölgesindeki Bâbil Uygarlığı'nın Âverkeldaniyan şehrinde doğdu, burada yetişip büyüdü. Hz. İbrâhîm, işte bu şehirde nübüvvet makamına erişip güçlü bir irade ve eşsiz bir imanla zalim Nemrûd'a karşı koydu, onunla mücadele etti. Nemrûd, hem tanrılık iddiasında bulunuyor hem de putperestlik inancını korumaya çalışıyordu. Hz. İbrâhîm'in babasına ve puta tapan kavmine karşı gelip tapındıkları putları kırması sonucu Nemrûd tarafından ateşe atıldı. Allah'ın inayetiyle ateş gül bahçesine dönüştü ve Nemrūd ile giriştiği amansız mücadeleyi Hz. İbrâhîm kazandı. Nemrûd ise sadece yenilmekle kalmayıp bu mücadelede canını da yitirdi. Nemrûd'un ölümüyle birlikte halk onun zülmünden kurtuldu. Bunun üzerine Hz. İbrâhîm, eşi Sâra (Sâre) ve kardeşinin oğlu Hz. Lût'la

birlikte Mavereünnehir bölgesinden ayrılarak Suriye'ye doğru yola çıktı. Hz. İbrahim, Suriye'nin Güneş'e, Ay'a ve yıldızlara tapan müşrikleriyle gerekli konuşma ve tartışmalara yapıp onları aydınlatıp Filistin'e geçti. Ardından, Filistin'de baş gösteren şiddetli kıtlık üzerine oradan da ayrılmak zorunda kalıp Mısır'a gitti. Uzun bir süre Mısır'da yaşadıktan sonra eşi Sâra ve Mısırlı hizmetçisi Hâcer'le birlikte tekrar Filistin'e döndür (Zavotçu, 2013: 368-370; Geniş bilgi için bkz.: Doç. Dr. Abdullah Aydemir; *İslami Kaynaklara göre Peygamberler*, s. 57-67).

Ḥāṣıl-ı bu firḳa-i fermān-güzār
Dā'imā Eyyūb u İbrāhı̄m-vār (22b)

'Ārif itmez böyle zilletden ziyān
Ateş İbrāhı̄m'e virmez sūz-ı cān(48b)

Fārūḳ (Hz. Ömer, Ömer b. Hattab)

İkinci halife Ömer M. 591 yılında Mekke'de doğdu. Kırkıncı veya kırk beşinci Müslüman olan Ömer cennetle müjdelenen büyük sahabelerdendir. Onun Müslüman olmasıyla birlikte İslamiyet güç kazanıp Mekke'de açıkça kabul edilir oldu. Hz. Muhammed (s.a.v) ile hemen bütün savaşlara katılıp büyük yararlıklar gösterdi. Hayber savaşından sonra kendisine ganimet olarak verilen toprağı vakfetmekle de ilk vakıf kuran kişi oldu. Hz. Ebubekir'in tavsiyesi ile ikinci halife seçildi. (M.634). Özellikle halifeliği devrinde çok sade bir hayat yaşayan, bütün zamanını insanların maslahatlarına ayıran, adalet konularına titizlikle eğilen, dini konularda çok hassas davranan Hz. Ömer sabah namazı kıldırırken şehit edildi. (Medine 644) (Ömer hakkında geniş bilgi için bkz.: Mustafa Fayda; Ömer, DİA, C. 34, s. 44-51). Hayatta iken cennetle müjdelenen on kişiden biridir. İdrecilikteki beceri ve başarısı adāleti ve farklı yönetimi, haklı ile haksızı ayırmadaki öngörüsü nedeniyle Hz. Ömer Fārūk lakabıyla anılır. (Zavotçu, 2013: 581; Geniş bilgi için bkz.: Mustafa Fayda; Ömer, DİA, C. 34, s. 44-51).

Düşdi Fārūḳā żiyā ol nūrdan

Sîmesi oldı münevver Ṭūrdan (2a)

Eyyūb

İsrāiloğullarından olup İshāk peygamberin torunudur. Hz. Yusuf ile aynı asırda, ama farklı yörelerde yaşadılar. !40 yıl yaşadığı, çok zengin olduğu, eşinin Hz. Yakub'un kızı Rahme olduğu, çok çocuğu olduğu söylenir. Dünyada verlık ve saadete sahip olduğu için malıyla ve evlatlarıyla sınandı. Hastalandı, vücudunda yaralar açıldı, hatta yaralarına kurt düştü. O hep sabretti. Sonra Allah'ın emriyle ayağını yere vurdu, fışkıran sudan içip yıkanarak bütün dertlerinden ve yaralarından kurtuldu. Sabır sınavını kazandı. Allah da ona yeniden mal mülk ve çocuk verdi. (Zavotçu,2013: 225; Geniş bilgi için bkz.: Doç. Dr. Abdullah Aydemir; İslami Kaynaklara göre peygamberler, s.97-110).

Ḥāṣılı bu firḳa-i fermān-güzār

Dā'imā Eyyūb u İbrāhīm-vār (22b)

Nemrūd

Hz. İbrāhîm'in dinine karşı gelip onunla mücadele eden, onu ateşe attıran ve sonunda Allâh'ın kendisine musallat ettiği bir sinekle baş edemeyip ölen büyük inkarcılardan biridir. Dîvân şiir ve nesrinde Hz. İbrâhîm kıssasıyla, Hz. İbrâhīm'i ateşe attırması anılır. Allâh (c.c.)'ın ona bir sineği musallat etmesi ve bu sineğe yenik düşmesi, onunla malını, mülkünü elinden alması dile getirilir (Zavotçu, 2013: 548; Geniş bilgi için bkz.: Cengiz Batuk; *Nemrûd,* DİA, C 32, s. 554, 555).

Nār ile Nemrūdu taḫvìf eyle sen
Kim żarar yoḳdur Ĥalíle nārdan (48b)

Settār

Setr eden, örten, örtüp gizleyen, günahları bağışlayan Allâh (c.c.). (Devellioğlu, 2005: 945)

Böyle geldik ālem-i esrārdan
Ṣūret olduk ma'nī-i settārdan (17a)

Setr kon tāber-tū Settārī konend
Tā-be-bīnī eynení ber kes mohend (47b)

Mevlānā (Mevlānā Celāleddîn-i Rūmî)

Mevlānā Celāleddîn-i Rūmî, bugünkü Afganistan'ın kuzeyindeki Belh şehrinde H.604/M.1207'de doğdu. Babası Bahâüddīn Veled, Belh bilginlerinin önde gelenlerindendi. Devrin padişahı Muhammed'in, babası Bahâüddîn Veled'e gösterilenilgiyi çekememesi sonucu ailesini alarak Belh'ten ayrılan Bahâüddīn Veled, Nişaburüzerinden Hicaz'a geçip Ka'be'yi ziyaret etti, oradan da Anadolu'ya gelip Konya'yayerleşti. Bahâüddîn Veled Konya'da birkaç yıl eğitim ve öğretim ile uğraştıktan sonraöldü ve yerine oğlu Mevlânâ Celâleddîn geçti. 28 yaşındaki Mevlânâ'nın çevresinde, kısa sürede eğitim veolgunlaşma (irşâd) için toplanan bir mürîd topluluğu oluştu. Sağlığında Seyyid Burhâneddîn-i Tirmîzî'nin bilgilerinden yararlanan Mevlânâ, onun ölümünden sonra Şems-i Tebrîzî'i ile dostluk kurdu. Şems geldikten sonra Mevlânâ ortalıkta görünmez oldu vezamanını Şems'le birlikte olduğu hücresinde geçirmeye başladı. Mevlânâ'nın vaktinin büyük kısmını Şems'le birlikte geçirmesinden rahatsız olan mürīdleri bu durumdan rahatsız oldular. Şems'e sataşmalarla başlayan rahatsızlık Şems'in öldürülmesiyle sonuçlandı. Şems'in

öldürülüşüne çok üzülen Mevlânâ, arkasında *Mesnevî, Dîvân-ı kebīr, Fihi Mâ-fih* v.d. değerli eserler bırakarak M.1273'te öldü. (Zavotçu, 2013: 489; geniş bilgi için bkz.: Mevlânâ;*Mesnevi 1-2*, Haz.: Adnan Karaismailoğlu, Akçağ Yay., Ankara 2004)).

Cān lisānından vücūda ḳıl ḫiṭāb
Beyt-i Mevlānā añа olsun cevāb (2b)

Şerḫ idüp ol ders-i taḫrīr eyledim
Rūh-ı Mevlānā'ya taḳrīr eyledim (12b)

Tab'-ı Mevlānā olup deryā-ḫūrūş
Dir ki ey saḫil-nişīnān-ı ḫāmūş (16b)

Dostluḳ ḥaḳḳın idüp icrā yine
Pend ider aḥbāba Mevlānā yine (39b)

Bilmez iseñ diñle bu ma'nāyı bil
Nükte-i mażmūn-ı Mevlānāyı bil (49a)

Nuṭḳ Mevlānādan ey maṭlūb-ı cān
Diñle ḥāl-i ḫod-perestānı 'ayān (49a)

Mollā-yı Rūm

Bkz.: Mevlānā Celāleddîn-i Rūmî.

Meṣnevīden ders alup ṣubḥ u mesā'
Nuṭḳ-ı Mollā rūḥuma oldı ġıda (2b)

Sen göñülde fikirsin ancaḳ hemān
Nitekim Mollā-yı Rūm eytmiş 'ayān (6a)

Şems ile buldı anı Mollā Celāl
Kim olur bu beyt-i rūşen añ a dāl (7b)

Ḳıble-i Mollā-yı maʿnā şemsʿ-i Ḥaḳ
Kim bu beyt-i ʿāli olmuş mā-ṣadāḳ (11b)

Lutf-ı zühdü bildirüp Mollā-yı Rūm
Gör ne dir ol mürşid-i ḥikmet rüsūm (54a)

Süleymān

İsrailoğulları peygamberlerinden, Dâvud peygamberin oğlu. Süleymân,hükümdar peygamberlerden biridir. Yeryüzünde pek az insan, hatta peygambere nasip olan olağanüstü bir güce ve saltanata sahip, hayvanların dilini bilme, insanlara, bütün varlıklara ve cinlere hükmetme vs. gibi mucize ve özelliklere sahip bir peygamberdir. Onun tahtı varlık ve zenginlik simgesidir. Bazı kaynaklara göre Süleymân Peygamberin tahtı kızıl altından, bazı kaynaklara göre de çeşitli mücevherlerden yapılmış, dört köşeli süslü ve görkemli bir tahttı. Süleymân'ın yüzüğü hakkında kaynaklarda farklı söylentiler (rivâyetler) vardır. Bu söylentilere göre Hz. Süleymân'ın gücü ve saltanatı bu yüzükte gizliydi. Yüzüğü parmağına taktığı anda, insanlar, hayvanlar, cinler ve diğer yaratıklar hemen ona itaat ederdi. Süleymân peygamberin bütün yaratıklara hükmetmesi; ot, su, yel ve diğer yaratıklarınona boyu eğmesi o yüzüğün kerâmetiydi, bu yüzüğü Âdem peygamber cennetten getirmişti.(Zavotçu, 2013: 679-688; geniş bilgi için bkz.:Doç. Dr. Abdullah Aydemir; *İslami Kaynaklara göre Peygamberler,* s. 181-188).

Ger yekī mūrı Süleymān-ı be-cüst
Münkir ender cüstān-ı ast süst (27b)

Yūsuf

İsrailoğulları peygamberlerinden. Yûsuf peygamber, Hz. Ya'kûb'un oğlu ve İshâk peygamberin torunu. Lakabı *Mâh-i Ken'ân (Meh-i Ken'ân)* idi. Ya'kûb Peygamber'in 12 oğlu var idi. Bunlardan Yûsuf ve Bünyâmin Hz. Ya'kûb'un ikinci eşi Râhîl'nden doğan öz kardeş idiler.

Yûsuf peygamberin hayat ve kıssası Kur'ân'da anlatılan en ayrıntılı, en güzel kıssadır. Kur'ân-ı Kerîm'deki bu kıssanın parçaları yüzyıllar boyu şâirler tarafından değişik sebeplerle işlenmiş, Arap, İran ve Türk şâirleri tarafından pek çok *Yûsuf u Züleyhâ* mesnevisi yazılmıştır. Kıssa üzerine bu kadar çok mesnevi yazılmasında, kıssanın Tevrât'ta ve Kur'ân'da yer almasının ve Kur'ân'daki en güzel kıssa olmasının payı büyüktür. Asıl konusunu Kur'ân'dan alan bu mesneviler Tevrât'tan ve diğer eski metinlerden de yararlanırlar. Kıssaya göre gördüğü rüyayı önce babasına, sonra da kardeşlerine anlatan Yūsuf'un kardeşleri, onun başlarına kral olmasından korkar ve koyun otlatma bahanesiyle yanlarında götürdükleri Yūsuf'u kuyuya atarlar. Babalarına da onu bir kurdun parçaladığını ve öldüğünü söylerler. Bu habere inanmayan Hz. Ya'kûb'un gözleri çok ağlamaktan dolayı görmez olur. Kuyudan bir kervan tarafından kurtarılan Yūsuf Mısır'a götürürlür ve orada Mısır Azizi'ne köle olarak satılır. Aziz'in eşi Züleyhā Yusuf'a aşık olur ve onunattığı iftira sonucu yıllarca zindanda kalır. Zindanda rüya yorumu üzerine kendini yetiştirir. Firavun'un gördüğü rüyaları doğru yorumlayınca zindandan kurtulup Mısır'a Maliye Bakanı olur. Kıtlık yıllarında buğday için Mısır'a gelen kardeşlerine kendini tanıtan Yūsuf'un verdiği gömleği kardeşleri babalarının yüzüne sürerler. Gözleri tekrar görmeğe başlayan Ya'kūb ve oğulları Mısır'a giderek Yūsuf'un yanında mutlu bir yaşam sürerler. (Zavotçu, 2013: 791-797).

Nāmı Yūsuf şöhretidür Sīne-çāk
Ol leṭāfe-ṣāḥib-i dervīş-i pāk (13a)

Yūsuf-ı cānı iden bundan ḫalāṣ
Oldı sulṭān-ı serir-i Mıṣr-ı ḫāṣ(54b)

2.2.6. Eserin Tavsifi

Eser Adı: Hall-i Tahkîkât ve ‘Aynüʿl-Füyûz

Kütüphāne adı ve numarası: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, K 600

Cilt: Mukavva kapak üzerine kahverengi ve gri ebru kağıt yapıştırma, sırtı kahverengi meşin kaplama üzerinde “Atatürk Kitaplığı Belediye, K 600’ Kütüphāne adı ve kayıt numarası yazılı olduğu yuvarlak kağıt yapıştırma. İç kapakta numarasız sayfaların ikincisinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı K 600 Kütüphāane kaşesi ile - muhtemelen eserin eski sahibi olan – Hasan Cafer Ergin Hususi Kitaphane yazısı ve Farsça iki beyt kayıtlı. İki ve üçüncü varaklarda koyu sülüs hatla bazı Arapça yazılar var. 4 ila 7. varaklar arası boştur. Boş varaklar da dahil bütün varaklarda kabartma şeklinde ‘’İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı’’ yazısı ve kabartma cāmi resmi var. Eser 8. Varakla başlayıp 79. Varakta sona ermektedir. Yazılı sayfalar 1'den itibaren numaralandırılmış. 1b sayfasının üst kısmında Cezîre-i Mesnevî Cevrî Dede Hazretleri şeklinde eser kaydı mevcut. 80. Varak boş olup 81 ve 82. Varaklarda Osmanlıca bazı yazılar ve yazıların yanında Arapça rakamlar var. Eserin yazılı olduğu kısım 8 ila 79. Varaklar arasında olup yaklaşık 71 varaklık bir hacme sahiptir. Yazılı varaklar a-b olmak üzere ortalama 35-36 beyitten ibarettir. Sayfa ve yazı ebadı: 7,5x12,5 / 4,5x10, yazı: ta'lîk yazı, siyah mürekkeple, Mesnevî'den seçilen Farsça beyitler ve beyitlerin akabinde konulan alt başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2. METİN ÇEVİRİSİ

1b

Ẕikr-i Tevḥīd Ḫudā ʿāzze ve celle

Bismillāḥirraḥmānirraḥīm

1. Āferīn ey bāsıṭ-ı envār-ı ʿaşḳ
İtdi ẕatıñdan ẓuḥūr āṣār-ı ʿaşḳ

Virdi nūruñ cevher-i ʿaşḳa cilā
Ḳalb-i ādem buldı andan incilā

Cām-ı ʿaşḳıñdan olanlar cürʿa-nūş
Oldılar āfet-resān-ı ʿaḳl-ı hūş

Ellerinden düşdi cām-ı iḫtiyār
Dillerinden gitdi ārām u ḳarār

5. Her biri bir ṭavra girdi bī şuʿūr
Her biri bir ḥāle itdi ẓuhūr

Ġonca-veş oldı kimi ḫāmūş u lāl
Ḥayretinden itmedi basṭ-ı maḳāl

Geldi güftāre kimi bülbül-ṣıfāt
Cilve-gāhın ḳıldı bāġ-ı maʿrifet

ʿĀleme itdi tecellī ḥikmetiñ
Nice biñ yüzden göründi ḳudretiñ

Naʿt-ı şāhen-şāh-ı ṣadr-ı ışṭıfā

Cümleden ol bülbül-i vaḥy-i Ḫudā
Naġme-perdāz-ı ṣıfāt-ı kibriyāʿ

10. Gösterüp ʿilm-i İlāhīden eser
Virdi esrār-ı ḥaḳāyıḳdan ḫaber

Buldı nuṭḳ-ı Ḥaḳḳla rūşen beyān
Küntü kenziñ itdi miftāḥın ʿayān

2a

Ceẕbe-yi Ḥaḳdan olunca neşve-dār
Maʿnī-i tevḥīdi ḳıldı āşikār

Li-ma- ʿAllāh'ıñ ḳılup remzin beyān
Ḥaḳḳla ḥaḳ olduġun itdi ʿayān

Geldi aña ḫatem-i Peyġamberī
Ḥüccetullāh oldı ẕāt-ı enverī

Baʿṣ olundu ʿālem-i Ḳurʿān ile
Ẕātın iṣbāt eyledi bürhān ile

Yazdı evṣāfın anıñ kilk-i ḳażā
Levḥ-i ʿarşa muḥibbā vü muṣṭafā

Rūḥuna olsun ilā-yevmʿil-ḳıyām
Ṣad dürūd u ṣād taḥīyyāt u selām

“Der Medḥ-i Çār-Yār-ı bā-Ṣafā”

Çün Fürūzān oldı Şemʿ-i Aḥmedī
Yandı islāmıñ çerāġ-ı bī-ḥadi

Cümleden evvel dil-i Ṣıddīḳ-ı pāk
Oldı nūrundan o şemʿiñ tāb-nāk

Düşdi Fārūḳʿā żiyā ol nūrdan
Sīnesi oldı münevver Ṭūrdan

Ol muḳaddes nūr u pākīze-eser
Ḳalb-i ẓıʿn-nūreyne ṣaldı tāb u fer

Murteżādan eyleyüp işrāḳ-ı onūr
Gün gibi itdi o maṭlaʿdan ẓuhūr

Nūr-ı Aḥmedden miṣāl-i āf-tāb
Yandı ʿālemde çerāġ-ı bī-ḥisāb

Āl u aṣḥāba virüp andan żiyā
Oldılar her biri bir necm-i Ḫudā

İtdiler menzilleriñ ḳurb u civār
Cümle sinden ola rāżī Kird-gār

“Der Beyān-ı İntiḫāb-ı Meṯnevī”

2b

Meṯnevīden ders alup ṣubḥ u mesāʾ
Nuṭḳ-ı Mollā rūḥuma oldı ġıdā

Sāʾid-i iḳdam-ı teşmīr eyledim
Nüsḫāsın beş defʾa taḥrīr eyledim

Āḫir ol deryādan oldum behre-ver
Kim çıḳardım bir nice ṣāfî güher

Yaʾni idrakimce itdim intiḫāb
Şeş ṣaḥāʾifden çihil beyt müsteṭāb

Oldı her bir beyt gūyā bir zebān
Eyler istidādı insānı beyān

Rabṭına itdim kemāl-i ihtimām
Her biri beş beyt ile buldı niẓām

Oldı ṭabʿum çün bu kāre mühtedī̄
Gūşuma bir özge maʿnā söyledi

Didi eyle şerḥ-i mażmūnın reḳem
Evvelinden on sekiz beytinde hem

Cān lisānından vücūda ḳıl ḫiṭāb
Beyt-i Mevlānā aña olsun cevāb

35. Ta aña dībāce-yi zībā ola
Hem suḥān mümtāz ü müstesna ola

Fīʿl-ḥaḳīḳa buldı ṭabʿıñ nuṭḳ-ı cān
Eyledim añı bu vech üzre beyān

Oldı bu manẓūme-i ʿārif-pesend
Ṭarz-ı bī-mānend ile terkīb-i bend

Bir celīlʿül-ḳadre itdim ani arż
Kim senāsı olmuş ehl-i ḥāle farż

Ḳıymetin oldur bilen bu cevheriñ
Ḫāṭır-ı fihristidir ol defteriñ

“Der Senā-yı Āṣaf-ı Ṣāḥib-Reşād”

40. Devr-i Mollādan gelince bu deme
Çoḳ muḥib geldi sarāy-ı ʿāleme

Oldı çoḳ ẕerre bu şemsiñ ʿĀşıḳı
Bī-nihāyetdür muḥibb-i ṣādıḳı

3a

Şimdi ammā ol muḥibb-i ser-firāz
Cümlesinden oldı ṣāḥib-imtıyāz

Ṣıdḳ u iḫlāṣ u ṣafā-yı bāl ile
Beẕl-i iḥsān u niṣār-ı māl ile

Kapdı kūy-ı sebḳāt-ı aḥbābdan
Ẕātını lübb eyledi elbābdan

45. Niçe yıl oldı vezīr ü defterī
İtmedi ḳalbin muḥabbetden berī

ʿĀḳıbet pertev ṣalup mānend-i nūr
Ol ḫulūṣūñ itdi āṣārı ẓuhūr

Ḥac naṣīb itdi aña rabbüʿl-ʿibād
Buldı gitdikçe ṣafāsı izdiyād

Eyledi ḥac farżını çün kim edā
Kūşe-yi ʿuzletde ḳıldı inzivā

Çekdi damān- ı menāṣıbdan eli
Buldı ʿālī pāye mānend-i velī

Ṣıdḳıla iḫlāṣla her ṣubḥ u şām
Gösterir ṭāʿāt-i mevlāya ḳıyām

Dāyimā virsün aña rabbüʿl-enām
Şevḳ-i küllī feyż-i kāmil ẕevḳ-i tām

Ẕātına olsun ḳarīn ü muttaṣıl
Ṣıḥḥat-ı ten raḥāt-ı cān nūr-ı dil

Ol Muḥammed nām maḥmūdüʿl-ḫisāl
Devlet-i dāreyn ile bulsun kemāl

“Der Temmet-i Ḳabūl-ı İʿtiẕār”

Gerçi küstāḫ-āne bī-hāl ü meʿāl
Manṭıḳ-ı maʿnīʿden itdim ḳīl ü ḳal

Neyleyin düşdi dile sevdā-yı şevḳ
ʿAḳlımı mest eyledi ṣāhba-yı şevḳ

Yoḫsa bende yoḳ o denlü iḳtidār
Kim olam bu nuṭḳıla maʿnā-güzār

Ḳande ben ḳande kelām-ı evliyā
Ḳandedür ālūde ḳande ṣāfiyā

Ḳande Cevrī ḳande nuṭḳ-ı Mevlevī

Ḳande aʿvām ḳande şerḥ-i Meṣnevī

Gerçi bu cürʿetden oldum şerm-sār
Eylerim ammā ki ʿarż-ı iʿtiẕār

60. Var ümīdim kim ide ehl-i uṣūl
ʿÖẕrümü şāyeste-yi ḥüsn-i ḳabūl

Ya ilāhī ḳıl beni cārī zebān
Kim olam gūyende-i esrār-ı cān

3b

Bişnevīd īn dād-hā-yı cān zi-ten

Güş ḳıl ey ġafil- i sırr-ı veṭen
Vey ġarīb-i şehr-i darʿül ḳayd- ı ten

Gör ne dir cān-ı giriftarıñ saña
Gör nice feryād ider yāriñ saña

Yaʿni tā oldum mekānımdan baʿīd
Miḥnetim gitdikçe oldı ber-mezīd

65. Düşdüm aʿlā-yı merātibden cüdā
Kendümi esfelde buldum mübtelā

Eyledi fürḳat beni āşüfte-ḥāl
Ger idersen ḥasb-i ḥālimden suʿāl

Bişnev ī̇n ney çün ḥikāyet mi-koned

Ez cüdāyī̇-hā şikāyet mi-koned

Mebdeʿimden tā beni dūr itdiler

Iżtırārī̇ zār u meḥcūr itdiler

Teng-nā-yı tende oldum bī̇-ḥużūr

Ḳaldı ol vüsʿat maḳāmı dūr dūr

Ol zamāndan tā ki geldim ʿāleme

Eylerim āh u fiġān u demdeme

70. Cāy-gāh oldı bana dārʿül-miḥen

Ḳıldı āvāre beni ḥūbb-ı veṭen

Güş iden nālān olur iytsem güle

Diñle hem-ḥālim ne dir feryādile

Ez neyī̇stān tā merā bebrī̇de end

Ez-nefī̇rem merd ü zen nālī̇de end

Derdimi fehm idemez āsūde-gān

Bī̇-ḫaberdür ṣāfdān ālūde-gān

Kimse bilmez kim nedür dilde ġemim

Rāzī̇mı keşf itmege yoḳ hem-demim

Ḳandedür ol ʿālem-i voṣlet ḳani
Ḳandedür ol bezm-i cemʿiyyet ḳani

Ḳande sevḳ itdi beni ḥükm-i ḳażā
Ḳande ḳaldı ʿālem-i emn ü beḳā

Cūş idüp şevḳ- i veṭenle mey gibi
Ben daḫı uşşāḳ içinde ney gibi

Sīne ḫᵛāhem şerḥā şerḥā ez-firāḳ
Tā begūyem şerḥ-i derd-i iştiyāḳ

ʿĀlem-i ervāḥdan ḳıldım nüzūl
Bir ʿāceb cemʿiyyete buldum vüṣūl

ʿAḳıl u nefs u fikr u ḥiss u vehm u ẓen
Cemʿ olup olmuşlar anda encümen

4a

Hem-dem oldum bende ol yarān ile
Ṣoḥbet itdim ʿāḳil ü nā-dān ile

Dāḫil oldum böyle çoḳ cemʿiyyete
İrmedim bir ẕevḳe bir keyfiyyete

Nīk ü bed her cisme itdim ittiṣāl
Bir bedende olmadım āsūde-ḥāl

Men be-her cemʿiyyetī nā-lān şodem

Cüft-i bed-ḥālān ü ḫoş-ḥālān şodem

Ey taʿaccüb eyleyen feryādıma
Sen yetişmezsin benim imdādıma

Sende olsaydıñ bu fürḳātden ḫabīr
ʿĀleme dirdiñ zehī biʿseʿl-māṣīr

Ben nice nālān u giryān olmayam
Ya nice ḥasretle sūzān olmayam

85. Aṣl u vāṣlımdān ayırdı rūzgār
İtdi meḥcūr u ġarib ü dil-figār

Nʿola ḳılsam ol ṭarafdan güft u gū
Nʿola itsem ol maḳāmı cüst ü cū

Herkesī kū dūr mend ez aṣl-ı ḫᵛīş

Bāz cūyed rūzgār-ı vāṣl-ı ḫᵛīş

Eyledim her tende bir müddet ḳarār
Herkes oldı ẓannı üzre bana yār

Ṣandılar kim bildiler esrārımı
Zuʿmʾlā fehm itdiler miḳdārımı

Ṣormadılar aṣl u vāṣlımdan ḫaber
Görmediler nūr-ı pākımdan eṣer

90. Bilmedi kimse derūnum rāzını
Ḳoymadılar gūşa nālem sāzını

Ḳaldım ol ḥāletle ser-gerdān olup
Nʿola dirsem ney gibi nālān olup

Herkesī ez-ẓann-ı ḫōd şōd yār-ı men
Ez-derūn-ı men necüst esrār-ı men

Nālemi bī-hūde ṣandı ehl-i ten
Bilmedi tendür bana Beytʿül-ḥezen

Dide-yi ẓāhirde yoḳ nūr-ı yaḳīn
Kim dem-i nālemden ola rāz-bīn

Güş-ı tende yoḳ o ḥiss-i maʿnevī
Kim edem aña ḫiṭāb-ı bişnevī

95. Ben neyim āh-ı dil-i zārım nedir
Neylerim bu dārda kārım nedir

4b

Yārdır ẕikrim lisānımda benim
Gizlüdür rāzım figānımda benim

Sırr-ı men ez nāle-yi men dūr nīst

Līk çeşm u güş-rā ān nūr nīst

Gerçi kim benden deġildir ten nihān
Ben daḫı olmaḳdayım andan ʿayān

İtdim ol denlü bedenle ittiḥād
Kim ben oldum gūyiyā andan murād

Ten benimle buldı dünyada vücūd
Ben anıñla olmuşum ṣāḥib şühūd

100. Cism ile biz gerçi olduḳ rāz-dāş
Līk hergiz itmeyiz ol rāz-fāş

Ben temāşā eylerim dāʿim teni
Yoḳ icāzet görmege bir ten beni

Ten zi-cān u cān zi-ten mestūr nīst

Līk kes-rā dīd-i cān u destūr nīst

Güş idüp ey ṣāḥib-i fehm [ü] ẕekā
Nālemi ẓann eyleme bād-ı hevā

Nāle-i dil-sūzum āteşdir benim
Oldu zirā külḫen-i ten meskenim

Tā ki oldum şemʿ-i bezm-i iştiyāḳ
Yaḳdı yandırdı beni nār-ı firāḳ

Yoġısa sende bu āteşten ḳabes
Kendüni maḥv eyle tā kim her nefes

Ney gibi feryadıñ ola āteşīn
Diyeler gūş eyleyüp ehl-i yaḳīn

Āteş est īn bāng-i nāy u nīst bād
Her ki īn āteş ne-dāred nīst bād

Çünki cām-ı fürḳati nūş eyledim
Pes ḫūm u ṣahbā gibi cūş eyledim

Düşdi bir āteş bu ḥāletden baña
Eylerim sūz u güdāz ile nevā

Ney gibi oldı fiġānum sūz-nāk
Mey gibi cūş eyledim bīī-vehm ü bāk

Ārzū-yı gülşen-ābād-viṣāl
İtdi bülbül-veş beni şūrīide-ḥāl

Ṣanma ancaḳ bir benim sūzān-ı ʿaşḳ
Cümle eşyā oldı hep cūşān-ı ʿaşḳ

5a

Āteş-i ʿaşḳest kʿender ney fütād

Cūşiş-i ʿaşḳest kʿender mey fütād

Ben ki oldum münḳaṭıʿ ol yārdan

Çıḳdı nālem perde-i esrārdan

Cānım ammā ḥasret-i cānāndāyım

Ābım ammā āteş-i sūzāndāyım

Bir ḥarīfim yoḳ ki derdim söyleyem

Tā idem anıñ deminden defʿ-i ġem

115. Nefretim var ülfet-i eżdāddan

Bir eser yoḳ çāreden imdāddan

Āşinādır rāzıma çün rāz-ı ney

Āh idüp olsam nʿola dem-sāz-ı ney

Ney ḥarīf-i ḥer ki ez-yārī būrīd

Perde-hāyeş perde-hā-yı mā derīd

Derd-i hicrān ile oldum nā-tüvān

Bāri olsa bir ṭabīb-i mihribān

İtse bī mārān-ı hicrān-ı ṭaleb
Hem idüp dem-sāzlık virse ṭereb

Ṣunsa keʿs-i zehr-i perhīzī bāña
Eylese tiryāḳ-i vuṣlatla devā

Olsa ḳahrında bedīd āṯār-ı luṭf
Ḳılsa ol yüzden bāña ezhār-ı luṭf

Öyle bir ḥāzıḳ ṭabībiñ fīʿl-meṯel
Vaṣfıdır gūyā bu beyt-i bī-bedel

Hem-çü ney zehrī vü tiryāḳī ki dīd
Hem-çü ney dem-sāz u müştāḳī ki dīd

Nʿola ḫūnbār ola çeşmüm dem-be-dem
Hem esīr-i ḳayd-ı ten hem ʿĀşıḳem

Eylesem zaḫm-ı dili şerḥ ü beyān
Sözlerimden seyl-i ḫūn olur revān

ʿAşḳla ḳan aġlayan Mecnūn benim
Reh-neverd-i vādī-i pür-ḫūn benim

Her demim ʿaşḳ āteşinden bir şerer
Her sūzum pür kāle-i ḫūn-ı ciger

Her beyānım dāstān-ı ʿaşḳ u ġem
Ġayri söz bilmem ki zīrā dem-be-dem

Ney ḥadīṯ-i rāh pür-ḫūn mī-koned
Ḳıṣṣa-hā-yı ʿaşḳ-ı Mecnūn mī-koned

Sırrımı fehm idemez idrāk-ı ten
Diñlemez güftārımı güş-i beden

5b

Söylesem aṣl u maḳāmımdan ḫaber
Güş iden Mecnūn ṣanup bakmaz geçer

Hūş-ı cāndır āşinā bu sözlere
Güş-ı dildir müşterī bu gevhere

130. Bende vardır ʿaşḳla bir ḫoş cünūn
Kim fedādır aña ʿaḳl-i ẕüʿl-fünūn

Ol cünūndan ẕevḳ iden ferzānedür
ʿĀḳl aña maḥrem degül bī-gānedür

Maḥrem īn hūş coz bī-hūş nīst
Merzbān-rā müşterī coz güş nīst

Biz ki ten ḳaydında beste cānlarız
Mübtelā-yı derd-i bī-dermānlarız

Geçdi ġafletle bizim eyyāmımız
Düşdi ol eyyāma hem āʿlāmımız

Kim niçün itdük ol eyyām-ı telef
İtmedük cehd eyleyüp kīsb-i şeref

135. Gördiler yoḳ bizde derd-i sūzlar
Yane yane gitdiler ol rūzlar

Żāyiʿ itdik çünkü ol evḳātı heb
Āh idüp dirsek ne aṣṣı rūz u şeb

Derġāmm-ı mā rūz-hā bī-gāh şod

Rūz-hā bā-sūz hā-hem-rāh şod

Çün bizi meşġūl idüp ḳayd-ı vücūd
Ḳıldı meftūn ġamm-ı buʿd ü ne-būd

Gösterüp ʿilm-i derūna iştiġāl
Olmadıḳ vaḳtinde cūyā-yı kemāl

Ġam degül itsün ḳo ol günler güzer
Ol ṭalebden var daḫı bizde eser

140. Olur elbette bizimle yār yār
Tek maḥabbet dilde olsun ber-ḳarār

Çünkü ṣābitdir yerinde ʿaşḳ-ı pāk
Biz daḫı dirsek nʿola bī-vehm ü bāk

Rūz-hā reft kū reft bāk nīst
Tū bemān ey ān ki çün tū pāk nīst

Māhi-i deryā-yı vaḥdet yaʿni cān
Gör ne söyler ehl-i cisme bī-zebān

Gerçi ṣayd itdi beni şest-i beden
Bendedir ammā o baḫr-i mevc-zen

6a

Doymadım ābından ol baḫrın henūz
Ġayrılar ḳanup hem itdi defʿ-i sūz

145. Kim ki o rūzīden olmaz behre-ver
Olur anıñ her günü bir yıl ḳeder

Baḫr-i ʿaşḳa sīr olanlar ḥāṣılī
Olmadı rūzī-i vāṣlıñ vāṣılı

Her ki coz māhīzi-ābeş sīr şod
Her ki bī-rūzīst rūzeş dīr şod

Tā ki tendir ṭūṭī-i cāna ḳafes
Böyledir güftārı anıñ her nefes

Kim bana āyīnedür nūr-ı cemāl
Çeşmime andan görindi rūy-ı ḥāl

Ḥālimi ger anla itdiysem beyān
Olmadılar fehme ṭālib āmiyān

150. Metn-i ʿaḳlı şerḥ idüp ḳıldım temām
İtmezin min baʿd taṭvīl-i kelām

Oldı zīrā baña bu maʿnā ʿayān
Bildim ey Cevrī ki bī-reyb ü gümān

Der ne-bāyed ḥāl-i puḫte hīç ham
Pes sühān kūtāh bāyed veʿs-selām
İftitāḥ-ı Şerḥ-i Ebyāt-ı Güzīn

Ey viren hestī-i mevhūma vücūd
Vey olan dilbeste-i būd ü ne-būd

Ṣūret-i fānīsine Ādem ziyīn
Cism-i bī-bünyādına ʿālem diyin

Tā-be-key bu ʿucb u bu kibr ü menī
Kendüñi gördüñ ne ṣandıñ sen seni

Dā'imā raġbet idersin ṣūrete
Hiç naẓar ḳılmazsın aṣl u sīrete

Sen göñülde fikrsin ancaḳ hemān
Nitekim Mollā-yı Rūm eytmiş ʿayān

Ey birāder tū hemīn endişeʿi
Mā bakī tū üstüẖān u rīşeʿi

Üstüẖān u rīşe-ye itme neẓer
Ol degüldür ādemīde muʿteber

Ṣūret-i cisme olunmaz iʿtibār
Kim añı bād-ı fenā eyler gubār

6b

Genc-i maʿnānın ṭılısmıdır bu ten
Vāṣıl-ı genc olur añı hedm iden

Oldılar bu bād u āteş ẖāk ü āb
Cānla cānān arasında ḥicāb

Üstüẖān u rīşeyi ko maġzı gör
Nuṭḳ-ı Mollādan bu beyti naġz[ı] gör

Üstüḫān u rīşe rū pūşestü bes
Der düʿālem ġayr-ı Yezdān nīst kes

Gizlüdür bir noḳṭada cümle ḥurūf
Ṣıġdı bir ṣıfra miʿet ile ulūf

Ẕerre içre āf-tāb itdi mekān
Oldı kem-ter ḳaṭrede deryā nihān

Ṣıġmayan arż u semā-yı ʿāleme
Ṣıġdı ḳudretle derūn-ı ādeme

165. Eyledi bir ḫurde naḳşı cāy-gāh
Ekber ü aʿẓam olan setr-i ilāh

Bilmek isterseñ bu remzi āşikār
Gör ne söyler ʿārif-i maʿnā-güzār

ʿĀlem-i kübrā be-ḳudret seḥer gerd
Gerd ü ḫod-rā der kihīn naḳşī neverd

Olma zinhār ey rehīn-i sū-i ẓenn
Münkiri ehl-i dil u ḫāṭır-şeken

Ḳıl ḥaẕer her bīşede bir şīr var
Her ḫarābe gūşede bir mīr var

Dāḫlı ḳo bī-hūş olan mestāneye
Seng-i ṭāʿnı atma her dīvāneye

170. Belki bir dilden Ḫudāvend-i cihān
Ṣūret-i ḳahrın ide saña ʿayān

Oldı bu daʿvāya bürhān-ı ḳavī
Bu müsellem beyt-i ṣāḥib-Meşnevī

Ḥaḳḳ eẕ-ān peyvest bā-cism-i nihān
Tāş āzārend ü bīnend imtiḥān

Güş ḳıl ey ṭalīb-i fevz ü felāḥ
Var ise ḳalbiñde ger meyl-i ṣalāḥ

Ḳoma elden dāmen-i ṣāḥib-dilī
Ṭut hemīşe dest-i merd-i kāmilī

Kim taʿalluḳ eylemişdir Ḥaḳ aña
Muttaṣıldır Ḳādir ü Muṭlaḳ aña

7a

175. Pāsbān-ı cümle ʿālemdür o merd
Zübde-i efrād-ı ādemdir o merd

İtmiş ol mażmūnı bu yüzden beyān
Mevlevī ol dil-penāh-ı ʿāşıḳān

Zān taʿalluḳ kerd bā-cism-i İlāh
Tā ki gerded cümle ʿālem-rā penāh

Oldı perde nūr-ı Yezdāna beşer
Geldi ol nūr ile meydāna beşer

Cism-i insān oldı ol nūra libās
Andan eyler cān żiyāyı iḳtibās

Āf-tāb-ı sırr-ı Ḥaḳ ol nūrdur
Pertev-i rabbüʿl-felāḳ ol nūrdur

180. Muḥtecībdür perde-i tende o nūr
Eyledi ṣūret niḳāb ile ẓuhūr

Eyleyüp ḥaḳ üzre bu remzi eda
Gör ne dir ol maşrıḳ-i Şems-i Ḫudā

“Der beşer rū-pūş gerded āf-tāb
Fehm kon vʿAllāh-u ālem biʿṣ-ṣavāb”

Öyle ṣanma kim ide ol āf-tāb
Rūy-ı pür-envārına ġayrı niḳāb

Saña nisbetdür bu söz yoḫsa o nūr
Bī-ḥicāb itmekdedür dāyim ẓuhūr

Yoḳdur ol ḫūrşīd içün ebr-i ḫafā
Kendü nūrı perde olmuşdur aña

185. Perde-i cismi iderseñ çāk eger
Bī-niḳāb eylersin ol nūra neẓer

Ḥāṣılı ol şems-i maʿnī āsümān
Eylemiş bī-perde bu vechi ʿayān

Mīreved bī-rūy-pūş ān āf-tāb
Farṭ-ı nūr ūst rūyeş-rā niḳāb

Ḥaḳ bu kim ol āf-tāb-bī-zevāl
Olmamışdur ẓulmet-endūd-ı ẓılāl

Ol ḳadar rūşendür ol ḫūrşīd-i pāk
Kim ider kevn ü mekānı tāb-nāk

Her kim isterse o ḫūrşīde delīl
Şaḫṣı nā-bīnā gibi olur zelīl

190. Her ne maʿnā kim delīl olur aña
Görinür andan nice sehv ü ḫaṭā

7b

Vaṣf iden ʿārif o nūr-i sāṭıʿı

Gör nice yazmış delīl-i ḳāṭıʿı

Ey iden ol āf-tābı cüst ü cū
Rū-be-rūdur ol seninle rū-be-rū

Pīş-i īn ḫūrşīd kūyeş rūşenest
Der ḥaḳīḳat her delīl-i rehzenest

Līk yoḳdur sende ol nūr-ı baṣar
Kim ola manẓūr-ı çeşmiñ her naẓar

Her dem istersen anı ḫuffāşdan
Yaʿni her tīre-naẓar evbāşdan

195. Görmek istersen ger ol ḫūrşīdi sen
Yüz çevirme maṭlaʿ-ı envārdan

Şems ile buldı anı Mollā Celāl
Kim olur bu beyt-i rūşen aña dāl

Āf-tāb āmed delīlī āf-tāb
Ger delīlet bāyed ez vey rūy metāb

Şems-i Ḥaḳ kim kevne ṣalmışdur żīyā
Ḳalb-i ādem maşrıḳ olmuşdur aña

Çār unsur olımaz aña ḥicāb
Nüh sipihri ḥarḳ ider ol āf-tāb

Ne vücūd olur ama māniʿ ne-būd
Sen gerek būd ol gerekse bī-vücūd

Nice mümkündür nihān olmaḳ o nūr
Ṭutalım olmuş ḥicāb-ı kūh-ı Ṭūr

Refʿ idüp maʿnā yüzinden perdeyī
Gör ne dir ol nūrla perverdeyī

Key tevān endūd īn ḫurşīd-rā
Bā-kefī kol tū be-gū āḫir merā

Nūr-ı Ḥaḳ her kimde olsa lā-cerem
Gösterür kendin degül maʿnī ẓalem

Cism-i ādem ḫod bir avuc ḫākdir
Ol żiyādan sīnesi ṣād çākdır

Ṭīn ile endūde olmaz āf-tāb
Rūy-ı bedre tīrelik virmez tarāb

Nūra döksen ḫʿāḳla ḫakīsteri
Ol yine iẓhār ider tāb u ferī

Eyleyüp bu beytle iẓhār-ı şevḳ
Gör ne dir ol çeşmeye-yi envār-ı şevḳ

8a

Ger be-rīzī ḫāk u ṣad ḫākistereş
Ber-ser-i nūr ū berayed ber-sereş

Eyliyā-yı ḫaḳ gürūh-ı ehl-i ḥāl
Görne remzile iderler ḳīl ü ḳāl

Yaʿni dirler biz yaḳīn deryāsıyuz
Ādemiñ mümtāz u müstesnāsıyuz

Cismimüz gerçi meselde kāhdır
Ḳalbimiz deryā-yı ʿilmullāhdır

210. Biz o kāh altında gizlenmiş yemiz
ʿĀlem-i ṣūretde maḫfī ʿālemiz

Baḥr-i ʿirfān eyleyüp cūş u ḫurūş
İtdi bu beyt-i laṭīfī dürr-i gūş

Cism-i ma rū-pūş-ı mā şod der-ciḥān
Mā çü deryā zīr-i īn ki der-nihān

Perde olmaz nūr-ı ʿaşḳa cism ü dil
İdemez pūşide baḥri kāh u gil

Rūy-ı ʿummān örtülür mi kāh ile
Şems olur mı tīre-kejdür āh ile

Maʿnī olmaz mevc-i deryā-yı ġubār
Saʿye itmez çihre-i ḫurşīde tār

Perde-i cān eyleme ḫāk-i teni
Seyl-i ʿaşḳa vir bu ḫāşāk-ı teni

Tā ki sende Ḥażret-i Mollā gibi
Diyesin cūş eyleyüp deryā gibi

Keh ki bāşed kū be-pūşed rūy-ı āb
Ṭīn çe bāşed kū be-pūşed āf-tāb

Gūş ḳıl ey ṭālib-i sırr-ı yaḳīn
Gör ne taʿlīm eylemişler mürşīdīn

Bir iki gün cehd idüp biñ cānla
Gūşīş eyle ceẕbe-yi raḥmānla

Eyle anıñla muṣayḳal sīneñi
Ḳābil-i dīdār ḳıl āyīneñi

Bir niçe dem dünyevī işġāli ḳo
Ḳalbi pāk it ḳalıba iḳbāli ḳo

Kim demiş ol kāmil-i ṣāfī-derūn

Mesnevīde bu sözi bī-çend ü çūn

Ṣayḳalī kon yek dü rūzī sīne-rā

Defter-i ḫod-sāzān āyīne rā

8b

İtme evṣāf-ı vücūda iʿtibār

Ol seni meftūn ider bi ihtiyār

Mūriṣ-i gafletdür evṣāf-ı ḫōdī

Meyl iden farḳ idemez nīk u bedi

Ḳāʾim ü ṣāʾim müsebbiḥ vird-ḫʿān

Cümle evṣaf-ı ḫōdīdir bī-gümān

225. Hem-çünān evṣāf-ı ṣūret ser-be-ser

Çihre-i maʿnāya oldı perdeler

Pāk idüp evṣāf-ı tenden ẕātını

Gör ne dir ol vech-i Ḥaḳ mirʾātını

Ḫʿīş-rā ṣāfī kon ez-evṣāf-ı ḫod

Tā be-bīnīẕāt-ı pāk u ṣāf ḫod

Ādemī itdikde īcād ol ḥekīm

Ḳalbin itmiş maẓhār-ı sırr-ı ʾalīm

Çarḫ-ı ʿaşḳa eylemiş anı raşād
Rāṣıd olmuşlar aña fikr ü ḫīred

Encüm-i eflāk-ı ʿaşḳı ser-be-ser
Andan istinbāṭ ider ehl-i neẓer

230. Heyʿet-i ādemdür üstürlāb-ı ʿaşḳ
Böyle taṣvīr eylemiş erbāb-ı ʿaşḳ

Bilmek istersen bu ʿilm-i pāki sen
Oḳu bu beyt-i ḥüsāmī nāmeden

Ādem üṣṭürlāb-ı esrārʿulüvest
Vaṣf-ı ādem maẓhar-ı āyāt-ı ust

Ādemīden her ne kim eyler ẓuhūr
ʿAks-ı hūdur itme bu sözden nüfūr

Ādem oldı vech-i hūya āyine
Ehl-ine ẓāhirdür ol maʿnā yine

Maẓhār-ı āṣār-ı Ḥaḳdır ādemī
Anda seyr eyler nuḳūş-ı ʿālemī

235. Bu sözü taḥḳīḳ ider bī-iştibāh
Nāẓır olsañ āb-ı cūda ʿaks-ı māh

Eylemiş ol cūy-bār-ı feyz-i cān
Bu muṣaffā beyt ile ānı ʿayān

Her-çi der vey mī-nümāyed ʿaks-ı ūst
Hem-çün ʿaks-ı māh kʿender āb-ı cūst

Pākdır ḫalḳıñ ezelden ḫılḳatī
Bī-küdūretdir ḫamīr-i ṭıyneti

9a

Ṣāf nūr olmuşdur anıñ māyesi
Yoḳdur aṣlında o nūruñ sāyesi

İtdi ammā anı gerd-i mā-sivā
Tīre vü muğber zehī ḥükm-i ḳażā

240. Ol kederden anı pāk itsen yine
Āb-ı ṣāfi gibi olur āyine

Feyż alup Mollā-yı pür-idrākdan
Nükte fehm eyle bu beyt-i pākdan

Ḫalḳ-rā çün āb dan ṣāf u zülāl
Ender ü tābān ṣıfāt-ı ẕüʿl-celāl

ʿĀlem-i ẓāhirde eşyā vü ṣüver
Āb içinde ʿakse beñzer ser-be-ser

Yoḳdur anlarda beḳā bī-iştibāh
Ābda ʿaksiñ olur ḥāli tebāh

Gāhi görseñ ʿaksiñi mirʿātda
Ol seniñ ʿaksiñ olur mu ẕātda

245. ʿAksi ḳoyup aṣlına itseñ neẓer
Cümlesi olur saña benden ḫaber

Eyleyen daʿvāyı bu maʿnā-y-ıla
Ṣābit eyler beyt-i Mevlānā-y-ıla

Cümle taşvīrāt-ı ʿaks-i āb cūst
Çün be-mālī çeşm-i ḫōd ḫōd cümle ūst

Gerçi bu beñzer ʿukūsa fiʿl-meşel
Ol degüldür itme bī-hūde cedel

ʿAksdan maḳṣūd olan maʿnāyı gör
Aṣl-ı sırr-ı ḳudret-i Mevlāyı gör

Lafẓ-ı ʿaks olmuş hemān ancaḳ miṣāl
Aṣlı göstermiş bu yüzden ehl-i ḥāl

250. Cūya vü aksa gelür āḫīr fenā
Hep gider illā ḳalur bākī Ḫudā

Āferīn Mollā-yı ṣāḥib-dānīşe
Söylemiş bu beyti ehl-i bīnişe

ʿAks-ha-rā māned īn vü ʿaks nīst
Der miṯāl-i ʿaks ḥaḳ be-nūmūd nīst

Ehl-i maʿnānın muʿammādır sözi
Ḳālıb-ı lafẓ içre maʿnādır sözi

ʿAḳla gel fehm eyle bu maʿnāları
Gör nedir ḥüccetleri daʿvāları

9b

Ādemi insan iden idrākdır
ʿAḳl-ı ṣafī vüżamīr-i pākdır

255. Cümle hayvān olsun insāna fedā
Cümle insāna kāmil iẕʿāna fedā

Mevlevī ol kāmilʿül-ʿaḳl-ı cihān
İtmiş ol mażmūnı bu söze beyān

Cümle hayvān-rā pey insān beküş
Cümle insān-rā beküş ez-behr-i hüş

Tā ki feṯḥ ola gubāra-i bāb-ı din
Farża meʿmūr oldılar aṣḥāb-ı din

Eyle baʿdel-farż ʿaḳlı cüst ü cū
ʿĀḳil ü dānā ile ḳıl güft ü gū

Her ne deñlü bulsa ʿaḳlıñ izdī̇yād
Ẕevḳ-i ṭāʿat ol ḳadar olur zī̇yād

260. ʿAḳlı tavṣī̇f eyleyüp faḫr-i rüsül
Ümmete virmiş ḫaber ol ʿaḳl-ı kül

Şerḥ idüp ḳavl-i nebī̇-yi emcedi
Gör ne dir ol evlī̇yānıñ erşedi

Bes nī̇kū goft ān resūl-i ḫoş cevāz
Ẕerre-i ʿaḳlet bih ez-ṣavm u nemāz

Geçe ömrüñ gūşiş-i ṭāʿatla
Ẕikr u tesbī̇ḥāt u tehlī̇lātla

Ḳılsañ işrāḳ u teḥeccüd ṣubḥ u şām
Zühdle taḳvāda gösterseñ devām

Ẓāhir olsa sende biñ dürlü ḫavāṣ
Ḥüsn-i ẓan itse sana hep ʿāmm u ḫāṣ

265. Olmasa fażlu ʿināyet-i Ḥudā
Çekdügün zaḥmet olur cümle hebā

Bāver itmezseñ bu maʿnāya eger
Beyt-i Mevlānā saña virsün ḫaber

Ẕerre-yi sāye-i ʿināyet bihter est
Ez-hezārān gūşiş-i tāʿat-perest

İrmek isterseñ eger ol sāyeye
Ṭālib oldunsa bu āli pāyeye

Eyle ẓıll-ı reh-nümāya ilticā
Ol ʿināyet-i Ḫudādan ḳıl recā

10a

Cümleden işbu işi taḳdīm ḳıl
Ehline ol sāyeniñ taʿẓīm ḳıl

270. Cümle niʿmetden saña yegdür bu ḳūt
Ḳıl ḳanāʿat kim yeter ancaḳ bu lūt

Merd-i maʿnā eyleyüp beẕl-i niʿam
Meṣnevīde itdi bu beyt-i raḳam

Sāye-i rehber bī̇hest ez-ẕikr-i Ḥaḳ

Yek ḳanāʿat bih ki şad lūt u ṭabāḳ

Ey ḳanāʿat eyleyen bu niʿmete

Müjde kim erdik nāim-i voṣlet

Cemʿ idüp cān u dil-i avāreñi

Vaṣıl olduñ yāre buldun çāreni

Oldı cānın muttaṣıl cānānıla

Cismiñi bir cevher itdik cānıla

275. Yār ile germ eylediñ bāzārını

Yād ider yāriñ seni sen yārıñı

Söyleyüp bu beyti Mollā-yı cihān

Ḥaḳḳa vuṣlāt ẕevḳini itmiş beyān

Çünki bā-Ḥaḳ muttaṣıl gerdī̇d cān

Ẕikr-i ān ī̇nest u ẕikr-i ī̇n ān

Çünki bu ẕevkiñ bilindi leẕẕeti

Senʿde isterseñ eger ol ḥāleti

Eyleme mürşid sözinden ictināb

Her ḫaṭāsın gör anıñ ʿayn-i ṣavāb

Her ne söylerse kelāmʿ-ullāhdır
Ḳalb-i Ḥaḳdan dā'imā āgāhdır

Enbīyānın peyrevīdir evlīyā
Anlara daḫı ḫiṭāb eyler Ḫudā

Mürşidiñ fermānını ḳıl inḳīyād
Böyledir zīrā ki ol ṣāḥib-reşād

Ān ki ez-Ḥaḳ yābed u vaḥy u cevāb
Her çi fermāyed būved ʿayn-ı ṣāvāb

ʿİlm-i naḳlīden bilinmez bu meʿāl
ʿİlm-i ʿaḳlī bunda göstermez kemāl

ʿİlm-i maʿnīden olur ḥāṣıl bu ẕevḳ
Ceẕb-i Ḥaḳ eyler bu ʿilme cān sevḳ

Āb-ı ṣafīdir bu ʿilm-i dil güşā
Aña nisbet ḫāḳdır ʿilm-i sivā

Ḳuṭb-i ʿālemdir bu ʿilmiñ ṣāḥibī
Andan iste ġayrıñ olma ṭālibī

Eyleyüp bu ʿilmi tahḳīḳ u beyān
Gör ne söyler ol faḳīh-i ʿārifān

Çün teyemmüm bā-vücūd-ı ābdān

ʿİlm-i naḳlī bā-dem-i ḳuṭb-i zamān

Ṣebt olunmaz defter-i ʿilm-i derūn

Benzemez bu fenne ser-cümle fünūn

Ḳalbdir bu ʿilm-i pāke tercemān

Şerḥ ü taḳrīrinde elkeşdür lisān

Bu süḫan çıḳmaz zebān-ı ḫāmeden

Bu beyān taʿlīm olunmaz nāmeden

290. Bil ki dil dilden alur maʿnāsını

Bil ki cān cāndan duyar feḥvāsını

Ṭaleb-i tefhīm içün Mollā-yı Rūm

Söylemiş bu beyt-i ber vech-i rusūm

Dāniş ān-rā sitān-ber-cān zi-cān

Nī zi-rāh-ı defter ü nez ez-zebān

Çünki bildin ḳāle gelmezmiş bu ḥāl

Sen de göster ʿilm-i ḥāle iştiġāl

ʿİlm-i dīne eyleyüp bu ʿilm-i żam

Ẕātını hem ekmel eyle hem etemm

Ḳalbünü ʿilm-i hevādan sāde ḳıl
ʿAḳlını bu ḫizmete āmāde ḳıl

295. Feṯḥ ide tā kim bu ʿilmi saña ḫaḳ
Bī-sevād u bī-muallim bī-varaḳ

Ger bu taḥṣīle iderseñ ihtimām
Sen daḫı bā-kavl-i Mollā-yı enām

Bīnī ender dil ʿulūm-ı enbīyā
Bī-kitāb u bī-muʿīd u evlīyā

ʿĀrīfiñ levḥ-i dilinde bī-gümān
Ṯebt olunmuş başḳa bir ʿilm-i nihān

Yazmış ān-ı ḫāme-yi dest-i Ḫudā
Bī-ḥurūf u noḳṭa-i resm-i hecā

Oldılar ol ʿilme ālīm rāsihūn
Bī-rüvāt u bī-şürūḥ u bī-mütūn

300. İṭṭılāʿından bulur ten täze cān
Cāna baḫş eyler ḥayāt-ı cāvīdān

Ṣāḥib-i ʿilm-i ledün Mollā Celāl
Eylemiş bu nükteden keşf-i meʿāl

11a

Bī-ṣāḥībīn-i eḥādīṯ ü rüvāt

Belki ender meşreb-i āb-ı ḥayāt

İrmek istersen bu ʿilmiñ ẕevḳine
Baḳma nefsiñ güne güne ʿavḳına

Āşinā ol ʿālim-i billāh ile
Yaʿni bir dānā-dil ü āġāh ile

Ḳıl taʿallüm bī-suʿāl ü bī-cevāb
Ḳeşf olınca tā saña faṣlüʿl-ḫiṭāb

305. Cān niṯār it laʿl-i gevher-bārına
Tā irince ʿilminiñ esrārına

ʿĀlim-i Ḥaḳḳıñ idüp fażlın beyān
Nuṭḳ-ı Mollā böyle olmuş dür-feşān

Laʿl-ı u gūyā zi-yāḳūtüʿl-ḳulūb

Ni risāle-i ḫᵛānde ni ḳūtüʿl-ḳulūb

ʿİlm-i Ḥaḳ yem cism-i ādem oldı nem
Gör nice gizlendi bu nemde o yem

ʿİlm-i Ḥaḳdır bu cihān-ı bī-kerān
Üç arış tende nihāndır ol cihān

Ādemīdir üç arış tenden murād
Fehm ḳıl vallāhu aʿlem biʿr-reşād

Özge ḥikmet özge ḳudret özge ser
Kim ola kül cüz içinde müsteter

Eyleyüp Mollā bu ṣūretden kelām
Gör nice açmış o maʿnāyı tamām

Baḥr-ı ʿilmī der-nemī pinhān şode
Der se ger ten ʿālemī pinhān şode

ʿİlm-i Ḥaḳdan çün bula ḳalbiñ cilā
Ola cānlar ḳıblesi ẓāhir saña

Ḳıble-yi cāndır Ḫudā-yı lā-mekān
Līk olmuşdur nihān-ender-nihān

Yoḳdur anıñ bir muʿayyen cānibī
Herkes olmuşdur egerçi ṭalibī

Oldı çün ol ḳıble mestūr ḫafā
İtdi her millet teveccüh her yanā

Eyleyüp bu beyt ile şerḥ-i meʿāl
Gör nedir ol ḳıble-yi aṣḥāb-ı ḥāl

Ḳıble-i cān-hā çü pinhān kerde end
Herkesī rū cānibī āverde end

11b

Ḳıble-i erbāb-ı dil ṣabr u sükūn
Ḳıble-i aṣḥāb-ı ten şekk üẕünūn

Ḳıble-i ḥikmet-şināsān āsümān
Ḳıble-i ʿādet-perestān ḫāk-dān

Ḳıble-i ṭāʿāt-verān ḥūr u cinān
Ḳıble-i sevdā-gerān sūd u ziyān

320. Ḳıble-i dünyā-ṭaleb rū-yı riyā
Ḳıble-i ʿuḳba-ṭaleb seyr-i liḳā

Ḳıble-i Mollā-yı maʿnā şemsʿ-i Ḥaḳ
Kim bu beyt-i ʿāli olmuş mā-ṣadāḳ

Ḳıble-i maʿnā-verān ṣabr u direng
Ḳıble-i ṣūret-perestān naḳş-ı seng

Ḳıble-gāh-ı felsefī vehm ü ḳıyās
Ḳıble-i dehr-i nuḳūş bī-mesās

Ḳıble-i işrāḳīyān ẓıll u ḫayāl
Ḳıble-i meşşāʿiyān fikr-i muḥāl

Ḳıble-i lā-edriyān ḫabẓ u ḫaṭā
Ḳıble-i iblīsiyān şerr u şeḳā

Ḳıble-i kec-mezhebān ceng ü cedel
Ḳıble-i ḫoş-meşrebān ḥüsn-i ezel

Ḳıble-i Mollā-yı Rūmī nūr-ı cān
Kim bu beyt içre ānı itmiş beyān

Ḳıble-i ʿaḳl-ı müfelsef şod ḫayāl
Ḳıble-i ʿārif būved nūr-ı viṣāl

Ger vücūh-ı iḫtilāfāt-ı milel
Gösterirse ʿaḳlıña vech-i ḫalel

Bir imām-ı dine eyle iḳtidā
Tā bula her şübheden ḳalbiñ rehā

Gerçi ẓāhir ḳıbledür beyt-i İlāh
Līk secde Ḥaḳḳadur bī-iştibāh

Ḳıble vü mescūdını fehm eyleyen
Eylemez fikr-i taḥārrīmeyl-i ẓenn

Ḳıble-i Ḥaḳḳı görüp ʿayneʿl-yaḳīn
Didi bu beyti imām-ı ehl-i dīn

Ḳıble-rā çün dest-i Ḥaḳ kerded ʿayān
Pes tāḥarrī ba'd ez-ān merdūd dāñ

Dest-i Ḥaḳ çün ādemi itdi ʿayān
Ḳıldı mescūd-ı melā'ik virdi şān

12a

İrdi çün Ḥaḳdan bu ikrām ādeme
Oldı ḳıble vech-i ādem 'āleme

Ṣanma kim ol secde āb u ḫākedür
Ṣūret-i ādemde nūr-ı pākedür

335. Ḳıble-i vaḥdet şerīḳ itmez ḳabūl
Ehl-i şirk ol ḳıbleye bulmaz vuṣūl

Ḳıble birdir eyle terk-i iḫtilāf
Böyledir Mollā-yı Rūmī bī-ḫilāf

Ḳıble-i vaḥdāniyet dü çün būved
Ḫāk-i mescūd-ı melā'ik çün şeved

Sen daḫı ferzend-i ādemsin ne vār
Gör bu ḳıble sende var mı āşikār

Bir püserde olmasa sırr-ı peder
Nā- ḫalef dirler aña nevʿ-i beşer

Virmesün dirsen bu töhmet ġam saña
Cehd idüp ḳıl kisb-i envār-ı Ḫudā

340. Ṣāf olup ādem ki ol nūrı bulur
Müsta'idd-i secde-i taʿẓīm olur

Böyledir ḫaṣiyyet-i nūr-ı celīl
Kim demişdir ol veliyy-i bī-'adīl

Ādemī çün nūr gīred ez-Ḫudā
Keşt-i mescūd-ı melā'ik z'ictibāʿ

Güş ḳıl ey nāẓır-ı āṣār-ı Ḥaḳ
Büʿl-ʿacebdür maʿnī-i esrār-ı Ḥaḳ

Ḥikmet-i Ḥaḳḳ ile olmuşdur nihān
Sırda sır maʿnāda maʿnā cānda cān

Böyledir çün bu rumūz-ı nādire
Nice fehm itsün 'uḳūl-ı ḳāṣire

345. Bes bu vādī̇de göründi ṣād ṣarī̇ḳ
Gitdi bir özge ṣarī̇ḳe her farī̇ḳ

Nitekim ol hādi-i rāh-ı Ḫudā
Sālike bu beyti itmiş reh-nümā

Bel ḥaḳī̇ḳat der ḥaḳíḳat ġarḳa şod
Zī̇n sebeb heftād u bel ṣād fırḳa şod

ʿİlm-i rabbānī̇ degül reml ü nücūm
Maḫv olur ol 'ilm içinde hep 'ulūm

Degme kes görmez bu ʿilmi ḫ̆ābda
Ḫ̆ābe varsa māḫfil ü miḫrābda

12b

Vaḫy u ilhām-ı ilāhī̇dir bu 'ilm
Daʿvā-yı ʿaşḳıñ güvāhidir bu ʿilm

350. Ḥāḳḳ ider bu ʿilmi taʿlī̇m ehline
Bilmeyen gerçi muãırrdır cehline

Ṣanma bu ilm-i riyāżiyātdan
Geç bu tevcihāt u teivilatdan

İn ni necmest u ne remlest u ne ḫˇāb

Vaḫy-i Ḥaḳ vallāhu a'lem bi'ṣ-ṣavāb

“Der beyān-ı nām u tārīḫ-i kitāb”

Gerçi mücmeldir bu şerḥ-i bī-miṣāl

Līk metninde mufaṣṣaldır meʿāl

Metni bir müşkīl zebāndır fiʿl-meṣel

İtdi şerḥim ānı icmāl üzre ḥell

Ṭālibe tafṣīlden irmez ṣafā

Naḳd-i mażmūn ḳalbine virmez ġınā

355. Eyler aḳvāl-i keṣīre ʿaḳlı deng

Farḳ olınmaz leẕẕet-i şehd ü şereng

Ben daḫı ol ḥālden ḳıldım ḥaẕer

Eyledim naḳl u beyānı moḫteṣer

Buldı bu manẓūme-i ḥikmet niẓām

Ḥall-i taḥḳīḳat ile tārīḫ ü nām

Bismillāḥirraḥmānirraḥīm

Beşnevīd ey ‘āşıḳān zān naẓm-ı pāk

Vech-i şerḥe intiḫāb-ı Sīne-çāk

Tabʿıma çün bu kelām-ı erbaʿīn
Meṣnevīden oldu ders evvelīn

Nuṭḳ-ı Mevlānā Celāleddīn ü Ḥaḳ
Virdi ʿilminden baña gūyā sebāḳ

İtdi bu ders ü bu feyż-i rūşeni
Ḥuşe-īn-i ḫırmen-i maʿnā beni

Şerḫ idüp ol dersi taḥrīr eyledim
Rūh-ı Mevlānā'ya taḳrīr eyledim

Diñleyüp ol rūḥ-ı pāk-ı pür-uṣūl
Bīş u kem taḳrīrimi itdi ḳabūl

13a

Gördi ṣabʿum ḳabil-i taʿlīmdir
Mustaʿidd ü lāyıḳ-ı tefhīmdir

Ol maḥalde nuṭḳ-ı rūhāniyyeti
Didi bir derse daḫı ḳıl himmeti

Eyledim ta[y]īn-i dersi çün niyāz
Böyle taḳrīr itdi ol dānā-yı rāz

Ḥayl-i dervīşānımızdan bir ṣadīk
Kim ṣarīḳatda bizi ṣutmuş refīḳ

Nāmı Yūsuf şöhretidür Sīne-çāk

Ol leṭāfet-ṣāḥib-i dervīş-i pāk

Meṣnevīmizden bizim yazmış hemīn
Sī ṣād u şaṣt u şeş ebyāt-ı güzīn

Cemʿ ü tertīb itmiş ānı bāb bāb
Olmuş ol nüsḫa-yı müretteb kitāb

Lücce-i feyżimden alup kāmını
Eylemiş anın Cezīre nāmını

370. Gerçi çoḳdur böyle cemʿ-i mu'teber
Cümleden oldur müfīd-i muḫteṣer

Ders-i ṣānī ol kitāb olsun saña
Bāʿiṣ-i şuġl-ı ṣevāb olsun saña

Başla üslūb-ı ḳadīm üzre yine
Şevḳle bu intiḫābıñ şerḥine

Çünki ḫāmem eyledi bu naḳṣı ṭarḥ
Oldı baʿżı terceme baʿżısı şerḥ

Fikr idüp her beytiniñ mebnāsını
Öyle tersīm eyledim maʿnāsını

375. Her ne gevher kim olunmuş anda derc
Aḫẕ idüp itdim yine ol beyti ḫerc

Farḳ-ı cūz'i itmedi ol kesr u żėm
Ne füzūn oldı o gevherler ne kem

Yazmadım bī-gāneler ḳavlin aña
Eyledim elfaẓını hep āşinā

Nuṭḳ-ı Mevlānā-y-ıla bu ḫoş lisān
Oldı gūyā birbirine tercemān

Lafẓ u maʿnā girdiler bu ṣūrete
Şerḥ u metin uydı uṣūl-ı ḥikmete

13b

380. Beyt-i Mollā maṭlaʿ-ı şems-i yaḳīn
Pertevī envārı bu şerḥ-i güzīn

Beyt-i Mollā menbaʿ-ı āb-ı ḥayāt
Oldı andan reşḥālar bu vāridāt

Ehline ma'lūmdur bu ṭarz-ı ḫāṣ
Kimse fehm itmez bunı illā ḫavāṣ

Ol ḫavāṣṣ-ı bezm-i ḫalvet-gāh-ı ḥāl
Ādemi sözden bilürler bī-cidāl

Sözdür istidād-ı insāna delīl
Ḥaḳḳı sözden fehm ider ʿaḳl-ı aḳīl

Sözdedir mefhūm-ı esrār-ı derūn
Sözdedir mażmūn-ı aḫbār-ı derūn

Ehlidir bu nükte-i iẕʿān iden
Ehlidir fehm-i dem-i 'irfān iden

Eylemez ehl olmayan sözden ṣafā
Virmedi nā-dāne bu ẕevḳi Ḫudā

“Der duā-yı ṣadr-ı ṣāḥib-intibāh”

Çün bu vech üzre bu şerḥ-i dil-peẕir
Buldı itmām oldu bī-miṯl ü naẓīr

İtdim ihdā ol muḥibbi ṣadıḳā
Ṣundum ol cām-ı daḫı bu āṣıḳā

Kim anıñ evṣāf-ı pāk-i sabıḳā
Şerḥ-i evvelde olunmuşdı edā

Tā bula revnāḳ rusūm-ı mevlevī
Tā ola nerside naḳl-ı meṯnevī

Meclis u mahfilde her pīr u civān
Eylesün evṣāfını virdi zebān

Ḥubb Mollā şevḳini itsün füzūn
Hem aña virsün Ḫudā ẕevḳ-i derūn

Menşe'-i tārīḫ-i īn ʿAynüʿl-füyūz

Mevc-ḫīz olduḳda baḥr-i maʿnevī
Olmuş ol baḫra cezīre Meṣnevī

395. Ḳaplamış añı o baḥr-i bī-kerān
Ol cezīre ʿayn-ı baḥr olmuş hemān

Bunda hem vardır cezā'ir bī-ḥisāb
Cümlesinden biridir bu intiḫāb

14a

Ol cezīre içre bu şerḥ ü beyān
Bir müferriḥ dil-güşā ʿayn-i revān

Buldı deryā vü cezīre ʿayn u āb
Birbirin vallāhu a'lem biʿṣ-ṣavāb

Oldı cārī çün bu ʿayn-i cān-fezā
İstedim kim söyleyem tārīḫ aña

400. Fikr iderken bī-şu'ūr u bī-vücūd
Tabʿıma ʿAynüʿl-füyūz itdi vürūd

Ḥikmeti gör oldı bī-çūn u çerā
Sāl-i itmāma muvāfıḳ bu edā

Ḥāṣılı bu nüsḫaya tārīḫ ü nām
Ḥāṣılı ʿAynüʿl-füyūz oldı tamām

Sene 1057

Naġme-i taḥrīk-i şevḳ-i āşıḳān

Vaḳtidir ey ḫāme-yi deryā-zebān
Eyle şimden sonra bu ʿaynı revān

Vaḳtidir ey lūle-yi mā-i ṭuhūr
Ver yine ḥāl ehline ẕevḳ-i şu'ūr

405. Efsūn ol ser-çeşme-i ḫuld-ı yaḳīn
İçsün andan teşneler mā'-ı mu'īn

Ḥükmini icrā idüp hem dā'imā
Nūş iden bulsun bu kevṯerden ṣafā

Diñle ey pür-sūz-ı şevḳ-i mevlevī
Ger ṣod-ı āṭşān-i baḥr-i maʿnevī

Eyleyüp bazū-yı iḫlāṣın ḳavī
Ferce kon der cezire-yi meṯnevī

Feyż-i Ḥaḳ olsun dilinde mültemes
Ferce kon çendān nigeh ender nefes

410. ʿAḳlıña tevfīḳ olup imdād-res
Meṣnevī-rā maʿnevī gūyī vü bes

Bişnev ez bī-fehmī-i gūşendegān

Feyż maʿnīden olup cārī zebān
Eyledim tesnīm-i irfān-ı revān

Söyledim bir nice maʿnā-yı daḳīḳ
Ṣundum erbāb-ı dile cām-ı raḥīk

14b

Cūş idüp ẓarfımdan ol ṣahbā yine
İtmek ister ḥükmini icrā yine

Ben dirīġ itmez ṣanurdum cām cām
Olmasa ol mey-i teng ẓarfa ḥarām

415. N'eyleyin yoḳ sende haẓma iḳtidār
Yoḫsa ben keyfin iderdim āşikār

Ey dirīġā ger tora konca bedī
Tā zi-cānem şerḥ-i dil peydā şodī

Şerḥ-i dilden eylemez kimse su'āl
Ya nice itsün bilen basṭ-ı maḳāl

Ṭālībe söyler sözi üstād-ı fen
Ol ṭalebdir eyleyen ceẕb-i suḫen

Bülbüle gülden eger ṭifl-ı ṣaġīr
Māderi virmez aña bī-hūde şīr

Çıḳmaġa lebden sebeb lāzım söze
Ceẕbe-i şevḳ-i ṭaleb lāzım söze

Kīn sūḫen şīrest der pestān-ı cān
Bī-küşende ḫoş nemī-gerded revān

420. Vāʿiẓān-ı kürsī-yi ʿaşḳ-ı Ḫudā
Vaṣf iderler ẕevḳ-i vaṣlı dā'imā

Kevṯer-i nuṭḳı ider bunlar revān
Ḳandadır gelsün diyü dil-teşnegān

Her ne deñlü olsalar deng ü ḫamūş
Şevḳ-i maʿnīden olurlar pür-ḫurūş

Sen hemān göster ḥarāretden eṯer
Çeşme-i maʿnā seni sīrāb ider

Teşne-i āb-ı ḥayāt-ı nuṭḳ-ı cān
Lā-büd eyler nāḳil-i raṭbü'l-lisān

Müstemiʿ çün teşne vü cūyende şod
Vāiẓe er mürde būd gūyende şod

15a

425. Gerçi bunlar gonca-veş ḫāmūş olur
Ṭālib-i gūftār-ı çeşm ü gūş olur

Görseler bir gūş-ı hūşı gül gibi
Her biri eyler naġam bülbül gibi

Her ne deñlü olsalar lāl u hāmūş
Nuṭḳ iderler müstemiʿ olsa beşūş

Müstemiʿdir ebkemi gūyā iden
Müstemiʿdir nuṭḳı rūh-efzā iden

Müstemiʿde ḳasvet-i ḳalb olsa ger
Naḳiliñ çıḳmaz lisānından ḫaber

Müstemiʿ çün tāze āyed bī-melāl
Ṣād zebān kerded be-gofteş kong u lāl

430. Maḥremān-ı bezm-i ḫalvet-gāh-ı cān
Rāzı nā-maḥremden eylerler nihān

Keşf-i sırr itmezler ehl-i ṣūrete
Çeşm-i ḥikmetle baḳarlar sīrete

Dāḫil-i ṣoḥbetleri olsa 'avām
Ḫatm idüp güftārı dirler ve's-selām

Şāhid nuṭḳa olurlar perde-keş
Gösterirler kendüyi ḫāmūş-veş

Ol maḥāl itseñ birinden söz ricā
Der sükūt idüp işaretle saña

435. Çün gele ol ṣoḥbete bir yār-ı cān
Bir żararsız maḥrem-i esrār-ı cān

Çünki nā-maḥrem der āyed ez-derem
Perde der pinhān şevend ehl-i ḥarem

Ehl-i bezm andan bulurlar inbisāṭ
Hem olurlar bülbül-i bāġ-ı neşāṭ

Şāhidān-ı ḫalvet-i rāz-ı suḫen
Rūḫlarından hep olur burḳaʿ-figen

Bī-tehāşī eyleyüp refʿ-i niḳāb
Görinürler ehl-i bezme bī-ḥicāb

Böyle dil-keş beḥcet-efzā ṣoḥbete
Böyle bir ḫaṭır-güşā cemʿiyyete

Çün der āyed maḥremī dūr ez-gezend
Ber güşāyend ān setīrān rū-yı bend

440. Yāve-gūlar olsa cemʿ-i bī-şūmār
Kendüyi ḫaḳ-gūlar itmez āşikār

15b

Anlarıñ vaḳti degüldür ol zamān
Lāl olup güftāre açmazlar dehān

Nitekim faṣl-ı şitāde zāġlar
İtse cemʿiyyetle gülzārı maḳarr

Ol maḥālde bülbülān itmez ḫurūş
Her biri bir güşede olur ḫamūş

'Andelīb-i ḫoş-nevā-yı bāġ-ı cān
Eylemiş ol nükteyi böyle beyān

Çünki zāġān ḫāyme ber-behmen zedend
Bülbülān ḫamūş şodend ü ten zedend

445. Ey ḫaṭib-i minber-i nuṭḳ-ı beyān
Sen daḫı itsen nʿola ṭayy-ı lisān

Vardılar zīrā cemā'at ḫ̆abe hep
Naḳşını urmaḳdasın sen ābe hep

Geldi bī-ẕevḳe kelāmıñdan kesel
Sözlerin ya sükker olmuş ya 'asel

Girmez oldı gūşā āvāzın seniñ
Diñlemez kimse ser-āġāzıñ seniñ

Müstemiʿ oldı ġunūde sākit ol
İḫtişār ile kelāmı ṣāmit ol

Müstemiʿ ḫufte est kūteh kon ḫiṭāb
Ey ḫaṭīb īn naḳş kem zen to ber-āb
“Der beyān-ı ketm-i esrār-ı Ḫudā”

450. Böyledir de'b-i sülūk-ı ehl-i ḥāl
Ketm ider esrārını bādʿe'l-kemāl

Nūş idenler bezm-i vaḥdet cāmını
Söylemez hüşyāre saḳī nāmını

İtmemişler ẕevḳin ol cāmın beyān
Eylemişler neşvesin dilde nihān

Eyleyüp bezm-i yaḳīn-i cāy-ı ẕevḳ
Oldılar ālūde-i ṣahbā-yı ẕevḳ

Dillerin ser-mest ü pür-şūr itdiler
Bildiler aḥvāli mestūr itdiler

ʿĀrifān k'ez cām-ı Ḥaḳ nūşīde end
Rāz-hā dāniste vü pūşīde end

455. Kamilān-ı ʿilm-i tahḳīḳ u yaḳīn
Oldılar gencīne-i rāz-ı emīn

16a

Söylemezler kimseye ol bābdān
Ḥāric olmazlar reh-i ādābdān

Kim edībān-ı beyān-ı maʿrifet
Böyle itmişler o ḳavmi terbiyet

Düzd-i nā-dāndan iderler iḥtirāz
Eylemezler herkese ifşā-yı rāz

Açmasa aġzın nʿola merdān-ı ʿaşḳ
Vechi var zirā ki üstādān-ı ʿaşḳ

Her ki-rā esrār-ı kār āmūẖtend
Mühr kerdend ü dehāneş dūhtend

Çünki bunlar vāḳıf-ı rāz oldılar
Bī-nedīm ü yār u dem-sāz oldılar

Cān gibi āẖir olup tenhā-nişīn
Oldılar maʿnā gibi ẖalvet-güzīn

Kendüler hüşyār u ṣahba dilleri
Lebleri ẖāmūş u gūyā dilleri

ʿĀrif itmez sırr-ı cāndan ḳīl ü ḳal
Oldı anlarda emānet naḳd-ı ḥāl

Her ẖafī rāz aña olmuşdır celī
Sīnesi genc-i maʿānīdir belī

Ber-lebeş ḳuflest ü der-dil rāz-hā
Leb ẖāmūş ü dil-i pür āvāz-hā

Fī ʿl-ḥaḳīḳa böyledir resm-i ḳadīm
Olsa bir dil vāṣıl-ı sırr-ı 'alīm

ʿİlmini naḳḳale iẓhār eylemez
Ānı taʿlīme sezā-vār eylemez

Sırr-ı ġaybı söylemez bī-gāneye
Belki her maḥrem olan ferzāneye

Dersi anıñ ḳabīl-i taʿlīmedir
İʿtimādı ṣāḥib-i teslīmedir

Kāşif-i esrāra açmazlar dehān
Ḫod bilürler hep bu maʿnā-yı ʿayān

Sırr-ı ġayb ān-rā sezed āmūḫtend
Kū zi-gūften leb tevāned dūḫtend

470. İstimāʿ itmez bu ḳavli deyme gūş
Bu suḫenden ẕevḳ bulmaz deyme hūş

Ẕevḳi bu keyfiñ nihān itmekdedir
Şerḥ u vaṣfın bī-zebān itmekdedir

16b

Luṭfī bu ẕevkiñ ḫāmūş olmakdadır
Nuṭḳ-ı cāndan rāz-nūş olmakdadır

Ṣad zebān olsa eger sūsen gibi
Ola ebkem ġonce-i gülşen gibi

Söylenür ol gūşa bu esrārdān
Kim ide ḫıfẓ-ı lisān güftārdān

Güş-ı ān kes nūşed esrār-ı Celāl

Kū çü susen ṣad zebān üftād-ı lāl

475. Merd-i ṭalīb olmayınca muʿtemen
Sırr-ı Ḥaḳdan aña söylenmez sūḫen

Ehl-i ḥāl itmez o şaḫṣa keşf-i rāz
Kim ola her encümende naġme-sāz

Maḥrem-i sulṭan-ı dildir ʿārifān
Sırr-ı sulṭānı ider bunlar nihān

İtseler bir ḳābile ol rāzı fāş
Pend idüp dirler aña ḫāmūş bāş

Herkese söylenmesün dirler bu rāz
Ḥāṣılı andan iderler iḥtirāz

Tā ne-güyed sırr-ı sulṭān-rā be-kes

Tā ne-rīzed ḳand-rā pīş-ı meges

480. Herkesin kārı degüldür kār-ı ʿaşḳ
Herkes olmaz Yūsuf-ı bazār-ı ʿaşḳ

Degme murġ olmaz bu baḥre āşinā
Murġ-ı ābī olmayan dalmaz aña

Her şināver bunda göstermez hüner
Aṣlı ol deryādān olmazsa eger

Düşse ol deryāya ger murġān-ı ḫāk
Ġūṣe-i evvelde olurlar helāk

Yoḳdur ol deryāda çün ḳaʿr u kenār
İdemezler ḫākiyān anda ḳarār

Der-ḫor deryā ne-şod coz' murġ-ı āb
Fehm kon vallāhu a'lem biʿṣ-ṣavāb
“Der Beyān-ı Ẕāt-ı Mevlānā Celāl”

485. Ṭabʿ-ı Mevlānā olup deryā-ḫurūş
Dir ki ey saḥil-nişīnān-ı ḫāmūş

Biz ṭuyūr-ı baḥr-ı ẕāt-ı vaḥdetiz
Bilmeziz biz ḫāk-i āb-ı ḫilḳatiz

17a

Bizde vardır na-şenīde bir lisān
Kim anı derk itmez illā baḥriyān

Baḥrdır taʿlīm iden anı bize
Andan irdi nuṭḳ-ı rūḥānī bize

Ārzū-yı perr-i şeh-bāz itmeziz
ʿĀlem-i ḫākīde pervāz itmeziz

Mā heme mürġā beyānīm ey ġulām

Baḥr mī-dāned zebān-ı mā temām

Ḥāme-i ḳudretile naḳş-ı ezel
Şeklimiz yazdı bedīʿ vü bī-bedel

Naḳş olunduḳ çünki levḥ-i fıṭrate
Ṣūret-i maʿnāda geldük ṣūrete

Biz ki bu ṣūretle günden rūşeniz
Sāir eşkāl ü ṣüverden aḥseniz

Ṣanma naḳşı bī-hūde bu peykeriñ
Nüsḫa-i evṣāfıdır ṣūret-geriñ

Naḳş u ṣūretden münezzeh Kird-gār
Vech-i ṣunʿın bizde itdi āşikār

Ḥalḳ-ı mā ber ṣūret-i ḫod kerd Ḥaḳḳ

Vaṣf-ı mā ez vaṣf-ı ū gīred sebāḳ

Cismimiz rū-pūşumuzdur biz hemān
Zīr-i kehde baḥr-veş olduḳ nihān

Yaʿni biz maʿnīde baḥr-i ḳudretiz
Gerçi kim ẓāhirde kāh-ı ṣūretiz

Özge ḥikmet-i büʿl-'aceb sunʿ-ı ilāh
Kʿola perde baḥr-ı bī-pāyāna kāh

Böyle geldik ʿālem-i esrārdan
Ṣūret olduk maʿnīʿ-i settārdan

Cisme baḳmam çeşm-i ṣūret-bīn ile
Aṣla baḳ ʿayn-ı ḥaḳīḳat-bīn ile

Cism-i mā rū-pūş-ı mā şod der-cihān
Mā çü deryā zīr-i īn keh der-nihān

500. Ṭuṭi-i sükker-beyān-ı bāġ-ı cān
Oldı bu güftār ile şīrīn zebān

Kim benim ser-çeşme-i ḳand-ı yaḳīn
Oldı her lafẕ-ı leẕīẕim sükkerīn

Leẕẕet-i sırr-ı ḥaḳīḳat bendedir
Ẕevḳ-i rūḥ-efzā-yı vaḥdet bendedir

17b

ʿAyn-ı ẕevḳim ney-şeker benden biter
Hem benim ol ney-şekerden ṭuʿme ḫor

Hem benim idrāk iden ol leẕẕeti
Hem benim nūş eyleyen ol şerbetī

K'ān-ı ḳandem ney-sitān-ı şekkerem

Hem zi-men mī-rūyed u men mey-ḫˇārem

505. Ey bu naḳl-ı dil-keşiñ ṭālibleri
Vey bu naḳl-ı sükkeriñ rāġibleri

İştihānuz var ise bu niʿmete
Meyliniz taḥḳīk ise bu lezzete

Benden ol ẕevḳi gümān eylerseñiz
Her kelāmım ḳand-ı cān eylerseñiz

Şeklime dil-beste olmañ ẓāhirā
Ẕātıma fehm eyleñ evvel ṣaniyā

Olmadın ben cān gibi gözden nihān
Benden eyleñ naḳl-i ḥāli naḳl-i cān

Tā ki nefrīd-i şumā-rā şekl-i men

Naḳl-ı men nūşīd pīş ez-naḳl-ı men

510. Güş idin Mollā ne faḥr-i iẓhār ider
Ehl-i şevḳi ġarḳa-i envār ider

Dir ki itdim ẕātımı mirʿāt-ı ẕāt
Bende 'aks itdi o nūr-ı kā'ināt

Oldum ol nūrun içinde āf-tāb
Pertevim afāḳa ṣaldı fer ü tāb

İtdi benden ber ḳurʾan nūrʾṣefā
Ālem-i hejde hezārı pür-żiyā

Şuʾl ḳadar müstaġraḳım ol nūra ben
Kendümi farḳ itmez oldum nūr den

Min çü ḫūrşīd derūn-ı nūr ġarg
Min nā-tanem gard-i hīş ez nūr farig

515. Ben ki ḫalvetde ḳılup her-dem namāz
Eylerin dergāh-ı Mevlāyā niyāz

Keşf olur bir emr-i ġayb andan bana
Defʾ ider bir şübheyi luṭf-ı Ḫudā

Ḳaṣdım andan ḫalḳa taʾlīm itmedir
Maʾnā-ı iḫlāṣı tefhīm itmedir

Yoḫsa ben ḫalvetde ü keṣretde hem
Olmazın ḥaḳdan cüdā bir ān u dem

18a

Böyledir zīrā suʾlūke enbiyā
Ol suʾlūk üzre muḥaṣṣal dā'imā

Reftenem su-yı namāz u ān ḫalā

Behr-i taʿlīmest reh-i mer-i ḫalḳ rā

Seyr-i ḥaḳdır dā'imā seyrim benim
Görmez andan ġayr-i çeşm-i rūşenim

Cümle eṭvārımda efālimde hem
Cümle kirdārımda aḥvālimde hem

Ḥaḳdır iẓhār eyleyen āṣārını
Ḫˇab-veş görmekdeyim her kārını

Ḫˇabda görse bu ḫˇab-ı ṣūfiyān
Diyeler bīdārlıkdān el-emān

Eylerim ṣıdḳ üzre daʿvā dā'imā
Kim bu ruʿyetden bulur çeşmim ṣefā

Hˇab mibinem veli der ḫˇab-ı niy

Müdeyi hestem velī keẕẕāb niy

ʿĀrifiñ daʿvāsı maʿnīdārdır
Ḫˇab-ı ẓāhir didesi bīdārdır

Kāmiliñ kār-ı degil lāf u güzāf
Ṣāfdan itmez dürūd illā ki ṣāf

İçmeyen bilmez bu ḫamrıñ leẕẕetin
Mest olandır fehm iden keyfiyyetin

Özge ṣohbādır bu ṣohbā-yı revāk
Neşvesin bilmez anıñ her bī-mezāḳ

Ẕevḳ-i rindānī yine rindān bilür
Ḳavl-i merdānı yine merdān bilür

Nezdi ān ki lem yezaḳ daʿvāst īn
Nezdi sükkāne ufuḳ-ı manast īn
İn naṣiḥat beşnevīd ey münkirān

530. Çünki yoḳ çeşm-i derūn-biniñ seniñ
Göremez baṭın yüzin çeşm-i teniñ

İtme erbāb-ı ḳulūbe kec neẓer
Ehl-i ḫāk eyle tūhmetden ḥaẕer

Ḳılma ser-mestān-ı ʿaşḳa sū-i ẓenn
Böyle ẓan itmek degil kār-ı ḥasen

Olmadınsa sırr-ı ġaybıñ agehī
Her vücūd-ı ṣanma ḥikmetden tehī

18b

Bulmadınsa dide-i rüşd ü sedād
Bari olsun sende ḥüsn-i iʿtiḳād

Çün tū rā ān çeşm-i baṭın-bīn ne-būd
Genç mi pender ender her vücūd

535. Var ise sende eger çeşm-i yaḳīn
Dide rūşen kimsen olduñ rāz-bīn

Görinür maʿmūre her virān sana
Keşf olur gencine-i pinhān sana

Ḥaṣıl itdinse eger bu dide-yi
Sen görürsin ṣūrete nā-dīde-yi

Senden olmazlar nihān merdān-ı ḥaḳ
Nūr-ı ʿayn olur sana ʿayān-ı ḥaḳ

Yogısa çeşminde ġaflet perdesi
Şeh görürsen her gedāyı bī-kesi

Ger tū rā bazest andide-i yaḳīn

Ziri her sengi yeki serheng bīn

540. Ey tevenger ḫavce-yi bazār-ı nefs
Bende-i iblis ü fermāndar-ı nefs

Olma maġrūr niṣāb-ı māl u zer
İtme dervişe ḥaḳaretle neẕer

Her ne denlü olsa ṣūretde gedā
Şaḫdır maʿnāda derviş-i Ḫudā

Şah-ı faḳrın devlet-i cāvitdir
Taḫḳi gerdūn efser-i ḫūrşīddir

Olmadın çün sen bu ẕevḳiñ vāṣılı
Bildügün maʿnā degildir ḥāṣılı

Kār-ı dervişān verā-yı fehme tūst

Suyı dervişān be münkir bast sūst

545. Gerçi dervişānda yoḳdır miʿl kümāl
İstemezler kimseden zād u nevāl

Anlara oldı nevale ḫan u faḳr
Niʿmet-i ḥaḳdandır ol iḥsān-ı faḳr

Rızḳ-ı ḥaḳdan sırr olurlar dā'imā
Ġayriden itmezler ümīd-i ġıdā

Oldılar cuġ-ı riyāżetden ḫalāṣ
İrdi ḥaḳdan anları rūzī-i ḫāṣ

Bunlar olmaz bir nefes muḥtāc-ı āc
Eylemezler ḫalḳa ʿarẓ-ı iḥtiyāc

19a

Zān ki dervişān verāyı mülk ü māl
Rūz-i dārend ḫaṣ ez ẕüʿl-celāl

550. Ey hemişe daʿvī-i ẕāt eyleyen
Ẕātını iblise mirʿāt eyleyen

Maline ya zühdine maġrūrsın
Bilmedün ḳurb-ı Ḫudādan dursın

Cinsini taḥḳir idersen dā'imā
Ādem-i ḫakī degilsin gūyiyā

Nefsiñ olmuş dūzaḫ-ı kibr u meni
Ateş itmiş germī-i naḫvet seni

Bu ṣıfātla oldun iblise naẓir
Olmadın ḫışm-ı ilāhiden ḫabir

Tū hemān didi ki iblīs-i lāīn

Goft men ez ateşim Ādem zi ṭīyn

555. Ta-be-key ey ehl-i ṣūret ta-be-key

Ẓāhir-i ḫalḳa neẓār-ı pey-be-pey

Herkesiñ efʿāline ey bī-baṣar

Çeşme ṣūret-bin ile itmen naẓar

Görmesiñ bir elde tesbiḫ ü ʿaṣā

Luṭf-i Ḥaḳḳā ānı görmezsin sezā

Olsa bir rindin kef-i destinde cām

Ḥükm idüp dirsin budur dūzaḫ-maḳām

Çün sana keşf olmadı encām-ı kār

Ẓāhir-i ḥāle neden bu iʿtibār

Çend bīni ṣūret āḫir çend çend

Çeşm-i iblīsāni rā yekdem bebend

560. Raġbet itdin çeşm-i iblīsāneye

Ḫar baḳdıñ şekl-i dervişāneye

Kārını virān idüp ey merd-i ḫām

Anları gördün beşer mānend-i ām

Evliyā-yı Ḥaḳḳa itdikçe naẓar
Perde oldı çeşmine şekl-i beşer

Ṣūrete nāẓır olup itdün ḫaṭā
Görmedün anlardadır vech-i Ḫudā

Naḫvet-i iblīsī iẓhār eyledin
Hem bu yüzden ḥaḳḳı inkār eyledin

Kār ezān virān şodest ey merd-i ḫām
Geh beşer didi mer inhā rā çü ām

19b

“Der ḳıyās-ı nā-ḳışān bā-kāmilān”

565. Bilmemişdir kimse ʿālemde ʿayān
Zümre-i abdāl-ı Ḥaḳḳdan bir nişān

Maḥv idüp bunlar vücūdın mā-ḥaṣal
Ḥaḳḳı bilmişler hemān nīʿmeʿl bedel

Dā'imā cān-ı dil-i āgāh ile
Seyr iderler ʿālemi ʿAllāh ile

Kimse bilmez bunların keyfiyyetin
Kimse idrāk eylemez māhiyyetin

Fehm iden bu ḳavmi ʿārifdir faḳaṭ
Bunların ḥaḳḳında ḫalḳ eyler ġalāṭ

Ān dili kez asımān haber-terest
Ān dil-i abdāl ya peygamberest

570. Gerçi erbāb-ı ḳulūbün dilleri
ʿAzm ider aʿlāya ḳalmaz serseri

Her dil eyler bir maḳāma iʿtilāʿ
Her dile var bir mahalli müntehā

Ḳaṭʿ ider bu ḳavm-i ṣāḥib debdebe
Paye paye her zamān bir mertebe

Her dilin bir menzil ü meʿvāsı var
Her dilin bir rütbe-i ulyāsı var

Her dil eyler bir felekde cāy-gāh
Böyledür ammā ki bā- fażl-ı ilāh

Cümle ʿālem zin sebeb gümrāh şod
Kim kesi zi abdāl-ı Ḥaḳ āgāh şod

575. Bunlara daḫl eylese nʿola ʿavām
Rütbesin bilmezler ol ḳavmiñ tamām

Bunların şekli degildir saḫte
Bunlar itmez kendüyi perdāḫte

Bunlar olmuş reng-i ṣūretden beri
Cümle bī-ḳaydānedür cünbişleri

Bu gürūhun ṣūret-i ḥālin görüp
Bilki mecẕūb-ane efʿālin görüp

Nʿola inkār itseler ehl-i żalāl
Bundan aḳdem niçe niçe ḳam-ı żāl

Ḳaṣd-ı cengi enbiyā mi-dāştend
Cism didend Ādem-i pindāştend

20a

580. Bunların vaṣfın işitse münkirān
Lücc idüp dirler o ḳavm-i bed gümān

Biz daḫı anlar daḫı Ādemleriz
Cümlemiz dil-beste-i ḫˇāb u ḫarīz

Çün şeriküz ekl ü şerb ü ḫˇābda
Çünkü olduḳ muṭṭarid her bābda

Olmaya bizde kerāmetden eẕer
Ya neden anlarda olmaḳ bu ḫaber

Şimdi olmuş şanmanız bu mā-cerā
Münkirān-ı enbiyā hem sabıḳā

Gūfte iynek mā-beşer işān beşer
Mā vü işān beste-i ḫ̆ābım u ḫor

585. Gerçi bir ṣūretdedir cümle beşer
Li̇k oldı ehl-i maʿnā muʿteber

Çünki ṣūret maʿnāya çekdi niḳāb
Münkire düşdi bu yüzden ictināb

Virdi inkār ehline ġaflet ʿamā
İtdiler ol ḳavmi̇ bilmekde ḫaṭā

Gördiler yoḳ kendülerde ẕevḳ-i ḥāl
Ṣandılar kim ola bu maʿnā muḥāl

Ṣūret-i hāle idüp bunlar neẓer
Farḳı yok bizden o kavmin didiler

Mine dānistend işān ez ʿamā
Hest farḳi̇ der miyān bes müntahā

590. Ger muḳalled eylese ṭayy-i mekān
Bulmaya cāy-ı muḥaḳḳaḳdan nişān

Kāmil olmaz bu hüner taḳlīd ile
Verd ile ezkār ile tevḥīd ile

Ṣalsa Dāvudum diyü dehre ṣeda
Naġmesin fehm eyler anıñ āşinā

Her ne denlü olsa āhen zer ṭılā
Derk ider tez virin ehl-i kimyā

Ehl-i taḳlīdin olur sūd-ı żarār
Ehl-i taḥḳiḳe ʿayāndır bu ḫaber

Ez muḥaḳḳak tā muḳālled farḳhast
Kin çü davūdast ve ān diger ṣedāst

595. Gerçi kafîrler daḫı dirler Ḫudā
Līk bulmazlar cehennemden rehā

20b

Oldılar zīrā bu ḳavm-i bed-gümān
Münkir-i peygamberī ṣāḥib-zamān

Bulmaya bunlar liyāḳat cennete
Uymayınca ḳavl-i ṣāḥib-daʿvete

Müʿmin ama eylemişdür bī-inād
Ḥaḳḳa ve peygamber aña iʿtimād

Gerçi deyir ü kāʿbe içre her zamān
Nām- ı ḥaḳḳ-ı eyleyüp virdi zabān

Kāfir u müʿmin Ḫudā güyend līk
Der miyān-ı her dü farḳ-i hest-nīk

600. Ehl-i islam içre hem vardır bu ḥāl
Fīʿl-ḥaḳīḳa böyledir bī ḳīl ü ḳal

Nān için ʿAllāh dir şaḫṣ-i gedā
Cān için ʿAllāh dir merd-i Ḫudā

Yaʿni ẕikr-i ıżṭırārīdir biri
Şübhesiz ḫod iḫtiyāridür biri

Ehl-i dünyā ẕikr iderler cāh içün
Ehl-i taḳvā ẕikr ider Allāh içün

Bu iki ẕākīr miyānında velī
Çoḳ daḳāyıḳ var ḥisāb itsen belī

Ān gedā güyed Ḫudā ez-behr-i nān
Muttaḳī güyed Ḫudā ez-ʿayn-ı cān

605. Diñle bu temṣilī ey dāniş güzīn
Keşf ola tā kim saña ʿilm-i yaḳīn

Yaʿni nevʿ-i Ādemīden niçeler
Bir lisāndan vaṣf-ı ʿaşḳı güş ider

Ẕevḳ alan eyler ṣafāsından semāʿ
Almayanlardan olur ẓāhir nizāʿ

Anda lezzet gösterir ḥelvā olur
Bunda zehrin neşr ider ṣafrā olur

Ṣunʿ-ı Ḥaḳ öyle bedāyiʿ böyledir
İḫtilāfāt-ı ṭabāyi' böyledir

Her dü gūn zünbūr ḫored ez yek mahal
Līk şod zīn nīş ü zān dīger ʿasel

610. Gör bu temṣīl-i dil-ārāyı daḫı
Yaʿni fehm eyle bu maʿnāyı daḫı

Her dü-güne firḳa-ı nevʿ-i beşer
Alsalar ʿilm-i ledünden ders eger

21a

Ḥāṣılı bir fırḳanıñ olur nifāḳ
Eyler ol bir fırḳa taḥṣīl-i vifāḳ

Çün bu ʿilm oldı meḥekk-i imtiḥān
Ḳalb ü ḫāliṣ gösterir kendin ʿayān

Böyledir bu ḳıṣṣa bī-çün ü çirā
Nitekim ṣaḥrāda henġam-ı ġıḏā

Her dü-gūn āhū giyā ḫordend ü āb
Zān yekī sergīn u zīn şod müşk-i nāb

615. Bilmiş ol ey ṭalīb-i kisb-i kemāl
Cinse ve nevʿe göre olmaz bu ḥāl

Yaʿni insan başḳa ḫilḳat başḳadır
Niʿmet-i Ḥaḳḳa liyāḳāt başḳadır

Her iki Ādemde ḥālet bir degül
Bu meṣelde her tabī'at bir degül

Āb u nābı eylemez her miʿde nūr
Her derūnda bu eṣer itmez ẓuhūr

Gerçi kim nā-dānu ʿārif bī-gümān
Bir ġıḏādan sīr olurlar her zamān

Ān ḫored gerd-i pelīdī zū cüdā

Vīn ḫored ger der-heme nūr-ı Ḫudā

“Der beyān-ı ẕāt-ı pāk-ı ʿārifān”

620. Ẕāt-ı bī-būd u nümūd-ı ʿārifān
Reng ü ṣūretden berīdir bī-gümān

Anlar olmuşdur fenāya reng-i rū
Eyler anlardan fenāyı cüst ü cū

İtme ṣūretde tecessüs anları
Gerçi vardır tenleri hem cānları

Beñzemez ḫalḳa bu ḳavm-i bī-bedel
Bunları teşḫīṣ güçdür mā-ḥaṣel

Ġavr-i esmā vü ṣıfāta yetdiler
Ṣūret-i maʿnāya tebdīl itdiler

Çün mübeddel geşte end abdāl-ı Ḥaḳ

Nīstend ez-ḫalḳı ber-gerdān varaḳ

625. Pākdır abdāl-ı Ḥaḳḳın cevherī
Nūr-ı Ḥaḳdır ʿunṣur-ı aṣlīleri

Bunların aṣlı degüldür āb u ḫāk
Māye-i ṭiynetleridir nūr-ı pāk

21b

Dest-i Ḥaḳdır bunları taḫmīr iden
Nūr-ı cāndır tenlerin tenvīr iden

Bu ten ü bu ṣūret-i insānla
Geçdiler rūh-ı melekden şānla

Ḥāṣılı bu ḳavmiñ ey ṣāḥib-şu'ūr
Ṣanma ancaḳ dillerinde ola nūr

Cism-şān-rā hem zi-nūr sirişte end
Tā zi-rūh u ez-melek begzüşde end

630. Bildi bunlar sırr-ı eşyāyı tamām
İtdiler ḫıfẓında ammā ihtimām

Ḳıldılar şekden yaḳīne intiḳāl
Bī-tereddüd bī-cevābu bī-suāl

Oldı bunlar maḥrem-i rāz-ı ezel
Bildiler aṣlın nedendür ḫamr u ḫel

Gördiler būdı ne-būd içre ʿayān
Olmadı bu firḳadan maʿnī nihān

Aldılar çün levḥ-i dānişden sebāḳ
Çeşm-i binişle o ser-mestān-ı Ḥaḳ

Der-dil-i engūrī-rā dīde end
Der-fenā-yı maḥż-ı şey-rā dīde end

635. Cürʿa-nuşān-ı mey-i bezm-i ḳadem
Mest iken ḫalḳ olmamışdı cām-ı Cem

Olmadın bāġ-ı vücūda ġars-i tāk
Bunlar olmuşdı o meyden neşve-nāk

Bunlar eylerken o ṣahbādan ḫurūş
İtmemişdi mey derūn-ı ḫumda cūş

Bunlar ol demde içerken bādeler
Yoġıdı sāḳī vü ṣahbādan eṯer

Şimdi mest olmuş degül bunlar dilā
Bezm-i vaḥdetde o rindān-ı Ḫudā

Pīşter ez-ḫilḳat-ı engūr-hā
Ḥorde mey-hā vü nümūde şūr-hā

640. Vaṣılān-ı rütbe-i ḳurb-ı Ḫudā
Oldılar ṣāḥib-maḳām-ı müntehā

Ol maḳāma ʿarş-ı ednā pāyedir
Anda kürsi ḫāke düşmüş sāyedir

Ol maḳāma *kābe kavseyn* oldı nām
Bilki *ev ednādır* ol ʿālī̇ maḳām

22a

Pī̇şrevdür ol maḳāma Muṣṭafā
Andan evvel irmedi kimse aña

Hem-civār-ı Ḥaḳ olur 'ālī̇ cenāb
Böyledir bī̇-şübhe vü bī̇-irtıyāb

Ber-terend ez-ʿarş u kürsī̇ vü ḫālā
Sākinān-ı maḳ'ad-ı ṣıdḳ u ṣafā
“Der beyān-ı rütbe-hā-yı evliyā”

645. Gör ne dir ol maḥrem-i ḫāṣān-ı Ḥaḳ
Ol celī̇s-i ṣoḥbet-i merdān-ı Ḥaḳ

Bī̇-nihāyetdir cihānda evlī̇yā
Her birinde var birer kār ü kiyā

Her biri bir ḫıdmete meʾmūrdur
Ḳılmada ol ḫıdmeti mecbūrdur

Baʾżılar çekmekdedir seyf-i celāl
Baʾżılar itmekdedir ʾarż-ı cemāl

Her gürūhuñ özge bir kirdārı var
Her ferīḳiñ başḳa başḳa kārı var

Zī evliyā ehl-i du'ā ḫod dīger end
Ki hemī dūzend ü gāhi mī-derend

650. Evlīyā ḳısmında vardır bir ferīḳ
Kim rıżā baḥrında olmuşlar ġarīḳ

Her biri leb-bestedir hem-çün ṣadef
Bunlar açmazlar du'ā ḳaṣdıyla kef

Bunlar itmezler meṣāībden fiġān
Piste mānend oldılar beste-dehān

Bunlara gelmez belādan iḫtirāz
Bunlar olmaz naġme-perdāz-ı niyāz

Eyleyüp bu firḳanıñ ḥālin beyān
Gör ne dir ol āşinā-yı 'āşıḳān

Ḳavm-i dīger mī-şināsem zevliyā

Ki dehān-şān beste bāşed ez-du'ā

655. İtse bu ḳavme işābet bir ḳażā
Gösterirler aña teslīm ü rıżā

Her ḳażādan buldılar bir ẕevḳ-i ḫāṣ
Bunlara küfr oldı ümmīd-i ḫalāṣ

Ṣabr iderler her belā vü miḥnete
Şükr iderler her cefā vü zaḥmete

22b

Her biri şiddetde bulmuşlar ferec
Ġuṣṣa vü ġamdan olurlar mübtehec

Ḥāṣılı bu firḳa-i fermān-güzār
Dā'imā Eyyūb u İbrāhīm-vār

Der-ḳażā ẕevḳī hemī bīnend ḫāṣ

Küfr-şān āmed ṭaleb kerden ḫalāṣ

660. Evliyādan var daḫı bir ḳavm-i ḫaṣ
Anları bilmekde ʿācizdir ḫavāṣ

Ḥaḳ ḳıbābında iderler iḫtifā
Kimse bilmez bunları illā Ḫudā

Girdiler bunlar libās-ı ṣūrete
İrdiler bu ṣūret içre rāḥete

Bunların ḫāṭırlarında ser-be-ser
Mā-sivādān ẕerrece yoḳdur eṯer

Bunlar oldı ḫalḳ-ı ẓāhirden nihān
Nitekim Mollā-yı Rūm itmiş beyān

Ḳavm-i dīger suḫt pinhān mī-revend
Ṣöhre-i ḫalkān-ı ẓāhir key ṣodend

665. Ol ḳadar mesṭūrdur bu ṭā'ife
Kim görinmezler ʿuyūn-ı 'ārife

Çeşm-i 'ārifden olur bunlar nihān
Ya niçe teşḫīṣ iderler ʿāmiyān

Bunlar itmezler kerāmet āşikār
Gizlüdür bunlarda her ḥālet ki vār

Kendülerdür kendülerden ẕevḳ iden
Sırrı olmaz bunların hergiz ʿālen

Oldılar bu firḳa ḫāṣān-ı Ḫudā
Setr ider ḥālin bu zümre dā'imā

Hem kerāmet-hā-yı ī̇şān der-ḥarī̇m
Nām-ı ī̇şān nişnevend abdāl hem
“Der beyān-ı ittiḥād-ı evliyā”

670. Bunlar olmaz biri birinden cüdā
Gerçi başḳa görinürler ṣūretā

Gelseler ammā iki ten bir yere
Bir görürsün nāẓır olsañ anlara

Bir daḫı baḳsañ görirsün bī̇-şümār
Bunlar olur gāh yek gāhī̇ hezār

23a

Yaʿni birdir cümleniñ maʿnāsı heb
Ṣūret olmuş bunları farḳa sebeb

ʿĀlem-i ḳayd-ı ṣūverde dā'imā
Şoʿl ḳadardır ittiḥād-ı evliyā

Ger ez-ī̇şān müctemiʿ bī̇nī̇ dü-yār
Hem yekī̇ bāşed hem şeş ṣad hezār

675. Gāhi taḥrīk eyleyüp deryāyı bād
Bulsa emvācı pey-ā-pey izdiyād

Ḳabīl-i taʿdād olur emvāc o-dem
Farḳ idersin birbirinden lā-cerem

Sākin olduḳda yine deryā hemān
Çünbiş-i emvācdan ḳalmaz nişān

Nāmı anıñ mevc iken deryā olur
Ṣūret olmuşken yine maʿnā olur

Evliyā-yı Ḥaḳ daḫı çün mevc ü āb
Cümlesi birdir ger olsa bī-ḥısāb

Ber miṣāl-i mevc-hā aʿdād- şān
Der ʿāded āverde bāşed bād-şān

680. Āf-tāb-ı vaḥdet-i ẕāt-ı Ḫudā
Revzen-i ebdāna ṣaldı çün żiyā

ʿAyn-ı insāna göründi müfterīḳ
Oldı bu maʿnāda ʿayān müttefīḳ

Kim menāẓırda ne Ḥaḳ var ne ḥisāb
Birdir ammā fīʿl-ḥaḳīḳa āf-tāb

Pertev-i envārın ol ḫūrşīd-i cān
Ḳıldı āfāḳ-ı menāẓırdan ʿayān

Her beden oldı bu şemse bir ufuḳ
ʿArż idüp rūy-ı münīrin bī-tutuḳ

Müfteriḳ şod āf-tāb-ı cān-hā
Der derūn-ı revzen-i ebdān-hā

685. Vaḥdeti tefhīm içün Mollā Celāl
Eylemiş ẕī-fehme īrād miṣāl

Fehm iden maʿnāsını dānā olur
İkilikden kurtulur yektā olur

Yaʿni imān birdir ammā müʿminūn
Ẕāhiren maʿdūddur bī-çend ü çün

Nitekim cān birdir ammā ṣūretā
Cism ile maʿdūd olur ol dā'imā

23b

Ortadan refʿ olsa ecsām ü şümār
Ola mażmūnı bu beytiñ āşikār

Müʿminān maʿdūd u līk īmān yekī
Cism-şān maʿdūd līkin cān yekī

690. Rūḥ-ı ḥayvānı olup ḳısmet peẕīr
Tefrīḳā emrinde oldı nā-güzīr

Nev' ü cins-i Ādem ü ḥayvān ki vār
Oldılar bu rūḥdan hep hisse-dār

Ekl ü şürb ü ḫˇāb-ı ġaflet bundadır
Meyl-i ḥırṣ u ḥubb-ı şehvet bundadır

Rūḥ-ı insānīde yoḳdur böyle ḥāl
Ḥālden ḥāle bu ḳılmaz intiḳāl

Farḳ ider insānı ḥayvānda tamām
Cevheri itmez ḳabūl-i inḳısām

Tefriḳa der-rūḥ-ı ḥayvānī büved
Nefs-i vāḥid rūḥ-ı insānī büved

695. Sādedir ḥaḳīḳat-i levḥ dā'imā
Anda yoḳdur resm ü eşkāl-i sivā

Anda yoḳdur iḫtilāfāt-ı ṣuver
Anda yoḳdur iʿtibārāt-ı beşer

Anda yoḳdur iḫtiyarāt-ı milel
Ne milel var ne 'āmel var ne cedel

Anda yoḳdur sübha vü zünnār hem
Müslim ü kāfir behişt ü nār hem

ʿĀlem-i ṣūretdedir bu iʿtibār
ʿĀlem-i maʿnīde yoḳdır böyle kār

Der naẓar-gāh est ey maġz-ı vücūd
İḫtilāf-ı müʿminin ü gebr ü Yehūd

700. Ol mücerred gevher-i bī-reng ü ṣāf
Kim anıñ mā'nādır adı bī-ḫilāf

Cümle ṣūret andan itmişdir ẓuhūr
Gelmemişdir ẕātına naḳṣ u ḳuṣūr

İʿtibār-ı tecziye ṣūretdedir
İḫtilāf u tefrīḳa keṣretdedir

Bu sözi fehm eylemez maḥcūb-ı ten
Anlar olmuşdur esīr-i şekk ü ẓenn

Şübhesiz ey gevher-i kān-ı ḫıred
Böyledir ḳavl-i ṣaḥīḥ ü muʿtemed

24a

Der māʿnī tecziye efrād nīst

Vān ki şod maḥcūb-ı ebdān der-şekīst

Naḳl-ı menzil-hā-yı ḫalḳ-ı Ādemīst

Gör ne dir ol kān-ı vaḥdet gevherī
Ol ḥaḳīḳat silkiniñ zīb ü ferī

Biz ki hep bir gevher-i yektā idik
Bī-vücūd u bī-ser ü bī-pā idik

Pāk idik ālāyiş-i terkībden
Ferd idik ārāyiş-i tertībden

Ṣāf idi ev ṣāf-ı ẕāt-ı pākimiz
Naḳl olunmazdı ṣıfāt-ı pākimiz

Nūrumuzdan biz olurduḳ müstenīr
Olmamışdı aṣlımız ṣūret-peẕīr

Mūnbasīṭ būdīm ü yek cevher heme

Bī-ser ü bī-pā būdīm ān ser heme

Cümlemiz bir dere-i beyżā idik
Āf-tāb-ı ʿālem-i maʿnā idik

Düşmemişdi ʿāleme envārımız
Gelmemişdi ẓāhire āṣārımız

Belki nā-mevcūd idi ʿālem daḫı
Girmem işdi ṣūrete Ādem daḫı

Āb-veş gerd-i ṣıfātdan pāk idik
Yaʿni ne āteş ne bād u ḫāk idik

İtmemişdi daḫı cünbiş rūzgār
Hem perişān olmamışdıḳ ẕerre vār

Yek güher būdīm hem-çü āf-tāb
Bī-girih būdīm ü ṣāfī hem-çü āb

715. Ṣūrete geldi çün ol nūr-ı cemīl
Oldı ḥaḳḳında hezārān ḳāl u ḳīl

Pertevin gösterdi her mişkātden
ʿArż-ı rūḫsār itdi her mirʿātden

Eyleyüp eyvān-ı ebdānı medār
Çün ẓılāl-ı küngüre oldı şümār

Virdiler ol nūrdan bir bir nişān
Saye-i ecsām-ı maʿdūde ʿayān

Gerçi evvel rengi yoḳ maʿnā idi
Ne ʿāded nā-ḳābil-i iḥṣāʿ idi

24b

Çün be-ṣūret āmed ān nūr-ı sere
Şod ʿaded çün sāye-hā-yı küngüre

720. Ḫacle-gāhılā-ta'ayyünden o nūr
Eyledi ḥükm-i irādetle ẓuhūr

Ṭayy idüp çoḳ maʿnevī ʿālemlerī
Gezdi çoḳ taʿbīre gelmez kiş-verī

Çün ʿibāret mülkin itdi cilve-gāh
Lafẓa geldi ʿālem ü iḳlīm ü rāh

Yaʿni oldı seyr içün aña sübül
'Aḳl-ı küll ü nefs-i küll ü ṭab'-ı kül

Naḳl idüp bī-keyf ü kem çoḳ ḥālete
Pes tenezzül itdi mülk-i ṣūrete

|Āmede evvel bā-iḳlīm-i cemād
Vez-cemādī der nebātī ū fütād

Çün cemādī̇den yine itdi nüzūl
Buldı ecsām-i nebātī̇ye vüṣūl

Baʿdehu ḥikmetle ol nūr u sena
Mülk-i ḥayvānī̇den oldı rū-nümā

Bu mevālī̇d-i ṣelāṣe yek-be-yek
Oldı seyrān-gāh aña bī̇-müşterek

Her maḥalden kim irişdi bir yere
Yaʿni geldi bir maḳām aḫere

Ḫāṭırından gitdi evvelki mehel
Hem-çünān bā-ḥükm-i Ḫallāḳ-ı ezel

Ez-nebātī̇ çün be-ḥayvān ū fütād
Nāmedeş ḥāl-i nebātī̇ hī̇ç yād

Çün bu seyr üzre o nūr-ı cilve-ger
Eyledi bunca 'avālimden sefer

Geh cemāda oldı rūḥ-ı maʿnevī̇
Geh nebāt içre görindi münzevī̇

Gāh yāḳūt oldı yaʿni gāh-i kān
Gāh gül-berg oldı gāhī̇ gül-sitān

Geldi hayvāna bu tertīb üzre hem
İtdi deşt-i ʿālemi vażʿ-ı ḳadem

Ḳıldı ol peykerle çoḳ geşt ü güzār
Āḳıbet bī-ḫˇāhiş u bī-iḫtiyār

Bāz ez-hayvān sū-yı insāniyeş
Mī-keşīd ān ḫālıḳī ki dāniyeş

25a

735. Çün mevālīdiñ idüp seyrin tamām
Ümmehāt oldı aña cāy-ı ḫırām

Çekdi ol semte añı ḥükm-i ḳader
İtdi ḳaṣr-ı çār-ʿunṣurda meḳer

Ḳıldı nā-geh raḥm-ı māderden velūd
Laḥm u ʿaẓm u cild ile buldı vücūd

Niçe müddet oldı ṭıfl-ı şīr-ḫˇār
Eyledi gehvāreyi cāy-ı ḳarār

Tā ṣabāvetden geçüp pes oldı şāb
'Aḳla geldi buldı dānişden nişāb

Hem-çünān iḳlīm tā iḳlīm reft
Tā şod eknūn 'āḳil ü dānā zi-reft

740. Çün maḳāmāt-ı vücūdı ser-be-ser
Seyr idüp buldı nihāyet bu sefer

Yaʿni irdi menzil-i maḳṣūdına
Oldı dil-beste vücūd u būdına

Bāde-i nisyānla cūş eyledi
Mülk-i aʿlāyı ferāmūş eyledi

Uydı ḥükm-i nefs ü meyl-i şehvete
Düşdi fikr-i cāh u ḳayd-ı devlete

İtdi ḥaẓẓ-ı nefs içün saʿy-ı belīġ
Ṣad hezārān ḥayf u efsūs u dirīġ

Ḫ̬ᵕīşten neşnāḫ̬t mekīn-i Ādemī

Ez füzūnī āmed ü şod der-kemi

Ẕikr-i terġīb-i ṭaleb der-maʿrifet

745. Ey ḫ̬oş o dānā-dil ü rūşen-żamīr
Kim ola bu nükte-i cāndan ḫ̬abīr

Ey ḫ̬oş ol dāniş-ver-i ṣāḥib-ẕekā
Ola maʿlūmı anıñ bu mā-cerā

Ey ḫ̬oş ol merd-i ḫ̬ıred-mend ü reşīd
Eyleye ẕātıñ bu maʿnī ehl-i dīd

Ey ḫoş ol Ādem ki bu maʿnāları
Fehm idüp ġamdan ide ẕātın berī

Ey ḫoş ol kim nefsiñ idrāk eyleye
Gönlüñi bī-vehm ü bī-bāk eyleye

Ey ḫonek ān-rā ki cān-ı ḫod şināḫt
Ender emn-i sermed-i ḳaṣrī be-sāḫt

25b

750. Ṣanma ey ġāfil ki bī-kisb-i kemāl
Ẕātıñı insān ide bu sinn ü sāl

Ṣanma ey fersūde-i dest-i hevā
Sūd ola ʿömr-i keşīrinden saña

Ṣanma ey nā-bāliġ ü nāḳış ḫīred
Dāniş-i ẓāhir ide saña meded

Ṣanma ey ṣad-sāle şaḫṣ-ı bī-hüner
Ḥāl-i şeyḫuḥatla olduk muʿteber

Ṣanma ey nādān ki bī-ref'-i ḥicāb
Ẕātıñı merd eyleye şeyb ü şebāb

Her ki maḥcūbest ū ḫod kūdekest

Merd-i ān bāşed ki bīrūn ez-şikest

755. Ādemi merd eylemez rīş-i dirāz
Rīş ü feş olmaz bu yolda berg-i sāz

Ādemi merd eylemez endām u bāl
Ṭut ki olmış faḫr-ı efrād-ı ricāl

Ādemi merd eylemez şekl-i vecīh
Her ne deñlü vechi olsa bī-şebīh

Ādemi merd eylemez tāb u tevān
Olsa ḳuvvetde eger gürg demān

Ādemi merd eylemez illā kemāl
Fī'l-ḥaḳīḳa böyledir ḥāl ü me'āl

Ger be-rīş ü ḫāye mer-desti kesī

Her buzeyrā rīş ü mū bāşed besī

760. İmdi ey ẕātıñdan āgāh olmayan
Āşinā-yı ḳudretullāh olmayan

Bilmeyen esrār-ı cism ü cānını
Bilmege ṣarf itmeyen iẕʿānını

Ḳalb-i saḫtı ahen ü fulād olan
Bī-naṣīb-i ṣayḳal-i irşād olan

Bulsa mirʾāt-ı derūnuñ incilā
Görinürdi çihre-i maʾnā saña

Pes çü āhen gerçi tīre heykelī
Sayḳalī kon ṣayḳalī kon ṣayḳalī

Şāhidān-ı ḫalvet esrār-ı ricāl
Ol zamān eyler saña ʿarż-ı cemāl

26a

765. Ol zamān olur naẓarda cilve-ger
Her ṭarafdan bir melīḥ-i sīm-ber

Kim ola mirʾāt-ı ḳalbinde ṣafā
Ḳalmaya bir ẕerrece gerd-i sivā

Yoġısa sende bu ṣafvetden eṯer
İtmek isterseñ eger defʾ-i keder

Terk idüp her fikr u kār-ı aḫerī
Bulmaġa cehd eyle bir rūşen-gerī

Nā dilet āyīne gerded pür-ṣūver
Ender u her-sū melīḥ-i sīm-ber

Gūşını ṭutmış ṣadā-yı dīv-i ḍāll
Ġūlġūl-ı tevḥīd aña girmek muḥāl

Gūşdan ol kimse eyler intifāʿ
Kim ide tevḥīd-i Ḥaḳḳı istimāʿ

Girmese bir gūşa vaḥdetden ḫaber
Ḥaḳ budur kim yegdür andan gūş-ı ker

Cān ḳulāġıyla felekden niçeler
Ṣavt-ı ẕikr-i ḳudsiyānı gūş ider

Ger işitdiñse bu ḳavli cānla
Sen de dest-i himmet-i merdānla

Penbe-i vesvās birūn kon zi-gūş
Tā-be-gūşet 'āyed ez -gerdūn ḫurūş

Olsa bir şaḫṣıñ eger çeşminde mū
Aña lazımdır ki ola çāre-cū

Ḳalmaya ol mūydan hergiz eẕer
Ta ḳıla dünyaya rāḫetle neẕer

Çeşm-i cāndan mūy-ı hestī hem eger
Ḳalʿ olunsa ṣāf olur nūr-ı beṣer

Gitse bir gözden o mū-yı iʿtibār
Seyr eder gülzār-ı ġaybı āşikār

Sen daḫı ey bī-baṣīret-i rūz u şeb
Eyle bir keḥḥāl-i irşādı ṭaleb

Pāk kon dü-çeşm-rā ez-mūy-ı ʿayb
Tā be-bīnī bāġ u servistān-ı ġayb

Gāhi manṣıb olsa maġzıñdan mevād
Bulsa andan rāh-bīni insidād

780. Eylemezseñ çāresinde ihtimām
Ḳalur iḥsās-ı revāyiḥden meşām

26b

Maġz-ı bāṭından hem aḫlāṭ sivā
Gitmeyüp efzūn olursa dā'imā

Bīnī-i cān u diliñ mezkūm olur
Şetm-i revḥ-ullāhdan maḥrūm olur

İmdi ey bīmār-ı muḫtellü'-l mizāc
Eyleyüp dārū-yı himmetle 'ilāc

Defʿ kon ez-maġz u ez-bīnī zi-kām
Tā ki riḥ-ullāh der-āyed der-meşām

Ey giriftār-ı teb ü ṭāb-ı vücūd

Vey ḥarīḳ-i āteş-i ṣafrā-yı būd

785. Zuʿm-i ẓāhir ḫalṭ-ı ṣafrādır saña

Renc-i hestī derd-i ḥummādır saña

Bī-ḫabersin sükker-i tevḥīdden

Mużṭaribsin leẕẕet-i tecrīdden

Gerçi yoḳdur ẓāhirinde bu eṯer

Bāṭınıñ dā'im virür andan ḫaber

Defʿ idem dirseñ eger bu ʿilletī

Nūş idüp ser-gencübīn-i ḥikmetī

Hiç me-güẕār ez-teb u ṣafrā eṯer

Tā beyābī der-cihān ṭaʿm-ı şeker

Ey esīr künde-i kibr u menī

Şaḥne-i emmāre bend itmiş seni

790. Ḳayd-ı ten pā-bend-i cān olmuş saña

Maḥbes-i hestī meḳān olmuş saña

Tā ki cānıñ bulmaya andan rehā

Bāġ-ı vaḥdet cilve-gāh olmaz saña

Çünkü cān āzād iden buldı ṣevāb

Bu ṣevāba sen daḫı eyle şitāb

Var iken yaʿnī elinde iḫtiyār

Zūr-ı dest-i saʿyile merdāne-vār

Künde-yi ten-rā zi-pāy-i cān bekon

Tā koned cevlān be-gerdān-ı çemen

“Der beyān-ı himmet-i ehl-i ṭaleb”

Ey ṭaleb-kārān-ı ḳurb-i ẕüʿl-celāl

Himmet eyleñ bu hevesle māh u sāl

795. Olmañuz deşt-i ṭalebde süst-pāy

Eyleñüz biñ menzili bir demde ṭayy

27a

Aña kim şehbāl-i himmet yār olur

Hem-cenāḥ-ı Caʿfer-i Ṭayyār olur

Virmeñüz ārāmı perr-i himmete

İrmeyince evc-gāh-ı ḳurbete

Merd-i bī-himmet irişmez menzile

Murġ-ı bī-per ṭā'ir olma saʿyile

Murg bā-per mī-pered tā āşiyān

Perr-i merdüm ü himmetest ey merdümān

Merd-i zāhīd belʿam-ı vaḳt olsa ger

Çünki dūn-himmetdür olmaz muʿteber

N'eylesün ol zühd-i merd-i bā-reşād

İʿtibār-ı nās ola andan murād

Zāhid oldur k'ola maḳbūl-ı Ḫudā

Raġbet-i ḫalḳ olmaya maṭlūb añā

N'eyler ol şehbāzı şāh-ı nām-dār

Kim ide ṣayd-i ḥaḳīre iʿtibār

Bāz odur kim himmeti aʿlā ola

Ṣaydı güncişk olmaya 'anḳā ola

Bāz eger bāşed sepīd ü bī-naẓīr

Çünki ṣaydeş mūş bāşed şod ḥaḳīr

Ṭalib-i Ḥaḳ bir gedā-yı bī-riyā

Olsa bī-raġbet naẓarda ẓāhirā

Ṣūretin taḥḳīr idüp ḫalḳ-ı cihān

İtseler ʿayb u ḳuṣūrından beyān

Yegdür erbāb-ı riyādan ḥāṣılı
Çünkü anıñ Ḥaḳḳadır meyl-i dili

Olsa zāhid ehl-i dünyāya ḳarīn
Olmaz ol meclis nişīn-i muttaḳīn

Meyl-i cūġdān eylese bir şāh-bāz
Bulmaz ol aḳrān içinde imtiyāz

Bulsa ger bir zāhid-i pākīze-kār
Ṭā'at u zühd-ü veraʿla iştihār

Ver būved cūġdī vü meyl-i ū be-şāh
Bih zi-ṣad bāzest zū ṣūret meẖ̌āh

810. Dāmeni olsa avāma secde-gāh
İtseler eṣḫāṣ aña vaż'-ı cibah

Olmasa ḳalbinde ʿaşḳ-ı Ẕüʿl-celāl
Ẕātına nā-pāk dirler ehl-i ḥāl

27b

Līk bir ālūde-i ʿaşḳ u hevā
Himmet itse vaṣl-ı yāre dā'imā

Ol bu ẖ̌āhişle bulur yāre vuṣūl
Böyledir bu mā-cerā-yı büʿl-fużūl

Āşıḳī kālūde şod der-ḫayr u şer

Ḫayr u şer münkir tū der-himmet niger

Olsa bir maḥrem ḫaṭā-pīşe gedā

Ḫˇāst-kār-ı devlet-i ḳurb-ı Ḫudā

Güş idüp anıñ ricāsın zīnhār

Ṭaʿn u teşnīkile ḳılma ḫˇār u zār

Baḳma maḥremdür deyü sīmāsına

Ḳıl naẓar ol maṭlab-ı aʿlāsına

Ṭālib-i Ḥaḳda baḳılmaz ṣūrete

Ṣūreti ḳo himmete baḳ himmete

Ṣāḥibin himmet ḳomaz ḥirmānla

Rabbi heb lī diyü Ḥaḳdān cānla

Ger yekī mūrī Süleymānī be-cüst

Münkir ender cüsten-i ū süst est

Niçe bir ey nāẓır-ı efʿāl-i ḫalḳ

Ola kārıñ cüst ü cū-yı ḥāl-i ḫalḳ

Niçe bir ey ġāfil-i esrār-ı ġayb

Dā'im itmeñ kendüni cāsūs-ı ʿayb

Mübtelā-yı ʿaşḳı taḥḳīr eylemeñ
Mesti rüsvālıḳla teşhīr eylemeñ

Her mürāyī ṣūrete zāhid dimeñ
Her Ḫudāyī ḫaṣlete mülḥid dimeñ

Ṣūreti ḳo var ise sende baṣar
Ādemiñ maʿnāsına eyle naẓar

Çend ṣūret āḫir ey ṣūret-perest
Cān-ı bī-maʿnīst ez-ṣūret nerest

Gerçi Ādem cümle bir ṣūretdedir
Söz ṣafāyı cevher-i fıṭretdedir

825. Degme fıṭretde bulunmaz bu ṣafā
Her beşer ṣūret degüldür Muṣṭafā

Ādemi farḳ itmeyen nā-ehldir
Aḥmedī inkār iden Bū-cehīldir

28a

Ḫod hemīşe mūcid-i nevʿ-i beşer
Ḳalıbā baḳmaz ider ḳalbe neẓer

Vāḳıf olsañ sırr-ı insāniyyete
Baḳmaz idin Ādemīde ṣūrete

Ger be-ṣūret Ādemī insān budī
Ahmed ü Bū-cehl hem yeksān şodī

Naẓır olsa ḳalıb u şekle Ḫudā
Fażlını hayvāna ḳılmazdı ʿaṭā

Görseñ aṣḥāb-ı kehfiñ ḥālinī
Nice buldı Ādemiñ iḳbalinī

Çün ḫavāṣṣ-ı ḥaḳla geçdi demī
Oldı meʿṣūr-ı ḫavāṣṣ-ı Ādemī

Bulmadı bu iʿtibār[ı] şīrler
İtdiler pāyine anıñ vażʿ-ı ser

Feyż-i Ḥaḳdan bulmasa Ādem eṣer
Aḫir anıñ ḥāline itler güler

Şod ser-i şīrān-ı ʿālem cümle best
Çün seg-i aṣḥāb-rā dādend dest

Çün işitdün kelb-i bā-ḳavl-i ṣarīḥ
Mānīʿ-i feyż olmadı şekl-i ḳabīḥ

Baḳmadı ol şekline anıñ Ḫudā
Eyledi raḥmet nevālindan ʿaṭā

Ya niçün sen ẕemm idersün ṣūreti
Cūd-ı Mevlāyā bulursun ʿilleti

Ḥarf atarsın gördügüñ mestāneye
Taʿn idersün bulduġuñ dīvāneye

Ol ki oldu ẕevḳ-i Ḥaḳdan behre-ver
Şekl-i münkir eylemez aña żerer

Çi ziyānesteş ez-ān naḳş-ı nüfūr
Çünki cāneş ġarḳa şod der-baḥr-ı nūr

Ṭutalım bir müʿmin-i pāk-iʿtiḳād
Eylemiş tā'at yolunda ictihād

Sāʿy idüp emr-i nevāfilde müdām
ʿĀdet itmiş vird ü ẕikri ṣubḥ u şām

Ṣūretin zeyn eylemiş resm-i ṣalāḥ
Var imiş şeklinde āṣār-ı felāḥ

Olsa ama siret ü aḫlāk-ı bed
Bir pula degmez o şekl-i muʿtemed

28b

Cümleden mergūbdur ḫulḳ-i ḥasen
Sen daḫı ey mübtelā-yı sū-i ẓenn

Pes be-dānki ṣūret-i ḫūb u neged
Bā ḫişāl-i bed nī-rezed yek sited

Merd-i ḥaḳ kūʾārif-i maʾnā-yı ḥāl
Kāşif-i rāz-ı Ḫudā Mollā Celāl

845. Gör ne dir ehliyyetin iẓhār idüp
Ḥüsn-i ḫulḳuñ lutfını eşʾār idüp

Yaʾni ḫulḳ-ı dil-pesend ü bī-bedel
Ṣāḥibin Ḥaḳḳa ider ehl ü meḥel

Saʾy iden teẕhīb-i aḫlāḳa müdām
Olur isti'dād ile merd-i tamām

Ḥāṣılı aʾmāl ile efʿāl ile
Çok tecessüs eyledim her ḥāl ile

Men nedīdem der-cihān-ı cüst ü cū
Hīç ehliyyet bīhez-ḫūy-ı nikū

Olsa ādem zühdle ārāste

Hem ṣalāḥ-ı ḥāl ile pīrāste

Çün tehīdir ʿaşḳ-ı Ḥaḳdan ḫāṭırı

Aña sūd itmez cemāl-i ẓāhiri

Sīne-i bī-derd-i ʿaşḳ u pür hevā

Ẓarf-ı maʿnā olmaġa olmaz sezā

Olmasa hemyān-ı dilde naḳd-i ḥāl

Olmaz ol maḳbūl-i gencūr-ı kemāl

Ādem-i ḫālī değüldür muʿteber

Raġbet olmaz kīseye bī-sīm ü zer

Ḳıymet-i hemyān u kīse ez-zerest

Bī-zerī hemyān u kīse ebterest

Cism-i bī-rūḥa olunmaz iʿtibār

Rūḥdur zīrā ki cisme sāz-kār

Rūḥsuz ten bī-żiyā bir ḫānedür

Ṣāḥibi yoḳ tire bir vīrānedür

Tende kim cān olmaya bulmaz şeref

Bir ḫazefdir nitekim bī-dür ṣadef

Cān daḫı ger ola bī-nūr-ı Ḫudā
Bir çerāg-ı tārdır bī-rūşenā

Feyż-i cāndır cismi insān eyleyen
Nūr-ı Ḥaḳdır cānı zī-şān eyleyen

29a

Hem-çün ān ki ḳadr-i ten ez-cān büved
Ḳadr-i cān ez-pertev-i raḥmān büved

Olmasa bir cānda ol pertev eger
Ṣāḥibinde yoḳdur anıñ nūru fer

860. Cān ki taḥṣīl itmeye ol pertevī
Ṣāḥibi bulmaz ḥayāt-ı maʿnevī

Bir bedende kim ola ol cān tār
Mürdedir ol raġbet itme zīnhār

Kāfirin de cānı vardır ẓāhirā
Cismine meyyit demiş ammā Ḫudā

Yaʿni cān ol nūrdan almazsa tāb
Mürde ḥükminde olur bī-irtiyāb

Ger budī cān zinde bī-pertev künūn
Ḥaḳ ne-goftī kāfirān-rā meyitūn

Diñle ey ten-perver-i bī-hūde cān
Gör ne dir ol kāşif-i rāz-ı nihān

Cān bedende muʿteberdir ẓāhirā
Kim o lübb oldı bu ḳışr oldı aña

Olmasa ger ḳışr-i tende lübb-i cān
Kān-ı bī-gevher gibidir ol hemān

Cān daḫı bī-pertev-i Ḥaḳ hem-çunīn
Şübhesiz bir ḳışr-ı bī-lübbdir hemīn

Lübb u ḳışrıñ birbirinden farḳı var
Lübbi görsen ḳışra itme iʿtibār

Maġz-ı her mīve bihest ez-pūsteş
Pūst dan ten-rā vü maġz ez-dūsteş

Ol sebebden Ādem olmuşdur şerīf
Kim anıñ ḳışrında var lübb-i lāṭif

Ādemiñ ḳışrında var bir lübb-i pāk
Līk mestūr itmiş an-ı āb u ḫāk

Sende bir dem kendüñe eyle neẓer
Var mı ḳışrıñda gör ol lübbden eṯer

Bir nefes ḳıl añı sen senden ṭaleb
Ger o demden dem ursañ rūz u şeb

Ādem isen sen seni ṣānma tehī
Eyle bu maʿnāya kisb-i āgehī

Maġz-ı naġzī dāred āḫer Ādemī
Yek demī ān-rā ṭaleb ger zān demī

29b

Oldı maḫlūḳatıñ Ādem eşrefî
Bu şerefle Ādeme dindi ṣafî

875. Ādemīdir *Raḥmeten li'l-ʿālemīn*
Ādem oldı mehbiṭ-ı rūḥʿül-emīn

Ādemīden geldi ḫayl-i enbiyā
Ādemīden geldi ṣınf-ı evliyā

Ādem itdi ʿālem-i ʿulve ʿurūc
Ḳıldı ḫalvet-ḫane-yi Ḥaḳḳa vülūc

Sen neden alçaḳda ḳalmaḳ dāyimā
Kürre-i żarr-ḫor degülsün ṣūretā

Āḫir Ādem-zāde-i ey nā-ḫalef
Çend pindārī tū pestī-rā şeref

Bişnev̄id ī̇n intifāʿ-ı tevbe-rā

Ey dil-efgār-ı ġam-ı cürm ü ḫaṭā
‘İllet-i ʿiṣyāna isterseñ devā

Dāḫil ol darü'ş-şifā-yı tevbeye
Başla tedbīr-i devā-yı tevbeye

Bundan aḳdem itdüginñ efʿāle heb
Tevbe ḳıl kim ola ġufrāna sebeb

Ḥāṣılı fevt olmadın vaḳt ü zamān
Cānla Ḥaḳḳa rücūʿ eyle hemān

Ḫudʿa-ı iblīs ile ıżlāl ile
ʿAmd u sehv ü ġaflet ü ihmāl ile

Ger siyeh gerdī̇ tū nāme ʿömr-i ḫ̌īş
Tevbe kon zān-hā ki ger destī̇ to pīş

Bāġ-ı ʿālemde görüp çoḳ germ ü serd
Tā diraḫt-ı ʿömrüñ oldı sāl-ḫord

İtdi perverde añı bād-ı hevā
Virmedi bir meyve-i nāfʿi saña

Çünki ṣābitdir anıñ aṣlı henūz
İrmemişdir ġāyete faṣlı henūz

Cūy-bār-ı tevbeden vir aña mā
Ta ki feyżinden bula neşv ü nemā

Ḥāṣılı bī-menfa'at işgāl[i] ḳo
Bil ġanīmet bu demi ihmāl[i] ḳo

ʿÖmr eger begzeşt bīheş īn demest
Āb-ı tevbeş dih eger ū bī-nemest

30a

Āb-ı tevbe bīḫ-i ʿömre irse ger
Feyż-i evvelde ider şād-āb-ter

890. Cūy-ı veş cārī iken daḫı bu āb
Naḫl-ı ʿömri andan eyle behre-yāb

Tā ki bīḫinden gidüp yübs-i fesād
Şāh-sārından bite bār-ı murād

Bu zülāliñ böyledir keyfiyyetī
Āb-ı Ḫıżrıñ bundadır ḫāṣṣiyyetī

Var iken saʿy itmege imkān daḫı
Rūz-gārıñ bulmadın pāyān daḫı

Bīḫ-i ʿömret-rā bedīh āb-ı ḥayāt
Tā diraḫt-ı ʿömr kerded bā-ṣebāt

Tevbeniñ ḫāṣṣiyyeti bī-irtiyāb
Zehr-i isyānı ider ḳand-ı nebāt

Tevbe eyler nā-pesendi dil-pesend
Tevbe eyler nā-ümīdi ercümend

Ḥüsn-i tevbe fiʿl-i zişti ḫūb ider
Mücrimi mebġūż iken maḥbūb ider

Her güzeşte kār-ı bed fīʿl-i saḫīf
Tevbeden taḥṣīl ider vech-i laṭīf

Tevbe ḥall eyler hezārān müşkilī
Tevbeniñ çoḳ luṭfı vardır ḥāṣīli

Cümle mā żi-hā ez-ū nīkū şevend
Zehr-i pārīne ez-u kerded çü ḳand

Tevbedir āṣīlere kār-ı ṣavāb
Hep ḫaṭālar tevbeden olur ṣevāb

Tevbedir merdūdı maḳbūl eyleyen
Tevbedir bu luṭfı mebẕūl eyleyen

Aḥsen-i a'māl-ı mü'min tevbedür
Devlet-i ġufrāna żāmin tevbedür

Tevbeden mü’min olur nīkū-ṣıfāt
Hem gīr-i ṭā'at libās-ı seyy'īāt

Sen daḫı ey mü'min-i pāk iʿtiḳād
Tevbe emrinde idersen ictihād

Seyyiʿātet-rā mübeddel gerd-i Ḥaḳ
Tā heme ṭā'at şeved ān mā-sebāḳ

Ey güneh-kārān-ı pür şerm[ü] ḥicāb
Ḳalbiñizde var ise ḫavf-ı 'itāb

30b

905 Keṣret-i 'iṣyān içün olmañ melūl
Tevbe eyleñ kim Ḫudā eyler ḳabūl

Olmañuz meʿyūs-ı elṭāf-ı Ḫudā
Cümleden ber-terdir el-ḥaḳ bu ḫaṭā

Emr-i tū bū varīd olmazdı eger
Olmasa Ġaffār o şāh-ı dād-ger

Her ne deñlü kārınız iṣyān ise
Cürmüñüz bī-ḥad u bī-pāyān ise

Tevbe ārīd ü Ḫudā tevbe-pezīr

Emr-i ū gīrīd ü niʿmel-emīr

Çün ṭarīḳ-i Ḥaḳ ola maḳṣad saña

Tevbesiz 'āzm itmek olmaz ol yaña

İdemez kimse piyāde añı tayy

Bunda olur pāy-ı sālik süst-pāy

Var iken düşuñda ṣad-bār-ı günāh

Pāyla itmek olur mı ḳaṭʿ-ı rāh

Olsan esb-i tevbeye ammā süvār

Tayy idersin mezīl-i bī-renc ü bār

Kim ider esfelden ol esb-i cihān

Ṭarfetüʿl-ʿayn içre 'āzm-ı lā-meḳān

Merkeb-i tevbe ʿacāyib merkebest

Ber-felek tā zed be-yek laḥẓā zi-best

Ṭurma ey şermende-i cürm ü günāh

Ḳıl nedāmetle nihānī āh u vāh

Dā'imā ṣavt-ı ḥazīn ü derdle

Dīde-i pür-hūn u rūy-ı zerdle

Ḥaḳ ḥużūrunda yüziñ sür ḫāke hem
Ġafletiñden eyle iẓhār-ı nedem

Olasın tā lāyıḳ-ı ʿafv-ı Ḫudā
Böyledir zīrā yaḳīn-i aṣfiyāʾ

Kim döküp eşk-i nedāmet her zamān
Cānla dergāh-ı Ḥaḳda ʿāṣiyān

Çün berā rind ez-peşīmān-i enīn
ʿArş li-rezed ez-enīnʿül-müznibīn
Bingerīd īn nefʿü luṭf-ı girye-rā

Demdir ey şermende-i cürm ü ḫaṭā
Gözlerinden ḳan gelince ḳıl bükā

31a

920. Vaḳtidir ey nādīm-ī efʿāl-i bed
Nāleler ḳıl isteyüp Ḥaḳdan meded

Giryedür sermāye-yi kār-ı murād
Eşkdir pīrāye-yi rūy-ı ʿibād

Ger olursan ṭıfl-veş giryān ü zār
Dāye-i raḥmetden oldın şīr-ḫˇār

Her ḫarīdār-ı metaʿ-ı merḥāmet
Buldı eşk-i dīdesinden menfa'at

Girye vü zār-ı ḳavī sermāye est
Raḥmet-i külli ḳavi-ter dāye est

Olmayınca dāyimā giryān u zār
Ravżā-i ümmīdiñ olmaz sebze-zār

925. Olmasa giryān eger çeşm-i seḥāb
Ḫande itmez sebze bulmaz reng ü āb

İtmeyince girye ṭıfl-ı şīr-nūş
Şīr-i māder eylemez cūş u ḫurūş

Şemʿ-veş giryān olan ḫandān olur
Ḳaṭre-i eşk-i dür-i ġalṭān olur

Giryedir bāġ-ı dili ser-sebz iden
Feyż umarsan fāriġ olma giryeden

Tā negürīd ebr-i key ḫanded çemen
Tā negürīd ṭıfl-ı key cūşed leben

Geçdi ʿömrinden zamān-ı bī-şümār
Pīrlik āṣārı oldı āşikār

930. Bilmediñ ammā ṭaleb yolun henūz
Olmadı ḳalbiñde peydā derd ü sūz

Derdle giryān olup ṣubḥ u mesā
İtmediñ elṭāf-ı Mevlā-yı recā

Nefsiñi sīr etmege ʿaḳlıñ yeter
Cān ġıdāsından degülsün bā-ḫaber

Büʿl-ʿācebdir baḳsañ ey ġafīl bu ḥāl
Yoġiken ḥiss-i şu'ūrında kemāl

Ṭıfl-ı yek rūze hemī dāned ṭarīḳ
Ki begiryem tā resed dāye şefīḳ

Ṭıfl-ı nev-zāde bile bu ḥaletī
Fehm ider rāh-ı ṭalebde ʿādetì

935. Şīr içün gehvārede giryān ola
Dāyesinden rızḳını cūyān ola

31b

Bā'iṣ-i raḥm ola ol girye aña
Ya ne çün ey bāliġ-i ḥadd-i ẕekā

Yetmese fikriñ bu maʿnāya seniñ
Düşmeye ʿaḳlıñ bu sevdāya seniñ

Çünkü ṭıflıñ giryedir sermāyesi
Aġlamazsa şīr virmez dāyesi

Tū nemī dānī ki dāye dāyegān
Kem dihed bī-girye şīr ū-rā yegān

Girye lāzımdır ki bī-pāyān ola
Kim cihān ol giryeden giryān ola

940. Giryedir ser-çeşme-i fevz ü necāt
Giryedir dil-mürde-i āb-ı ḥayāt

Olmayınca āb-ı dīde selsebīl
Şīr-i raḥmet teşneye olmaz sebīl

Her ne deñlü bulsa girye izdiyād
Şīr-i raḥmet ol ḳadar olur ziyād

İtmek içün bendeye feyżīn ʿaṭā
Böyle cārī oldı fermān-ı Ḫudā

Goft fel yebkū keşiren gūş-dār
Tā-be-rī zed şīr-i fażl-ı kird-gār

Ey sirişk-i dīdesin seyl-āb iden
Ferş-i ḫākin raḫnesin gird-āb iden

945. Ġam yeme bu girye ḫayr-encām olur
Āb-ı rūy-ı gül-sitān-ı kām olur

Çünki ʿüsriñ yüsrī var çekme haẕer
Evveli ḳo āḫire eyle neẓer

Āḫir-i her ġam ferāḥdır lā-cerem
Mūcib-i şādī vü rāḫetdür elem

Müjde ey mustaġraḳ-ı baḥr-i melāl
Müjde ey giryān- ḫavf-ı ẕüʿl-celāl

Āhir-i her girye āḫir ḫande est
Merd-i āḫir-bīn mübārek bende est

Virmese ḫāke nemā āb-ı revān
Sebz-hīz olmazdı bāġ u būstān

950. Āb olan yerde biter lā-büd çemen
Belki verd ü nergis ü sünbül semen

Çünki ḫāki ābdır gülzār iden
Bāġ u rāġı münbit-i ezhār iden

32a

Sende āb-ı dīdeñi dökseñ eger
Bī-nihāyet sebze-i rāḥmet biter

Āb-ı çeşmin eyleyen dāyim niṣār
Sebze-i rāḥmetden oldı ḥiṣṣe-dār

Her koca āb-ı revān sebze būved
Her koca ʿaşḳ-ı revān raḥmet şeved

Ḥāṣıl olmaz giryesiz fażl-ı ilāh
Kim zemīn-i şūrede bitmez giyāh

955. Çeşm-i terden bulsa nem deşt-i ümīd
Sebze-i fażl-ı Ḫudā olur bedīd

Giryesiz olmaz bu sebze ḫande-nāk
Ābsız zirā yeşermez hīç ḫāk

Sebze-zār-ı raḥmet olmaz bāġ-ı cān
Āh idüp gözyaşın itmezseñ revān

Ḥāṣılı ey ṭālib-i feyż-i kerem
Ṣaḥn-ı bostān-ı ṭalebde dem-be-dem

Bāş çün dūlāb-ı nālān çeşm-i ter
Tā zi-ṣaḥn-ı cānet ber revīd Ḫıżır
“Der beyān-ı hālet-i kisb u cehd”

Ey birāder-zāde-i vālā-güher
Ḥāṣılı çār ümmehāt u nüh peder

960. Tevbe vü girye ʿāmelsiz hīçdir
Müşkilāt-ı nefs-i pīç-ā-pīçdir

Kisb-i aʿmāle iderseñ ictihād
Ḫurrem ü ser-sebz olur kişt-i murād

Ekmeyen biçmez bilürsün ḥāṣılı
Daḫl umān olmaz bu kārıñ kāmilī

Ḥaḳḳa lāyıḳ kisbī aʿmāl eyle tā
Ola maḥṣūluñ ʿaṭāyā-yı Ḫudā

Kisb-rā hem çün zirā'atdān ʿamū
Tā ne kārī daḫl ne-būd-ı ān-ı tū

Her ne ekdiñse añı biçseñ gerek
Ol seniñdir kimse olmaz müşterek

965. Ekme ol toḫmı ki hengām-ı ḥaṣād
Ola naḳd-ı ḥāṣılıñ destiñde bād

Bundan aḳdem ekdügüñ toḫm-i heves
Virmedi ḥāṣıl saña illā ki ḫas

32b

İtmedi çün fā'ide saña bu kār
Bir daḫı ekme o toḫmı zīnhār

Ṣoñra dirsin ḥayf u ʿözr oldı baña
Böyledir ʿālemde bu kār u kiyā

Ānçi kārī bed revī ān ān tūst
Ver ni in bī-dād ber tū şod dürūst

Mezraʿ-ı ḫāṭırda toḫm-i mā-sivā
Nesne ḥāṣıl eylemez illā hevā

970. Toḥm-i āmālüñ olursa pāk eger
Hūşesi daḫı olur pākīze ter

Fāsid ü nā-pāk ise toḫm-i ʿamel
Ḥāṣılıñ nā-pākdür itme cedel

Toḥm-i cevden ṣanma gendüm kisb ola
Nice mümkindür ki ḫerden esb ola

Aṣla ferʿ olmaz muḫālif lā-cerem
Bu ḳażiyye böyledir berʿaks hem

Hīç gendüm kār-i vü cev ber dihed
Dide esb-i ki kerre-ḫer dihed

Ger ṣorarsañ aḥsen-i aʿmālden
Bil añı bu defter-i icmālden

975. Nefsiñe eyle riyāżetle cihād
Eyleme emr-i bedende ictihād

Terk idüp bir nice müddet rāḥetī
Ṭā'ata başla ḳo resm ü ʿādetī

Cismiñi cūʿ vü seherden ḳıl hüzāl
Şöyle kim raḫm eylesün saña hilāl

Ol beden kim ola ṭā'atden nahīf
Feyż-i Ḥaḳ eyler añı rūh-ı laṭīf

Ey ḫonek ānki cihād-i mī-koned
Ber beden zecr-i vü dādī mī-koned

Olma bī-saʿy u ṭaleb ümmīd-vār
Kāhile olma gūşāde rūy-ı kār

980. Gerçi Ḥaḳḳıñ oldı bir adı Kerīm
Ġırre olma sen aña çek ḫavf u bīm

Ṭā'at eyle ḳuvvetiñ yetdikçe pes
Luṭf-ı Ḥaḳ olsun diliñde mültemes

Bī-ʿamel virmez tevekkül naḫl-i ber
Āb vir tā mīve-dār ola şecer

33a

Emr-i ẓāhirdir baṭāletden gezend
Kārsız olmaz tevekkül sūd-mend

Ger tevekkül mī-konī der-kār kon
Geşt kon pes tekye ber cebbār kon

Cehd ile buldı Ḫudāyı enbīyā
Cehd ile girdi ṭarīḳe evlīyā

985. Cehd bu müşkil yolı āsān ider
Cehd diller derdine dermān ider

Cehd ile maʿlūm olur aṣl [u] uṣūl
Cehd ile ʿaşıḳ bulur yāre vuṣūl

Cāhidullāha olur ʿalī maḳām
Cāhid-i nefse virilmez böyle kām

Ol maḳāmı sende isterseñ eger
Ṣıdḳla iḫlāṣla şām u seḥer

Cehd mī-kon tā tevānī ey kiyā
Der ṭarīḳ-i enbīyā vü evlīyā

İtse müʾmin rāh-ı imānda cihād
Ẓāhir olur ṭā'ātinde izdiyād

Sırr-ı taḥḳīḳe ider kisb-i yaḳīn
Ḳalbini Ḥaḳ şübheden eyler emīn

Gösterir ḥükm-i ḫüdāvende rıżā
Ārzū-yı nefsini itmez recā

Ṭā'at ü īmān yolunda saʿy iden
Dā'im eyler fā'ide bī-şekk ü ẓenn

Eylemezseñ bu kelāma iʿtimād
Gör ne dir ol müʾmin-i pāk iʿtiḳād

Kāfirem men ger ziy ān ger dest-i kes
Der-rāh īmān ü ṭā'at-ı yek nefes

Ṭālib-i Ḥaḳ saʿy iderse dā'imā
Āhir olur vāṣıl-ı ḳurb-ı Ḫudā

Fiʿl-meṣel dil-sengdir āhen ṭaleb
Āteş-i şevḳe olur bunlar sebeb

Sengi ursañ āhene ateş çıḳar
Her birinde oldı mużmer bu eṣer

Birbirine olsa anlar muttaṣıl
Ẓāhir olur aradan maṭlūb-ı dil

Dil ṭaleble itse muḥkem ittiḥād
Az olur kim olmaya ḥāṣıl murād

33b

Seng ber āhen zi-ney āteş be-cüst
İn ne-bāşed ver be-bāşed nā-dürūst
Der beyān-ı her ki cūyed yābi̇dest

Cehd idüp ey ṭālib-i raḥmet müdām
Daḳḳ-ı bāb-ı Ḥaḳda eyle ihtimām

1000. Yüz sürüp dergāha dāyim ḳıl niyāz
Tā saña bāb-ı hidāyet ola bāz

Ḥalḳa-i bāb-ı recādan çekme el
Kim olur ol ḥalḳa tesbi̇he bedel

Bir naẓar dūr olma ol der-gāhdan
Bir nefes diñlenme āh u vāhdan

Sen hemīşe durma eyle karʿ-ı bāb
Fetḥ olur ebvāb-ı raḥmet bī-ḥisāb

Ḫod ki güyed īn der-i raḥmet niṣār
Ki ne yā-bed der īcabet ṣad hezār

Dest-i cidd maʿnā ḳapūsın bāz ider
Perr-i fikret Ādemi şehbāz ider

1005. Evc-i ma'nā cilve-gāh ola saña
Ya'ni dā'im eyleyüp fikr-i dürüst

Fikr-i ṣāliḥ ṣāḥibi itmez ḫaṭā
Fetḥ olur āḫir aña bāb-ı Ḫudā

Perr-i fikretle idem dirseñ ʿurūc
Eyleyüp ṣūret ḳapūsından ḫurūc

Çün der-i maʿnā zenī bāzet konend
Perr-i fikret zen ki şehbāzet konend

Ṭālib olsan bu kemāle ciddile
Vāḳıf olursun bu ḥāle ciddile

Ṭālib-i Ḥaḳ cānla olsa mücidd
Eylese rāh-i ṭalebde saʿy u cidd

Vāṣıl-ı ser-menzil-i maḳṣūd olur
Ṣūret-i maʿnā aña meşhūd olur

Çün dinilmişdir ki itmez cidd ḫaṭā
Sen daḫı cidd eyle durma dāyimā

İtmeyüp bir dem tekāsül her zamān
Her dem ü her sā'at u her vaḳt u ān

34a

Çün ṭaleb kerdī̆ be-cidd ʿāyed neẕer
Cidd ḫaṭā ne-koned çünī̆n ʿāmed ḫeber

Ger şitāb eyle ger ol āheste-rev
Lā-büd olursun bu meydānda girev

Raḫş-ı ciddi ṣāl bu meydānda hemān
Ger girān olsun gerek çāpük-'inān

Her nice gitmek dilerse vir rıżā
Lā yükellef nefsen illā vüsʿaḫā

Herkesiñ yetdikçe vüsʿ u ṭāḳeti
Herkesiñ olduḳça saʿye ḳūvvetī̆

Bī-tekellüf eylesün Ḥaḳḳı ṭeleb
Ol bulur dil-ḫˇāhın āḫir bī-te'eb

Ger girān u ger şitābende büved
ʿĀḳıbet cüyende yābende büved

Her murāda irmede geçse zamān
Ḳaṭʿ-ı ümmīd itme olma bed-gümān

Ṣabr u ārām eyleyüp çek intiẓār
Bir niçe müddet daḫı eyle ḳarār

1020. Reh-güẕār-ı cān u dilde sū-be-sū
Eyle ol ārām-ı cānı cüst ü cū

Bu ṭelebden itse eyyāmıñ mürūr
Eyleme meʿyūs olup kisb-i fütūr

Olmasen kūy-ı temennādan ba'īd
Görinür āḫir saña rūy-ı ümīd

Çün nişīnī ber-ser-i kūy-ı kesī
ʿĀḳıbet bini tū mer rūy-ı kesī

Gitse dilden her zaman bir fikr-i şer
Defʿolur merd-i ṭālebden bir żerer

Mā-sivā tedrīcle bulsa fenā
Dem-be-dem efzūn olur ḥubb-ı Ḫudā

Kende olsa gün-be-gün kūh-ı vücūd
Sālike mekşūf olur semt-i şuhūd

Eyleseñ her gün bu kārı ciddle
İrişürsün āb-ı maḳṣūd-ı dille

Elde olsa tīşe-i cidd ü ṭeleb
Ḥafr-ı çāh-ı maḳṣada olur sebeb

Çün zi-çāhī mī-konī her rūz ḫāk
ʿĀḳıbet ender resī bā-āb-ı pāk

34b

Güşıñā girdiyse ḳavl-i men-i ḳarʿ
Bāb-ı Ḥaḳḳı daḳḳ idüp eyle ḳarʿ

Ḳarʿ olunsa lecc-ile bir bāb eger
Gösterür elbette ṣāḥib-ḫāne ser

Ya gelür kimsin deyü andan ṣadā
Fetḥ-i bāb eyler görürse āşinā

Ṣıdḳla sen eyle bāb-ı Ḥaḳḳı daḳḳ
Açılur elbette bir gün bāb-ı Ḥaḳḳ

Bāb-ı Ḥaḳḳıñ fetḫini tefhīm içün

Ṭālibān-ı ümmete taʿlīm içün

Goft peygāmber ki çün kū bī-derī

ʿĀḳıbet zān der-birūn ʿāyed serī

Ṣūfiyā destiñde tesbīḥ ü ʿaṣā

Rāh-ı Ḥaḳda reh-nümā olmaz saña

Anlara itmez teşebbüṣ ṭālibīn

Talībe şevḳ-i teleb lazım hemīn

1035. Pest idüp zerḳ u riyānıñ şānını

Anları ḳo ṭut ṭeleb dāmānını

Bih-terīn rehber ṭelebdir sālike

Aña uymaḳ müsteḥebdür sālike

Cān-ı dil maṭlūbın isterseñ eger

Ġayriden el çek saña benden ḫaber

Der-ṭaleb-zen dā'imā tū her-dü-dest

Kī ṭaleb der-rāh nīkū rehber-est

Bilmek istersen eger Ḥaḳdan ḫaber

Ḳıl tefaḥḥuṣ tā bulunca bir eṯer

Gör ne cānibden gelür ol būy-ı cān
Yaʿni ol ʿnūr-i meşāmm-ı āşıḳān

Geh tefekkür ḳıl gehī eyle su'āl
Keşf olur lā-büd sana bir gün bu ḥāl

Ṣorma ammā ġāfil ü bī-gāneden
Āşinā-yı āşināsıdır bilen

Vaḳf idüp dā'im bu sevdāya serī
Bir nefes olma tecessüsden berī

Geh be-goft u geh be-hāmūşī vü geh
Būy kerden gīr her-sū būy-ı şeh

İştiyāḳ-ı Ḥaḳḳla derd-i derūn
Her ne deñlü olsa bī-ḥadd ü füzūn

35a

Ol ḳadar şāyeste-i dermān olur
Bil ki her derde devā-yı cān olur

Şaḫṣ-i bī-derde virilmez bu devā
Derd-i dildir mūcib-i fażl-ı Ḫudā

Ṭā'at-i bī-derd ise olmaz müfīd
İtme bī-hūde bu dermānı ümīd

Bulmadım yol kūy-ı cānāna diyü
İrmedim kām-ı dil ü cāna diyü

Hīn mezen tū ez-melūl-i āh-ı serd
Derd-i cūd-ı derd-i cūd-ı derd-i derd

Çekme bu yolda ṣaʿd-ı bütden elem
İtme meʿyūs-āne iẓhār-ı nedem

Müddet-i ḫˇāhīş füzūn oldı dime
Derdle cānım zebūn oldı dime

Her ne deñlü müşkil olsa evveli
Çekme dāmān-ı taḥammülden elī

Ḥall ider bu ʿuḳdeyi Ḥaḳḳ ʿāḳıbet
Aḫirī olur bu derdiñ ʿāfiyet

Ṣabrla dil-ḫesteler dermān bulur
Ṣabr iden müşkillerin āsān bulur

Ey besā kārī ki evvel ṣaʿb geşt
Baʿde-zān bukşāde şod saḫtī güzeşt

Geç bu yolda rāḥat u ārāmdan
Ḳalma hem ihmāl idüp iḳdāmdan

Her ne deñlü dil-ḫīrāş olsa bu cāh
Sen yine maʿnī-tırāş ol itme āh

Ger bu mażmūnda işitseñ bir kelām
Nüktesin fehm itmege ḳıl ihtimām

Vāṣıl olunca bu ẕevḳ-i dā'ime
Ṭālib ol cümle mühimm-i lāzīme

Eyleyüp her vechle saʿye heves
Olma āsūde ṭelebden bir nefes

Enderīn reh mī-tırāş u mī- ḫırāş
Tā dem-i āhir demī fārīg mebāş

Çünki oldı sana meslek bu ṭarīḳ
Cehd idüp bulmaḳ gereksin bir refīḳ

Kim bu vādīde ola hem-pā saña
Gelmeye dehşet hemīşe tā saña

35b

Olsa ḳuvvet ḳūvvete munżamm eger
Bīm-i żāʿf u bīm-i reh dilden gider

Birbirine itse himmet iki yār
Bī-te'eb olur müyesser cümle kār

Ṭālib ol bir yār-ı ṣāḥib himmete
Girme tenhā bu reh-i pür-vaḥşete

Hem-rehī-rā cū ki zū yā-bī meded
Hem-dil ü hem-derd ü cūyā-yı eḥed

Ger bulursañ bir muvāfiḳ hem-sefer
Var mı gör anda ṣadāḳatden eṯer

Ḳıl taḳayyüd farṭ-ı diḳḳatle aña
Ġūl reh-zen olmasun tā kim sana

1065. Ḳalbe fiʾilinden gelürse vehm ü ẓann
Fārigʾ ol anıñla hem-rāh olmadan

Ḫufte vü ġāfilden eyle iḥtırāz
Ol saña olmaz bu yolda kār-sāz

Gerçi ḫoşdur yār u hem-demle ṭarīḳ
Gerçi lāzımdır bu vādīde refīḳ

Līk her güm-rāh-rā hem-reh me-dān
Gāfilān-ı ḫufte-rā āgeh me-dān

Hem-reh olmaḳdansa her güm-rāh ile
Her sitīze-ḫūy u her bed-ḫˇāh ile

Sālike yegdir yine tenhā sefer
Bī-gām u żıdd bī-tereddüd bī-keder

Derd ü vaḥşetden eşeddür derd-i żıdd
Birlik itmez muʿteḳid nā-muʿteḳid

Niçesi hem-rāhını ıżlāl ider
Döndürüp yoldan perīşān-ḥāl ider

Ḥāṣılı ey sālik-i rāh-ı Ḫudā
Kendüñi bed kişlerden ḳıl cūdā

Hest-i tenhā-yı bih ez-yārān-ı bed
Nīk bā-bed çün neşenīd bed şeved

Çün bu semtiñ reh-nümāsı pīrdir
Pīre peyrevlīk güzel tedbīrdir

Pīr-i irşāda idenler iḳtidā
Rāh-ı Ḥaḳda itmemişlerdir ḫaṭā

Pīrden maḳṣūd olunmaz sinn ü sāl
Pīr odur kim ola ʿaḳlında kemāl

36a

Pīrdir üstādi çün bu ṣanatıñ
Gayrī terk it pīre olsun ḫıdmetiñ

Pīrdir serdār-ı cünd-i sālikin
Pīr ider her di[l]ler-i gamdan emin

Gayr-i pīr üstād u ser-leşker me-bād
Pīrī gerdūn nī- veliyy pīr-i reşād

İrmeyenler pīr-i ʿālī himmete
ʿĀric olmaz āsümān-ı vaḥdete

Süllem-i ḳāṣr-ı ḥaḳīḳat pīrdir
Pāye-yi evc-i sa'ādet pīrdir

1080. Pīr ile menzil bulur aʿlāda cān
Tīri perrān eylemez illā kemān

Pīrdendür sālike bu iʿtilā
Bu ʿurūcı pīrden eyle recā

Pīrdir evc-i yaḳīniñ reh-beri
Gör ne dir ol ehl-i dīniñ rehberi

Pīr bāşed nerd-bān-ı āsümān

Tīr-i perrān ez ki gerded ez-kemān

“Der lüzūm-ı pīr bā-ehl-i ṭaleb”

Olmayınca pīr-i ṣāḥib-intibāh

Ṭayy olunmaz fehm u dānişle bu rāh

Pür-mehālikdür bu vādī-i maḫūf

Saʿy idüp ol pīr-i ehl-i vuḳūf

1085. Her ḳademde var hezārān gūl u dīv

Kim iderler sālike ṣad mekr ü rīv

Himmet-i pīr olmasa taʿvīẕ-i cān

Sālim olmaz bu ḫaṭardan sālikān

ʿAḳl u fikr olmaz bu yolda reh-nümā

Gayrı ḳo ey sālik-i rāh-ı Ḫudā

Pīr-rā begzīn ki bī pīr īn sefer

Hest bes pür-āfet u ḫavf u ḫaẕer

Çünki lā-büddür ḳılāvuzdan bu yol

Sen daḫı bir reh-nümāya peyrev ol

Gördügüñ vādī degüldür bu ṭarīḳ
Bunda ʿaḳl-ı kār-dān olmaz refīḳ

Bunda reh-bersiz gidenler ʿaḳl ile
İrmemişdir bir zamān ser-menzile

36b

Rāh-ı bāṭındır bu rāh-ı bī-kerān
Sālik-i tenhā-reve olmaz ʿayān

Bunda elzemdir ḳılāvuz lā-cerem
Bu degül ḫod ʿālem-i ẓāhirde hem

Āñ rehī ki bā-rehā tū reftei
Bī-ḳılāvuz ender ān āşüftei

Görmedügüñ yoldan ey ehl-i sebīl
Nice mümkindir gidilmek bī-delīl

Niçe kerre gördügüñ yoldan bile
Varımazsın rāhbersiz menzile

Her ne deñlü olsa sende hendese
Yine gitmez ḫāṭırıñdan vesvese

Kim bile şāyed ḫaṭā idem deyü
Bir ḳılāvuzı idersin cüst ü cū

Olmayınca çün yine bir rāh-ber
İdemezsin gördügüñ yoldan güzer

Pes rehī-rā ki ne-dīdesti tū hīç
Hīn merā tenhā zi-rāhber ser me-pīç

Girme tenhā bu yola ḳıl iḥtirāz
Bunda çoḳdur ġūl u dīv-i ḥile-sāz

Cümleden besdür belā-yı nefs-i ġūl
Aldanur elbette aña merd-i ġūl

1100. Āşinā-y-āne idüp ṣıyt u ṣadā
Menˈ ider yoldan virür ġaflet saña

Līk olsa sāye-i reh-ber-penāh
Gūşına girmez ṣadā-yı ġūl-ı rāh

Bu yoluñ derdinden isterseñ rehā
Eyle ẓıll-ı reh-nümāya ilticā

Ger ne-bāşed sāye-i ū ber tū ġūl
Pes turā ser-geşte dāred bāġ-ı ġūl

Rāh-ı Ḥaḳḳā ol ki bī-reh-ber gider
Her güni anıñ olur yüz yıl ḳeder

Her ḳādemde zār u ser-gerdān olur
Mekṣ idüp her ḫaṭvede ḥayrān olur

Ol maḥalde reh-zenān-ı der-kemīn
Her ṭarafdan ẓāhir olurlar hemīn

1106. Ṣūretā yol gösterirler ṭālibe
Sevḳ iderler bir muḫālif cānibe

SONUÇ

Bu çalışmada Dîvân şairlerinden Cevrî İbrahim Çelebi'nin Hall-i Tahkîkât ve Aynü'l-Füyūz adlı eserleri ele alınmıştır. *Hall-i Tahkîkât,* Cevrî Çelebi'nin Mevlânâ Celâleddin Rûmi'nin 6 ciltlik Mesnevîsi"nden seçtiği 40 beyti beşer beyitle şerh ettiği eserin adıdır. Bu eserin akabinde yer alan '*Aynü'l-Füyûz* ise, Mevlevî Dervişi Yûsuf-ı Sîne-çâk'in Mevlânâ Celâleddin Rūmi'nin 6 ciltlik Mesnevîsi"nden seçtiği 360 beyitle oluşturduğu Cezîre-i Mesnevî'nin şerhi niteliğindedir. Cevrî Çelebi, Yûsuf-ı Sîne-çâk'in Mesnevîden seçtiği 360 beytin her birini 5'er beyitle şerh ederek 2000 beyti aşkın bir eser vücuda getirmiş ve nâmına '*Aynü'l-Füyûz* demiştir.

Eser adını, Mesnevî'nin 6. Cildindeki "Eğer mana denizine susamışsan Cezîre-i Mesnevîden denize bir su yolu aç" anlamındaki Cezîre-i Mesnevî lafzından almıştır. "Mesnevî Adası" anlamına gelen bu isim kitabın adı olmuştur.

Yazma amacını ise "uzun zamandan beri Mesnevîyi tedkik ediyordum. Mesnevî'nin sonsuz bir okyanus olduğunu, herkesin hakkıyla bilmediğini, tarikata yeni girenlerin rahat okumaları için 'soru soranları geri çevirme' ayeti gereğince bunu yerine getirdim ve 6 ciltten 366 beyit seçtim. Her birini bir diğeriyle ilişkilendirip Cezîre-i Mesnevî adını verdim." şeklinde açıklar.

Cezîre yazıldığı tarihten itibaren Mevlevîler arasında tanınan, benimsenen bir eser olmuştur. Birden çok şair tarafından şerh edilmiştir. Bunlardan biri de bizim şairimiz Cevrî İbrahîm Çelebi'dir. Cevrî'nin şerh ettiği eserinin adı ise Aynü'l Füyūz'dur. Cevrî bu eserini 1647' de kaleme almıştır.

Cevrî eserinin yazılış sebebini ise 6 defterden birbiriyle ilgili kırk beyit seçtiğini ve her birini beş beyit ile tercüme ettiğini, bunu da Sîneçāk'ın eserine güzel bir giriş olmasını istediğini söyleyerek açıklar.

Yusuf Sîneçāk Mesnevî'den 366 beyit seçmiştir. Cevrî'ye göre Sîneçāk seçtiği beyitleri konularına göre toplamış ve adını Cezîre koymuştur. Bu eserin diğer seçme eserlerden daha faydalı ama kısa olduğunu düşünerek şerhe başlamıştır. Bazısı şerh bazısı tercüme olmuştur. Eserin adını da Aynü'l Füyūz koymuştur.
34. sayfadan itibaren Sîneçāk'ın eserini manzum olarak her beyite beş beyit olarak şerh eder.

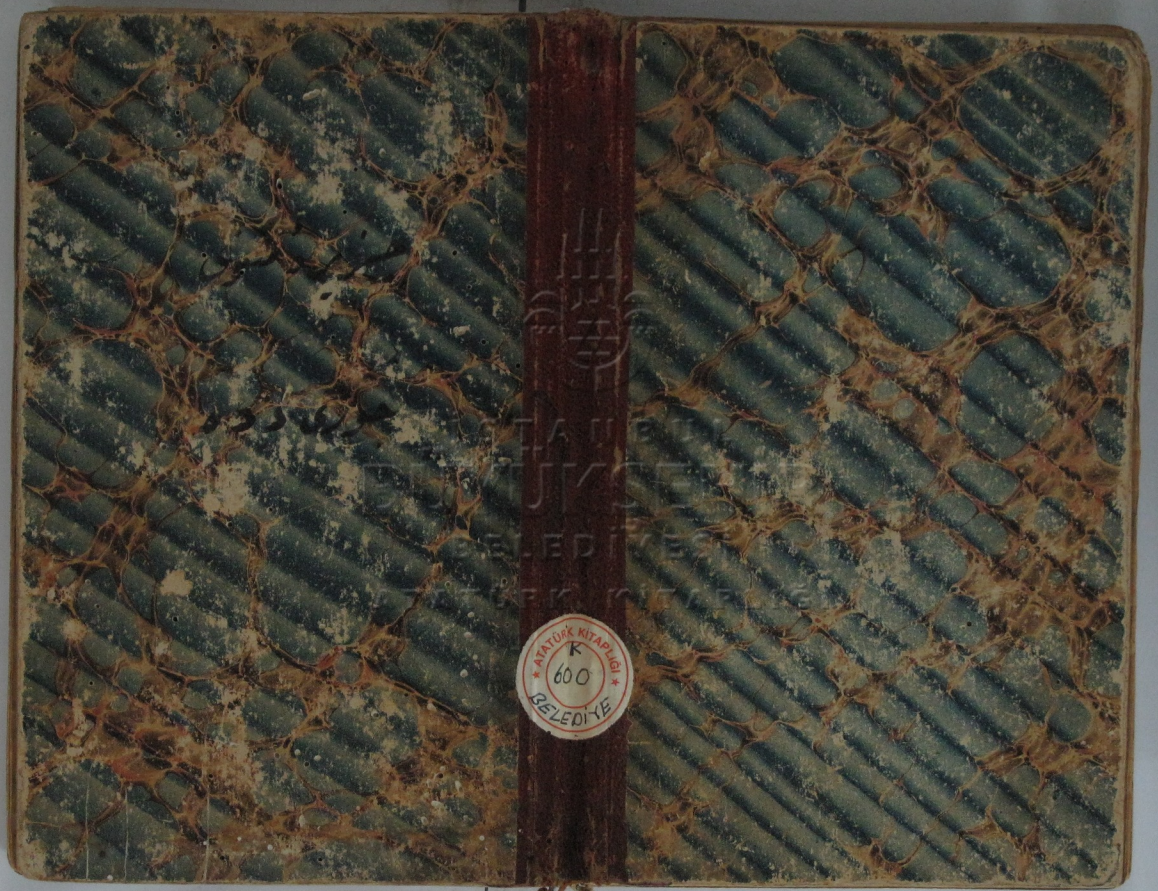
Eser özellikle Mevlevîliğe giren dervişlerin okuması için yazılmıştır. Bir dervişin dikkat etmesi ve bilmesi gereken öncelikli konular yer almaktadır. Müridin yapması gereken hususları, pîrin sözüne itaat etmeyi, şeyhin sahip olması gereken vasıfları ve şeyhlik makamı önemli sayılabilecek hususlara değinir. Hak yolunda ilerlerken kaynak edinilebilecek pusula mahiyetinde bir eserdir.

KAYNAKÇA

1. AYAN, Doç. Dr. Hüseyin; Cevrî-Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni, Atatürk Üniversitesi Matbaası, Erzurum 1981.
2. AYDIN, Haluk; Cevrî Divanı'nın Tahlili, Doktora Tezi, Dan.: Yard. Doç. Dr. Abdülkerim Gülhan, Balıkesir Üni. Sos. Bil. Ens., Balıkesir 2010, XXVII+702s.
3. CEVRÎ DEDE; Cezîre-i Mesnevî, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Atatürk Kitaplığı, K 600.
4. ESRAR DEDE; *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, Haz.: Dr. İlhan Genç, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2000.
5. BELÎĞ, İsmail; *Nuhbetü'l-Âsār Li-Zeyli Zübdet'l-Eş'ār,* Haz.: Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 1999.
6. SAFĀYÎ, Mustafa; *Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idi'l-Eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks,*; Haz.: Doç. Dr. Pervin Çapan, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2005.
7. ZAVOTÇU, Gencay; *Rızâ Tezkiresi (İnceleme-Metin)*, Sahhaflar Kitapsarayı, İstanbul 2009.
8. AYDEMİR, Doç. Dr. Abdullah; İslami Kaynaklara Göre Peygamberler, s. 32-33, 57-67, 97-110, 181-188, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1992.
9. ULUDAĞ, Süleyman; DİA, C. 4,8. 238-241
10. ATEŞ, Süleyman; Cüneyd-i Bağdādî, DİA; C.21 s. 293-296
11. CAN, Ayfer; Harakani Dergisi, 1: 2014, 33-48
12. ÇELEBİ, İlyas; Hızır, DİA, C. 17 s. 406.409
13. FAYDA, Mustafa; Ömer; DİA, C. 34, s. 44-51
14. BATUK, Cengiz; Nemrut, DİA, C. 32, s. 554-555
15. MEVLĀNĀ; Mesnevî 1-2; Haz. Adnan Karaismailoğlu, Akçay Yayınları, 2004

16. DEVELLİOĞLU, Ferit; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lūgat, Aydın Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2013.
17. GÜLEÇ, İsmail; Türk Edebiyatında Cezîre-i Mesnevî Şerheleri, The Journal of Ottoman Studies, 2004.
18. İPEKTEN, Haluk; Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz, dergāh yay., 2. Bsk., İstanbul 1997.

TIPKIBASIM METİN

ATATÜRK KİTAPLIĞI
K
600
BELEDİYE

İSTANBUL BELEDİYESİ
Atatürk Kitaplığı
No. 8 K. 600

HASAN CAFER ERGİN
HUSUSİ KİTAPHANE

ولا کر طالب و یاری بروز آخویش و مردانه
نشاید جستن جانان نشاید پای شمع

فتد روزی میخور جام وصل آن دلبر
بنقش کفر و دین ما کرم تقلب داشتا

ولا کر طالب و یاری رواز
ولا کر طالب و یاری

4381

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

ابجد هوز خطی کلمن سعفص قرشت

بحد ضطغ لا فتبارك الله احسن الخالقين

بحد و لهز لهز محمد الخالقين

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

İSTANBUL BELEDİYESİ
Atatürk Kitaplığı
No. 8

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

ذکر و توحید خدای عزوجل

بسم الله الرحمن الرحیم

آفرین ای باسط بساط عشق — ایستدی ذاتکدن ظهور آثار عشق
دیردی نور کن جوهر عشقه جلا — قلب آدم بولدی آدمن بنجلا
جام عشقکدن اولانلر جرعه نوش — اولدیلر آفاق رسای عقل و هوش
اللدن دوشدی جامکه خمیازه — دللدن کتدی آرام و قرار
سرسری برطوره کیردی بر شعور — سرسری بر حالایت بولدی طهور
غنچه دهن اولدی کیمی خاموش و لال — حیرتدن ایتدی بسط مقال
کلدی نقاره کیمی بلبل صفت — جلوه کاهن جیله دی باغ محبت
عالمه ایتدی تجلی حکمتک — بیچه یکیدن کوندی نقش قدرتک

نعت شاه هشت صدر مصطفا

جملهدن اول بلبل وحی صمد — نغمه پرداز صفات کبریا
کوستروب علم آلهیدن اثر — ویردی ای سر حقایقدن خبر
بولدی نطق حکمته دهنی باز — کنت کنزدن ایتدی مضامین راز

جنه یه حقدن اولنجه نشوه دار — معنی توحیدی قلدی آشکار
ای فم اللهک فیلسوف مزرین بیان — حقه حق اولدونه شک ارتدی عیان
کلدی اگر خاتم هیچا مهری — حجة الله اولدی ذات انوری
باعث اولندی عالمه قرآن — ذاتین اثبات ایلدی برهان
یازدی اوصافین انک کلک قضا — لوح عرشه مجتبا و مصطفا

روحنه اولسون الی یوم القیام
صدر اولدو صد تحیات و سلام

دیباچه بار باصفا

بو جوان فروزان اولدی شمع احمدی — یاندی اسلامک چراغ اولدی
جمله دن اول دل صیدلر بو کیپ — اولدی نور زدن اوشعوک آبناک
دوشدی فار و قصیا اول نوردن — سیه بختی اولدی منور طوردن
اول مقدس نور پاکیزه اثر — قلدی نور التوراته صالدی نافذ
هر قضادن ایلیوب اشمر اولو — کون کمی ایتدی او مطلعدن ظهور
نور احمددن مثال آفتاب — یاندی عالمده چراغ لی حسنات
آل و اصحابه سایر اولاندن صبا — اولدیلر بهر بهری بهر نجم هدا
ایلدیلر منسز للرین مرجوایه — جمله سندن اولدی راضی کردگار

دیباچه در انتخاب مثنوی

مثنوی در رسم الخط صبیه رضا

ساعد اقدامی مشمیره ایلدم — نطق ملاره وجه اولدی غدا
آخر اول دریادان اولدم همرور — نسخه بش دفعه تحریر ایلدم
یعنی دوکیه ایتدم انتخاب — کیم چوق دم هر بیچه صافی کهی
اولدی هر هر بیتده بابزربان — شش صحفدن جهل بیت مستطاب
ربطه ایتدم کمال اهتمام — ایلر استعداد انسانی بیان
اولدی طبع چون بوکاره مدی — هر بری باش بسته اولدی نظام
دیدی ایلک شرح مظمومین قرم — کوشه هر اوزره موناسب اولدی
جان لسانندن وجوده فیل خفا — اولندن اون سکز بیتک هم
تاکه دهباجه زیبا اله — بدیت مولانا کاولسون جواب
فی الحقیقه اولدی طبعک نطقی جان — ایلدم آنی بوده جمله زده بیان
اولدی بو منظومه عار پرسند — طرزنی مانند ایلیه کیمسه
بر جلیل القدره ایتدم عارض — کیم شاه عالی اعلاش اهل حاله فرض
بحمدتن اولدی رسیده موج بحر — خاطری فهرستیدر اول دفتر

در ثنای سعف مصاحب رضا

دور طالعدن کلنجه بوده به — چوق محب کلدی سهری کمه
اولدی چوقدن بو شمک عنقای — بن نهاده تدر محب صادقی

محمدی

شمدی تا اول محب سر فراز — جمله سندن اولدی صاحب امتیاز
صدق و اخلاص و صفای بال ایله — بذل احسان و نثار مال ایله
قاچدی کوی سبقتی احیا بدن — ذاتی لب ایلدی الباب بدن
نیچه بیل اولدی وزیره دفتری — اعتمدی قلبین محتشمدن بری
عاقبت بنه توصاحب مانند نور — اول خلوصک ایتدی آثاری ظهور
چ نصیب ایتدی اکارب الوفا — بولدی کندیکه صفاسی از دیاد
ایلدی اچ فرضی چو نکیم روا — کوشه عزلت ده قبیلدی نشو
چلدی دامان مناصب الی — بولدی اعلی پایه مانند ولی
صدقله اخلاصله صبح و شام — کوستر طاعات مولایه قیام
دایماً هر سوزی اکارب الانام — ذوق کلی فیض کامل ذوق تام
ذاتنه اولسون قرین متصل — صحت تن راحت جان نور دل
اهل محمد تام محمود الخصال — دولت دارین ایله بولسون کمال

در قصه بی قبول اعتذار

کرچه کستاخانه بی حال و مال — منطق معنیدن ایتدم قیل و قال
نظمین ده شمدی دلیه دای شوق — عقلمی مست ایلدی صهبای شوق
یوخسه بنده یوق اود کلوقدار — کیم اولم بو نظمله معنی کذار
قصه بن قصه کلام اولیا — قصه در آلوده قصه الکیفیا

قصه عوامی قصه شیرین و مشتوی

کرچه بو بحر اتدن اولدم شرمسار — ایلدم اما که عرض اعتذار
وار امیدم کیم ایده اهل قبول — عذر مرا شایسته عفو قبول
یا الهی فیض بخش جاری زبان — کیم اولم کویندهٔ اسرار جان

بشنو این نی چون حکایت می‌کند
از جدایی‌ها شکایت می‌کند

کوش قیل‌ای غافل از سر وطن
وی غریب شهر دار القید تن

کو رمه دیرجان کر مفارکت سکا
کو رنجه فریاد بدر بارکت سکا

یعنی تا اولدم مکا نمدن بعید
مختشم کندکیه اولدی هر نزید

دوشدم اعلای مراتبدن جدا
کنده می اسفلده بولدم مبتلا

ایلدی فرقت بنی اسفنه حال
کربدر سسک حسب حالمدن سوال

مثنوی نین داد باهای جانانه تن

مثنوی نین داد باهای جانانه تن

مثنوی نین داد باهای جانانه تن

یار در ذکرم بسا نغمه نیم
گر لو در راز خفا نغمه نیم

سر من از نالهٔ من دور نیست
لیک چشم و گوش را آن نور نیست

گرچه هم دانند دلها سر تن سر ان
بین دغی او مقدر یم ندان عیان

ایست هم اول دگو بد ندا تحا د
کیم بین او لدم کو پیدا ندن مراد

تین جمله بو لدی دنیا ده وجود
بین انگله او لمشم صاحب شهود

جمله بز کرچه او لدق راز داشن
لیک هر کز تیمز ز اول رازی فاش

بین تماشا ایدرم دائم تنی
یوق اجازت کور مکه هر تین بنی

تن زبان جان هنر ز تن مستور نیست
لیک کس را دید جان را میسور نیست

کوشش ایدوب ای صاحب فهم رسا
نالهٔ دلسوزم آتشدر بنم

تا که او لدم شمع بزم اشتیاق
یو غیر سوزنده بو آتشدن قبس

نی کبی فریاد دن او له آتشین
نی کبی او لدی فغانم سوز ناک

آتش عشقست کاندر نی فتاد
هر که عشقش کار می قاد

بین که او لدم منقطع اول یار دن
چقدری نالم پرده اسرار دن

جانم اما آتشین سوزانده بنم
آیم اما آتش سوزانده بنم

هر صریر نغمه یوق که در دم سوز یلیم
نا ایدم انکله دمسازن دفع غم

نفخه تم وار لطف اضداد دن
بز اشربوق چاره دن امداد دن

اشتیاد در رازه چون راز نی
آه ایدوب او لسم نوله دمساز نی

نی حریف هر که از یاری ببرید
پرده هایش پرده های ما درید

در نجیر انسیله او لدم ناتوان
باری او له بر طبیب مهربان

ایله نجیران نجیرانی طلب
نم ایدوب دمساز نکله بر طرب

صونه کا من زهر بر هجری بکا
ایله شربتی و صمانده دوا

او له قهرنده بدیده تار لطف
قلسه اول بوزدن بکا اظهار لطف

او یله بر حاذق طبیبک فی المثل
وصفیدر کو یا بو بیت بلی بدل

همچو نی زهری و تریاقی که دید
همچو نی دمساز مشتاقی که دید

کو او خونبار او له چشمم دمبدم
نم سر قیمتن هم عاشقم

ایلیه زخم دلی شرح و بیان
سوز لر مدن سیل خون او لور روان

غنچه تک قانم اغلیه مجنون بنم
ره نوردی او دئی هر خون بنم

هر دمم عشق آتشندن بیر شرر
هر سوزم بر کاله خون جکر

هر هیانم داستان عشق و غم
غیری سوز یلمم که زیرا دمبدم

فی حدیث راه پر خون میکند
قصهای عشق مجنون میکند

ستر می فهم ایده هزا در اراک تن
دکله مز گفتار می کوشش بدن

سوی مسلم اصل و مخامدان خبر — کوشش ایدن مجنون صفایه بیخبر

هوش جاندن راستا بوسوز لره — کوشش ایدر مشتری بوکوبهره

بنده وار در عشقله بیخوش جنون — کیم فنادر آکه عقل و فهنون

اول جنونلدن ذوقی ایدن فرزانه در — عقل کا محرم دکل بیگانه در

خرم این هوشی جنونی نیست — مرزبانی مشتری جز گنج نیست

بزکه کتمن فیسنده بسته جانلر رنجه — مبتلای دردی درمانلر رنجه

کچدی غفلتله بزم آیا مهمز — دوشدی اول آیامه هم آیا مهمز

کیم بوکون ایرتدک اول آیامی بلمز — ایتمدک جرمنه ایوب کسب شرف

کور دیلر یوقی بزده دردسوزلر — یانه یانه کتدیلر اول روزلر

ضایع ایتدک چونکه اول وقاتی — آه ایدوب دیرسک نه اچی روزگار

درغم یار و زیانیم کام شد — روز یلدا سوز با هم راه شد

چون بزکی مشغول ایدوب قیده جهود — قلدی مغتون غم بو دونیو د

کوستروب علم و رونه اشتغال — بولدی و فهمیده جویای کمال

غم دکل ایمنسون فولاول کونلر کدر — اول طلبدن وارد رخ بزده اثر

اولور البته بزله یار یار — تک محبت دلده واکسون هر قرار

چونکه ثابتدر بزده عشق پاک — بزدخی دیرسک نولدی دیلم ورنک

روز یلدا کر رفت کو ره یا کی نیست — تو بمان ای آنکه چون تو آن نیست

مائیم دریای وحدت یعنی جان — کورنه سویلر اهل حسد یلی زبان

کرچه صید آیت دریای تنیم شش بدن — بنده دراما او بحر موج زن

طوی یلدام

طوی یلدم آیمدن ماه ایچره کوک سوزه — غیر یلدر فانوب هم ایتدی دفع سوزه

کیمکه باور مزیدن اولمز زاهر سوز — اولو لوبانکه بهر تونی بهر سیل قدر

بحر عشقه کیرمیان اولمز خلاص — اولمیان روزی روزی و صلکه واقصلی

هر که بحر ماهی آسایش سیر شد — هر که یار روز یلدا روزش دیر شد

تا که قطره طوطی خانه نفس — بولیلدر کفتاری کی آنکه نیر نفس

کیم بیکا آیینه در نور جمال — جاهلی کز آله ایتمدم نیسان

عاشقی کز آله ایتمدم نیسان — او لما دیلر فرمه طالب عاصیان

مهتی عشقی شیر ماه بوب قلدم مقام — ایتمدم من بعد تطویل کلام

اولدی زیر ابا که بو معنی خیال — ایلدم ترکی جوری کو بی ریبا کلان

درنهاد بر خلق نخته ختم نام — پس سخن کوتاه باید والسلام

افتتاح شرح ابیات کنز یونی

ای او بیر ایچ هستی موجود مه — وی اولیان و لنبسه بیود و نمود

بصورت فانیسه آدم زمین — بلسم نی بنیما دینه عالم دین

تا کی بو عجب و بو کبر و منی — کیندره کی کورمیوک نه صاندک بن

دانما زغیب ایلر سن صورته — هیچ نظر قلمز سن اصلی سیرته

سن کو کلده فکر سن بخی همان — سینه کیم ملای روم ایتمش عیان

ای ایرلی درلو تخیلین ایتمه شه — یا بقی تو سن سخنوان و ریشه

استخوان و ریشه یه تنکه نظر — اول دکلر آد میزاده مستقر

صورت جسمه او لونمز اعتبار — کیم آنی یاد ایتمه اولمز غبار

کنج معنا نک طلب میدار بو عشق — واصل کنج او لور آنی جدم ایدن

اولدیلر بو بادو آتشی خاکه تو آب — جانلو جانان اولدا کیسنده حجاب

استخوان و ریشه ریو شحمت دون — نطفه تلقاون بویوت نفر کور

کنولو دیر نقطه ده جمله صفوف — درده حالم خبر یزان کیمسه کسور

فلکلر ایچره آفتاب ایسته دی مکان — صغیری هر صفره قاتیله الوقت

صغیر ایلر ارض و سمای عالمی — اولدی کمتر قطره ده دریا نهان

ایلدی بر ذره نقشی جا یکا ه — صغیری قدرتله وزون آیدمه

بلکه سزسک بو رمزی آشکار — آکره واعظ سم اولان مستر آله

کورنه سویلر عارف معنی گذار

عالم کبری بقدرت سم کرد — کرد خود مادر کهین نقشی نو بر

اولدی زهارای رهبین سو فکن — منکر اهل دل و خاطر شکن

قیل هذر پر مشه ده مهر شهره والا — هر خرابه کوشه ده نهر میدوار

دیخیلی قوبه هوش اولان مستانه — سنگ طعنی آتمه هیچ دیوانه

بلکه بر دلدن خدا وند جهان — صورت قهرین دیده سا که عیان

اولدی بو عوالم برهان قوی — بو سلم بیت صاحب منتوی

حق اولان بیوست یا جسمی آکا — تا سن اولنه دو یه جسمنده فتحا

گوش تسلیم ای طالب نوزه فلاح — وار ایسه قلبکده کر میل صلاح

قو صلاحدن دامن صاحب دلی — طوت همیشه دست مردکاملی

کیم تعلق ایلمز حق آکا — متصلدر قادر مطلق آکا

یا کسبان

پاسبان جمله عالمدر او مرد — فیده افراد آدمدر او مرد

ایتمل اول مضمونی بویوزدن یا — مولوی اول پناه عاشقان

زان تعلق کرد با جسمی آکه — تا کرد جمله عالم را پناه

اولدی بر ذره نور بیزدانه بشر — کلدی اول نور یلو مسیدانه بشر

جسم انسان اولدی اول نور یلکسن — آندن ایلر جان ضمیدی اقتباس

آفتاب مستر حق اول نور در — پیر تورت الفلق اول نور در

مخبر بر پرده تنده او نور — ایلدی صورت نقابیله ظهور

ایلیوب حق اوزده بو رمزی ادا — کورنه پیر اول مشرق شمس الهدا

در بشر رو پوش کرد آفتاب — فهم کن والله اعلم بالصواب

اولیه صانکه کیم ایده اول آفتاب — روی پر انوار نه غیری نقاب

صاکه نسبتدر یو سوز پوشیده نور — بی حجاب ایکمکده در دایم ظهور

یو قدر اول خور شیدایکن خبر خفا — کنده نوری پرده او لمشدر آکا

پرده جسم ایدر سک چاک اکر — بی نقاب ایلر سن اول نوره نظر

حاصلی اول شمس معنی آسمان — ایلمش بی پرده بو وجهی عیان

می رود بی روی پوشان آفتاب — فرط نور اوست رویش را نقاب

حق بو کیم اول آفتاب بی زوال — او طا مشدر ظلمت اندوه ظلال

اولقدر رو شندر اول خور شید پاک — کیم ایدر کون مکانی تابناک

هر کیم سر مست او خور شیده دلیل — شخص نابینا کبی اولور ذلیل

هر نه معنا کیم دلیل اولور آکا — کور نه تاندن نیچه سهو و خطا

وصف این عارف آه نور ساطعی — کو ز نجه باز مش دلیل قاطعی

ای ایدن اول آفتابی جهت وجو — رو بهر و در اول سنگله رو پهر و

پیش این خورشید کو بس روشنست — در حقیقت هر دلیلی رهزنست

لیک بو قدر سنده اول نور بصر — کیم اوله منظور چشمک هر نظر

هر دم استر سن آنی خلقی شادان — یعنی هر تیره نظر او باشدان

کو ملک استر سک کر اول خورشیدی سن — یوز جو رم مطلع انوار ذن

شمس ایله بو لدی آنی ملا جلال — کیم او لور بو بیت روشن کی ذال

آفتاب آمد دلیلی آفتاب — کر دلیلت باید از وی ره متاب

شمس حق کیم کونه صانمش ضیا — قلب آدم مشرق المشد راکا

چار عنصر او لیمز اکه حجاب — نه سپهری خرق ایدر اول آفتاب

نه وجود او لور اکا مانع نه بود — سن کرک بود اول کو کی وجود

نیچه کمکندر نهان اولمق او نور — طو تالم او لمش حجابی کوه طور

رفع ایدر سنعنی بو زندن پرده لی — کورنه دیر اول نذر له پرورده لی

کی توان اندود این خورشید را — باقی کل تو بکو آخر مرا

نور حق سر کمده اولسه لاجرم — کو سترر کندین دکل مانع ظلم

جسم آدم خود بر آرچ خاکدر — اول ضیادن سینه مصدر چالدر

طین ایله اندوده اولمز افتاب — روی بده تیره لک و بیر مز تراب

نوره ده کسک خاکله خاکستری — اول سینه ظهار ایدر تاب و فری

ایلیوب بو بسته له اظهار شوق — کورنه دیر اول چشمه انوار شوق

کز بریزی

کز بریزی خاک و صد خلاکه رشش — هر سر نور او بیرایدر بر سر رشش

اولیای حق کروه اهل حال — کورنه دز یله ایدر له قیل و قال

یعنی در لجه ز یقین دریا سیموز — آدمک همتا زو مستثنا سیموز

جسمیمز کر چه مبشلده کا بدر — قلبمز دریای علم الله در

بز او کاه الشتنده کز لنمش یمز — عالم صورت ده مخفی عالمز

هر عرفان ایلیوب جوش و خروش — ایتدی بو بیت لطیفی در کوش

جسم خاکی روح پاکش در جهان — ماچو دریا زیر این کو در نهان

پرده او لمز نور عشقه جسم و دل — ایده مز پوشیده بحری کاه و کل

روی جانان اور تلور می کاه ایله — شمس او لور می تیره کز در آه ایله

مانع او لمز مهر دریایه غبار — سایه اتمز چهره خورشیده یی تار

پرده جان ایله خاکک تنی — سیل عشقه دیر او خاشاک تنی

تا که سنده حضرت ملا کبی — دیه سن جوش ایلیوب دریا کبی

کو که باشد کو بپوشد روی آب — طین چه باشد کو بپوشد آفتاب

کوش قیل ای طالبه تا بقین — کورنه تعلیم ایلمشلر مرشدین

بر ایکی کون همدم ایدوب بیک جانله — کوشش ایله چند یا رحمانله

ایله آکله مصیقل سینه کی — قابل ایدار قیل آیینه کی

بر نیچه دم دنیوی اشغالی قو — قلبی پاک ایت قالبه اقبالی قو

کیم دیمش اول کامل صافی درون — مشنویده او سوزیی چند و چون

صیقلی کن یک دو روز ای سینه ریش — دفتر خود مسازآن آیینه را

اول سنی مفتون ایدر بی اختیار

ایتمه اوصاف وجوده اعتبار
مورث غفلتدر راه اصاف خود کما

قایم وصایم مسیح ورد خوان
همچنان اوصاف صورت پیر

پای ایده اوصاف تندن ذاتی

خوشدر اصافی کن ازاوصاف خود

آدمی ابتدا کده ایجاد اول حکیم
چرخ غشقه ایلمش آنی رصد

ایجم افلاک عشقی خبر بسر
هیئات آمدر اصطرلاب عشق

بلمک استرسک بو علم پاکی کن

آدم اصطرلاب اسرار علوست

آدمیدن هر نه کیم ایلر ظهور
آدم اولدی وجه هو یه آینه

مظهر آثار حقدر آدمی
بو سوزی تحقیق ایدر بی اشتباه

ایلمش اول جوهر پاک فیض جان

هر چه دروی می نماید عکس اوست

پاکدر خاکک ازلدن جلقتی

صاف

صاف نور اولمش رنگ مایه سی
ایندی اما آنی کرد ماسوا

اول کدردن آنی پاک ایتمک بیشه
فیض آلوب ملای پیر اولدی کمه

خلق راچون آب دان مومن ملا

عالم ظاهره اشیا وصور
بو قدر نامزده بقابی اشتبا

کاهی کور سنک عکسی مرآیده
عکسی قویوب اصلنه اینمک

ایلمش اوغولی تلی بو معنا یله

جمله تصویرات عکس آب جوست

کرچه بوبکر رتبه نی المثل
ملکدن مقصود اولان موجب اکبر

لفظ عکس اولمش آنمان اکچی مثال

جوهر وعکسه کلور آخر فنا
آخر ین ملای صاحب دانشه

عکسها یا ماند این وعکس نیست

اهل معنا تک معنا در سوزی
عقله کل فهم ایله بو معنا لری

صاف نور اولمش رنگ مایه سی
بو قدر اصلنده او نورک سایه سی

ایندی اما آنی کرد ماسوا
تیره و مغبر زهی حکم قضا

اول کدردن آنی پاک ایتمک بیشه
آب صافی کیبی اولور آیینه

فیض آلوب ملای پیر اولدی کمه
نکته فهم ایله بو بیت پا کدن

خلق راچون آب دان مومن ملا

عالم ظاهره اشیا وصور
آب ایچنده عکسه بکزر سر بسر

بو قدر نامزده بقابی اشتبا
آیده عکسک وار اولور حالی بنا

کاهی کور سنک عکسی مرآیده
اول سنک عکسک اولور می ذاته

عکسی قویوب اصلنه اینمک
جمله سی اولدر سکا بندن خبر

ایلمش اوغولی تلی بو معنا یله
ثابت ایلر بیت مولانا یله

جمله تصویرات عکس آب جوست

اول دکلدر رتبه ده جدل
اصل سر قدرت مولا یی کور

اصلی کور سر عشق بولوزدن اهل حال
جب کیدر الا فنا اولور باقی خدا

آخر ین ملای صاحب دانشه
سوز یلمش بو بیتی اهل بنشه

عکسها یا ماند این وعکس نیست

اهل معنا تک معنا در سوزی
کور سندر چلبی دعوا لری

صاحی

آدمی انسان ایدن ادراک در — عقل صافی و ضمیر پاک در
جمله حیوان اولسون انسانه فدا — جمله انسان کامل اولانه فدا
مولوی اول کامل العقل جهان — ایتمش اول مضمونی بو سوزله بیان

جمله حیوانلری بیان ایتمکدن بحث

تا کی فتح اولا غب ده باب درین — جمله حیوانلری بیان ایتمکدن بحث
ایله بعده الغرض عقلی جست جو — فرضه مأمور اولدیلر اصحاب دین
هر نه دکلر بولسه عقلک ازدیاد — عاقل و دانا ایله فیصل کفته ویرو
عقلی تو صیف ایلیوب فخر رسل — ذوق طاعت اولدیغی زیرا دیو
شرح ایدوب قول نبی امجدی — امتنه دیمش خبر اول عقل کل
بس کی کفت آن رسول خوش جواز — کورنه دیر اول اولیانک ارشدی

ذرهٔ عقلت به از صوم و نماز

بکه عمرک کوشش طاعتله — ذکر و تسبیحات و تهلیل ایتله
قلسک اشراقی و تجلیسی دوام — زهد له تقوا ده کوستر سکه دوام
ظاهر اولسه سنده بیک درد و خیم — حسن ظن ایمسه سکا هب عالم و فا
اولمله فضل و عنایات خدا — جلده وکلدی نخست اولیه چو هبا
یاورا تمز سکا بو معنا پکر — هیت مولانا سکا ویرسون خبر

ذرهٔ سایهٔ عنایت بهتر است

ایر مکه ستر سکه اکر اول سایه — از هزاران کوشش طاعت بهتر است
ایله ظل رحمة الله تجا — طالب اولدکسه بو اعلی پایه یه
جمله دین ارشیوه ایشی ما قدیم — اول عنایاتی خدادن قد حصل
ایلمسه اول سایه یه نک لفظ ایله تیم — ایلمسه اول سایه یه نک لفظ ایله تیم

تمله

جمله انعامدن کایدر بو قوت — قیل قناعت کیم هر انجی بولوقوت
مرد معنا ایلیوب بذل نعم — مثنوی بده ابتدای بو بنی رقم

سایه رهبر است از ذکر حق

ای قناعت ایلین بو نعمته — **باب قناعت به از صدوت و حجی**
جمع ایدوب جان و دل آواره کی — مژده کم ایدرک نعیم و صلته
اولدکی جانک متصل جانانله — واصل اولدک یاره بولدک چاره کی
یار ایله کرم بلدرک بازار کی — جسمکی هر چه هر اینمدک جانله
سود ایلیوب بو دنیی ملای جهنا — یاد ایدر یارک سنی سن یارکی

چونکه باحق متصل کردید جان — ذکر آن اینست و ذکر این آن

حقه وصلت ذوقی ایتمش بیان
چونکه ذوقک بلمسه لذتی — سنده استر سکه اکر اول حالتی
ایله مرشد سوز ندان ایتمشدر آ — خیر طاسن کور انکله عین صواب
هر نه سویله رسه کلام الله در — تابه حیدان دایما آکاه در
انبیا نک پیروید اولیا — انلره داخی خطاب ایلر خدا
مرشد کز فرمانه قیل القیل — بولیه دیر زیرا که اول صاحب شاد

آنچه از حق یابد او وحی و جواب — هر چه فرماید بود عین صواب

عالم تقلید دن سلامتدر تمال — علم عقلی بوندن کوستر مز کمال
علم عینیدن اولور حاصل بو ذوقی — جذب حق ایلر بو علم جانی سوق
آب طاهر بد بو علم دلکشا — آکه نسبت خاکدر علم سوا
قطب عالم در بو علمک صاحبی — آندن آسه غیرک اوله طالبی

ایلیوب بو علمی تحقیقی و بیان ان — کو رنه سوی بلیر اول فقیه عارفان
چون تمم یابد بجو دب و ان — علم نقلی یادم قطب زمان
ثبت اولنمز دفتره علم درون — بکمز مز بو فنه سر جمله فنون
قلبلره بو علم پاکه سر جهان — شرح و تقریر نده الکبد ران
نه سخن چقمز زبان خامدن — بویان تعلیم اولنمز نامه دن
بلکه دل دلدن آور معنی سنی — بلکه جان جاندن طلیار فیوضی
طالبه تفهیم ایچون ملای روم — سویلدی بو بیتی بر وجه رموم
دانشی نارستانه جان رخنا — نی زراه دفتر و نی از زبان
چونکه بلدگ قاله کلمز مشربحال — سنده کوسته علم حاله اشعه لان
علم دیمه ایلیوب بو علمی ضمم — فاذکی هم اکمل ایله بیم نم
فلبکی علم هوادن ساده قیل — عقلکی بو خدمتیه اماده قیل
فتح ایده نا گهم بو علمی ساکه حق — می سواد دو بی معنا بی ورق
کر بو تحصیله ایدرسک اهتمام — سن دخی با قول ملای انام
بیستی لفردال علوم انبیا — نی کتاب نی حدیث و نی سما
عارف فکر لوح دلنده بی گمان — ثبت اولونمش پاشقه هر علمدن
بازمش آنی خانه دست خدا — نی حروف و نقطه رسم هجا
اولدیلر اول علمه عالم راسخون — بی رواه و بی شروح و بی متون
اطلاعندن بولورلر نازه جان — جانه بخش ایلر حیات جاودان
صاحب علم لدن ملا جلال — ایلمش بو نکته دن کشف مآل

نبی

نبی صحیحه یا حدیث و روایة — بلکه اندر مشرب آب حیات
ایه مک استرسک بو علمک ذوقینه — باقه نفسک کنه کونه عوقینه
آکشنا اول عالم بالله ایله — یعنی هر دانا دل و آگاه ایله
قیل تعلم بی سوال و بی جواب — کشف اولنیجه تاسکا فصل الخطاب
جان نشانیت بعلکه هر بارینه — تا ایر نجه علمنک اسرارینه
عالمه خفک ایدوب فضلین بیان — نطق ملا بویله اولمش درفشان
لعل او کوبازبا قوت القلوب — فی از رساله خوانده فی فوت القلوب
علم حق یم جسم آدم اولدی کم — کور نجه کنز لندری بو نمده او یم
علم حقدر یم جهان بی کران — اوج آرش تنده نهساندر او اوجهان
آدمیدر اوج آرش تنده ن بو — فهم قیل والله اعلم بالرشا
اوزه کر حکمت ده ذکه قدرت اوزه کر — کیم اول کل جزوا یجنده مستتر
ایلیوب ملا بو صور تدن کلام — کور نجه آجمش او معنا تمام
نبذه علمی در نبی پنهان شده — درسه کرتین عالمی پنهان شده
علم حقدن چون بو قلبک حلا — اول جانلر قبله سی ظاهر سکا
قبله جاندر خدای لا مکان — لیک اولمش در نهان اندر نهان
بو خدا رانگ بر معین جانبی — هر کس اولمش در اکر چه طالبی
اولدی چون اول قبله مستور خفا — ابتدی هر ملت اوچه مار یکا
ایلیوب بو بیت ایله شرح مآل — کور نه دیمر اول قبله اصحاب جال
قبله و جانها چو پنهان کرد داند — هر کسی رو جانبی آورده اند

قبلهٔ ارباب دل صبر و سکون قبلهٔ اصحاب تن شک و ظنون
قبلهٔ حکمت شناسان آسمان قبلهٔ عادت پرستان خاکدان
قبلهٔ طاعت وران خورد و خان قبلهٔ سودا گران سود و زیان
قبلهٔ دنیا طلبت روی ریا قبلهٔ عقبا طلب سیر لقا
قبلهٔ ملای معنی شمس حق کیم بو بیته عالی اولمش ماصدق
قبلهٔ معنی وران صبوده رنگ قبلهٔ مهرت پرستان ناقوس سنگ
قبلهٔ کاه فلسفی و اسم و قیاس قبلهٔ دهری نقوش بی مساس
قبلهٔ اشراقیان ظل خیال قبلهٔ مشائیان فکر محال
قبلهٔ لاادریان خبط و خطا قبلهٔ ابلیسیان شر و شقا
قبلهٔ کاه مذهبان جنگ و جدل قبلهٔ خوش مشربان حسن ازل
قبلهٔ ملای روحی نور جان کیم بو بیته ایجره آنی آتمش بیان
قبلهٔ عقل مغلسف شد خیال قبلهٔ عارف بود نور و جمال

گر وجوه اختلافات ملل هر امام و بینه ایله اقتدا
گرچه ظاهر قبله در بیت الله لیک سجده حقه در بی اشتباه
قبلهٔ و مسجود نی فهم ابلهین ایلمز فکر تحکمی میل ظن
قبلهٔ حقی گرو رب عین الیقین دیدهٔ بو بینی امام اهل دین
قبلهٔ چون دست حق گردون عیان پس تحری ابعده ازان مردود دان
دست حق چون آدمی ایتمش عیان قبلهٔ مسجود ملائک چون نشد

اول

ایردی چون حق قدن بولکرام آدم اولدی قبلهٔ وجه آدم عالمه
صانمه کیم سجده آب و خاکه در صورت آدمده نور پاکه در
قبلهٔ وحدت شریک اتمز قبول اهل شرک اولی قبلهٔ یه بولمز وصول
قبلهٔ دهر ده یا به شرک اختلاف بویله دهر ملای رومی بی خلاف
قبلهٔ وحدانیت دو چون بود خاک مسجود ملائک چون شود
سین دخی فرزند آدم سن منم کور بو قبلهٔ سنده وارمی آشکار
یه پرستیده اولمه ستر پدر ناخلف دهر لرا کا نوع بشر
دهر مسلمان بیرسک بو تهمت غمگ جهدایدوب فیل کعبه انوار خدا
صاف و لوب آدم کراولمز بی بولور مستعد سجدهٔ تعظیم اولور
بویله در خاصیت نور جلیل کیم دیمشدر اول ولی بی عدیل
آدمی چون نور کیمیا دار جلال کشت مسجود ملائک زاجتبا
گوش تعمیل ای ناظر آثار حق بو العجب در معنی اسرار حق
حکمت حقیقیه اولمشدر نهان سرده سر مستفید معنی جاندانجان
بویله در چون بور موز نادره نجه فهم ایتسون عقول قاصره
پس بو اوبده کورندی صید طراق کندی بی هر اوزکه طریقه هر فریق
نیته کیم اول هادی در راه بدید سالک بو بینی نی ایمش رهنما
بل حقیقت در حقیقت غرقه زین سبب مفتاده بل صد فرقه شد

علم ربانی دکل رمل و نجوم محو اولور اول علم ایچنده هپ علوم
دکمه کس کور مزبو علمی خوابده خوابده در مرسه محفل و محبا بده

وحی والهام الهی دربو علم — دعوی عشقت کو ابتدر بو علم
حق ابدر بو علمی تعلیم — الهمنه — باطن کرچه مصدر در جهلنه
صالحه بو علمی ریا فخسا تدن — کج بو تو جهلت وتکه بلا تدن
این خاتمه تحمیده ونعته وملتمسه ونه خواب — وحی حق والله اعلم بالصواب

در بیان خاصه وغایه کتاب

کرچه مجلد در بو شرح ولی مثال — لیک مستند در مفصل در تمثال
متنی بر مشکل ربانده فی المثل — استیدی شرحی آنی اجمال وزحل
طالب تفصیلدن ابرمز مصفا — نقد مضمون قلبنه ویرمز غنا
ایلرا قوال کثیره عقلی و نقلی — فرق اولنمز لذت شهد وشکر تک
بن دخی اول حالدن قلدم حذر — ایلدم نقل وبیانی مختصر

در تاریخ تالیف

بولدی بو منظومه حکمت نظام — ایله تاریخ ختم وانجام

بسم الله الرحمن الرحیم

در ستایش خالق عالم وآفرین نظم کرده

الشنویدای عاشقان آفرین — وچه شرح انتخاب سبع چاک

طبعمه چون بو کلام اربعین — مثنویدن اولدی درس اولین
نطق مولانا جلال الدین وحق — وردی علمندن بکا کویا سبق
استیدی بو درس وبو فیض روشنی — خوشه چین خرمن معنی بنی
شرح ایدوب اول درسی تحریر ایلدم — روح مولانایه تقریر ایلدم
دکلیو ب اول روح پاکی پر اصول — بیش وکم تقریر می استیدی قبول

کوردی

کوردی طبعم قابل تعلیمدر — مستعد ولایق تفهیمدر
اول مجلده نطق روحانیتی — دیدی بر درسه دخی قیل همتی
ایلدم تعیین درسی چون نیاز — بویله تقریر ایتدی اول دانای راز
خیل درویشانه مزدن بر مزیق — کیم طرز تقیده بزی طوتمش ذرفیق

نامی یوسف شهر بندر اسمینه مالک اولطافت صاحبی دولتلو بکه

مثنوی پیرزدن بر پیر بازرش همین — سیصد وشصت وشش ابیاتکزین
جمع وترتیب اتمیش آنی باب باب — اولمش اول نسخه مرتب بر کتاب
لغه وفیضمدن آکوب کا معنی — ایلمش آنکله جزیره نا معنی
کرچه چه قدر بولدی جمع معتبر — جلد دن اولدر مفید ومختصر
درس ثانی اول کتاب اولسون سکا — باعث تشغیل صواب اولسون سکا
باشلا اسلوب قدیم اوزره بنه — شوقله بوا تخابک شرحنه
چونکه خاتم ایلدی بو نقشی طرح — اولدی بعضی تر جمه بعضی شرح
فکر ایدوب هر بیتنک مناسبی — اولیه ترسیم ایلدم معنا سنی
هر بریکو هر کیمسه اولدیمش اینده درج — اخذ ایدوب ایتدکمزه اول همیشه مرجع
فرق جزوی ایتمدی اول سم وضم — نه فزون اولدی اوکو هر لره کم
بازمادم همکانه لر قولن اکا — ایلدم الفاظنی هب اقتفا
نطق مولانایله بو خوش لسان — اولدی کویا بر بر بینه ترجمان
لفظ ومعنی کیره دیلر هر صورته — شرح ومتن اولدی اصول حکمته

بیت ملا مطلع شمس یقین — پر توی انوار بو شرح کزین

بیت ملا منبع آب حیات — اولدی آندن رشحه لر بو واردات

ایلمه معلوم بزه طرز خاص — کیمه فهم ایتمز بوفی الواقع خواص

اول خواص بزم خلوتگاه حال — آدمی سوزدن بلور کریلی جدال

سوز دراستعداد انسانه دلیل — حقی سوزدن فهم ایدر عقل عقیل

سوزده در مفهوم اسرار درون — سوزده در مضمون اخبار درون

ایلیدر بو نکته ربی اذعا ایدن — ایلیدر فهم دم عرفا ایدن

ایلمز اهل اولین سوزدن صفا — ویردی نادانه بو ذوقی خدا

در دعای صدر رصاحب شنوی

چون بو وجه اوزره پرچم دلپذیر — بولدی انجام اولدیغی بی مثل و نظیر

ایتدم ابدا اول محب صادقه — صوندم اول جامی دخی بو عاشقه

کیم انگ اوصاف پاکی سابقا — شرح اولده او کنتمیدی ادا

تا بولده رونق رسوم مولوی — تا اولکی رسیده نقل مثنوی

مجلس و محفلده سر پر جوان — ایلسونلر اوصافنی فرد زبان

حبذا ملا شوقتی ایلسون فزون — تم کلام ایلسون خدا ذوقی درون

مقتاح ثانی بر آیین عین الفیوض

موج خیز اول قطره بحر معنوی — اولمش اول بحر جزیره مثنوی

قابلمش آنی او بحر بی کران — اول جزیره عین بحر اولمش همان

بوندهم وارد جزائر بی حساب — جمله سندن بیر بیر بولسون انتخاب

اولی

اول جزیره ایچره بوشرح جویبار — بر مفرح دلکش عین روان

بولدی دریا و جزیره عین و آب — بر بریدن والله اعلم بالصواب

اولدی جاری چون بو عین جانفزا — استدم کیم سویلیم تاریخ آکا

فکر ایدر کن بی شعور بی وجود — طبعمه عین الفیوض ایتدی ورود

حکمتی کور اولدی بی چون و چرا — سال اتمامه موافق بولدی

حاصلی عین الفیوض اولدی تمام — حاصلی بو نسخه یه تاریخ و نام

نغمه تحریک شوق عاشقان

وقتیدر ای خامه در باز بان — ایله شکر اکره بو عینی روان

وقتیدر ای بولبل خاموش طهور — ویر بیه حال ایلمه ذوقی شعور

آفسون اول سرچشمه خلد بقین — ایچسون آندن تشنه لر ماء معین

حکمتی اجرا ایدوب هم دایما — نوشش ایدن بولسون بو کوثر دن صفا

دگله ای پر سوز شوق مولوی — کرشدی عطشان بحر معنوی

ایلیوب بالدوس اخلاص صک دوی — فرجه کن در جزیره مثنوی

فیض حق اولسون دگه علمین — فرجه کن چندان نگه اندر سر نفس

عقلکله تو چی مراولوب امداد دین — مثنوی را معنوی گوید بلی دوس

بشنو از بی فهمی گوشندگان

فیض معنیدن اولوب جاری بیان — ایلدم تسنیم عرفانی روان

سویلدم پرچه معنای دقیق — صوندم ارباب دله جام رحیق

جوش ایدوب ظرفدن اول صهبا یه — اتمک ایستر حکمنی اجرا یه
بن دریغ اتمم صوزه دم جام جام — اولسه اول بنگ ظرفنه جرام
نیلیدن بوق سنده قصه قلتدار — بوخصوصن کیفن ایدردم کار

ای دریغا کر تو اکنجا بدی
نمازجام شعر دل پیه انشدی

شرح دلدن ایلمز کیمسه سؤال — یا نجه ایتسون بیلدن بسط مقال
طالبه سوبلر سوزی استاد فن — اول طلبدر ایلیدن جذب سخن
بلبله کلدن کلور شوق نوا — طوطی نی سکر ایدر شیرین نوا
اولسه کر بان اکر طفل صغیر — مادری ویرمز اکا هیچ وده شیر
چقمغه لبدن سبب لازم سوزه — جذبه شوق طلب لازم سوزه

کوهر سخن کشرت در ثنای بی چون
بی کشنده خوش نمیکردد دوران

واعظان کرسی وعظی خدا — وصف ایدر لر ذوقی وصلی دیجا
کوثر نطقی ایدر بلبل لر روان — قنده در کلشن سوزین بیلمز لسکان
هرنه دکلو اولسه اردنک وخموش — شوقی سامعون اولور لر پرخروش
سن همان کوستر حرارتدن اثر — چشمه معنی سنی سیراب ایدر
تشنه آب حیات نطق جان — لایزال یارب فیضی رطب اللسان

مستمع چون تشنه وجه بنده شد
واعظ ار صد ره بود کوینده شد

کرچه بونلر غنچه وش خاموش اولور — طالب کفتار چشم وکوش اولور
کورسه لر بر کوش هوشی کل بکی — هر بری ایلر نغمه بلبل کبی
هرنه دکلو اولسه لر لال وخموش — نطق ایدر لر مستمع اولسه بشوش
مستعد رنطقی روح افزا ایدن — مستعد رایکمی کویا ایدن
مستعده قسوه قلب اولسه کر — ناقلک چقمز لسانندن خبر

مستمع چون تازه ایدی حال صد زبان کردد کفتکوی لال

فحوای بزم خلوتکاه جان — رازی نامحرملدن ایلر لر نهان
کشف سر ایتمز لر اهل صورته — چشم حکمتله بقر لر سیرته
داخل محبتلری اولسه عوام — ختم ایدوب کفتاری در لر والسلام
شاید نطقه اولور لر پرده کش — کوستر لر کندویی خاموش وش
اول محل ایتسکه برندن سوز رجا — درسکوت ایدوب اشارتله کا
چون کلر اول صحبته یار یاجانا — هرضرر سز محرم اسرار جان

آیینه نامحرم در آید از درم پرده در پنهان شود اهل حرم

اهل بزم اولدن بولور لر انبساط — هم اولور لر بلبل باغ نشاط
شاهدان خلوت راز سخن — رخصت ندن هب اولور هر قع فکن
بی تحاشی ایلیوب رفع نقاب — کورینور لر اهل بزمه بی حجاب
بویله دلکش بهجت افزا صحبته — بویله هر خاطر کشا جمعیته

چون در آید کفری دور از کند بر کشایندان سیران زود پند

یاوه کو لر اولسه جمع بی شمار — کسنده لی حق کولر ایتمز آشکار

انگرک وقتی دکلد اول ز مان
لال اولوب کفاره آچمز دهانه

نینه کیم فصل شتاده زاغلر
ایتمه جمعیتله کلزاری مضر

اول مخلده بلبلان ایتمز خروش
هر هری هر کوشه ده اولور خموش

عندلیب خوشنوای باغ جان
ایلمش اول نکته یی بیوله بیان

چونکه زاغان جمله بهمن بوده‌اند
بلبلان خامش شده‌ده‌ن بوده‌اند

ای خطیب منبر نطق دبیان
سن دخی اینمک نوله طی لسان

وارد بلز سیر اقناعت خانه‌سیله
نقشکی اودغده سن سن آیله

کلدی بی ذوقه کلا مکدن کسل
سوز اوکه باسکز اولمشه باعسل

کرمزاولدی کوشه آواز کسنک
دکله مزکیمه سزاغازکه سنک

مستمع اولدی مخنده ساکت اول
اختصار ایلدکلا جمله صامت اول

مستمع خفته‌لت کمه کن خطاب
ای خطیب این گفته کم گردن نویسد

در بیان نکته اسرار خدا

بویله در دأب سلوکنه اهل حال
کتمایدر اسرار دینی بعد الکمال

نوش ایدنلر بزم وحدت جامینی
سویلمز هشیاره ساقی نامینی

ایتمه مشعر ذوقین اول جاهلک بیانه
ایلمش لنشوه سن دلده نهان

ایلمیه بزم یقینی جای ذوقی
اولدیلر الوده صهبای ذوقی

دللرین سرمست گوشوار ایتمه بلمز
بلدیلر احوالی مستور ایتمه بلمز

عارفان کز جام حق نوشیده‌ده
راز یار دانسته‌ده پوشیده‌ده

کاملان علم تحقیق ویقین
اولدیلر گنجینه راز امین

سویلمزلر کیمسه یه اول یاربدن
خارج اولمز لرزه آدا بدن

کیم ادب تا بیان معرفت
بویله ایتمشلر او قومی تربیت

درد ناداندن ایدر لر احتراز
ایلمزلر هرکسه افشای راز

آچمه اغیرین نوله میرداد عشق
وجهی وار زیرکه استاد ان عشق

هرکه اسرار کارا موخته‌ند
هرکز وندود باتش دوخته‌ند

چونکه بونلر واقف رازاولدیلر
بلی ندیم ویاره دمساز اولدیلر

جان کبی آخره لوب تنهاسین
اولدیلر معنی کبی خلوت گزین

کندولر هشیار وصهبا دللری
لیلری خاموش وگویا دللری

عارف ایتمز سرجاندن غیری قال
اولدی آنلره امانت نقد حال

هرخفی رازاکه اولمشدر جلی
سینه سی گنج معانیدر بلی

پرده‌لش قفلت وردل رانها
لب خموش اولدیل پرازآوازها

فی الحقیقه بویله در رسم قدیم
اولسه بردل حاصل سرتعلیم

یعنی نقاله اظهار ایلمز
آنی تعلیمه سزاوار ایلمز

ترغیبی سویلمز یکانه یه
بلکه هرمحرم اولان فرزانه یه

درسی تنگ قابل تعلیمه در
اغنمادی صاحب تسلیمه در

کاشف اسراره آچمز لرلو پان
خود بیلور لرمهب بو معنای عیان

تا غیب انلرسزد اموختن
کوز گفتن لب توانده دوختن

اسنی عارتمز بو قولی دکه گوش
بوسخندن ذوق بولمز دکه هوش

ذوقی بوکیفک نهان اتمکده در
شرح وصفین بلی زبان اتمکده در

لطفی بود و فتک خموش او ملقدر ... نطق جاندان راز نوش او ملقدر

صد زبان اولسه اگر سوسن کبی ... اولز اگم غنچه کلش کبی

سویلنور اول کوشه بو اسراردن ... کیم ابده حفظ لسان کفتاردن

کوشش انگشت نوشد اسرار جلال ... کو چو سوسن صد زبان افتاد لال

مرد طالب اولی نخبه موتمن ... سر حقدن اکر سویلمز سخن

اهل حال ایتمز او شخصه کشف راز ... کیم اولر هر ایتمنده نغمه ساز

فخر سلطان دلدر عارفان ... سر سلطانی ایدر بولمز نهان

ایتسه لر هر قابلده اول رازی فاش ... پند ایدوب درال کاهوش

هر کسه سویلمدن درلر بوراز ... حاصلی اندن ایدر لر احتراز

تا نکویید سلطانه بیکس ... تا نریزد قند را پیش مکس

هر کسک کاری دکلدر کار عشق ... هر کس اولمز بو صفه یار عشق

دکمز مرغ اولمز بو بحره آشنا ... مرغ آبی اولمز طالب اکا

هر شناور بولمز کوهر بحر ... اصلی اول دریادن اولمز اکر

دوشمه اول دریایه کر مرغان مکاک ... غوطه اولده اولور مرد هلاک

یو قدر اول دریاده چون فعو کنار ... ایده مزل خاکیان آنده قرار

در خور دریانشه جز مرغ غاب ... فهم کن والله اعلم بالصواب

در بیان ذات مولانا جل جلاله

طبع مولانا اولوب دریا خروش ... دیر که ای ساحل نشینان خموش

بز طلبور بحر ذات وحدتز ... بلمزز بز خاکی آبی خلقتز

بر ذره وار در ناشنیده بر لسان ... کیم آنی درک ایتمز آلا بحر بیان

بحر در تعلیم ایران آنی بر ذره ... آندن ایره وی نطق روحانی بره

آر زوی بر تشنه باز ایتمز ز ... عالم خاکیده پرواز ایتمز ز

ماهیه مرغابیانم ای غلام ... بحر میداند زبان ما تمام

خامه قدر تمله نقاش ازل ... شکلنه بازدی بدیع و فی بدل

نقش اولندقی چونکه لوحه فطرته ... صورت معنیده کلدک صوره

بر کره بو صورتلر تکوندان ریز ... سایز اشکاله صور دیلر احتز

صانمه نقش بهیده بو سرک ... نسخه او صافیدر صور تکرک

نقش و صورتدن منزه کردکار ... وجه صنعن بزده ایتدی آشکار

خلق را بر صورت خود کرد حق ... وصف ما از وصف او کیرد سبق

چشمه بر پوشمه در هر همان ... زیر کله بحر دوشن اولدق نهان

یعنی هر منعکسده بحر قدر تر ... کرچه کیم ظاهر ده کاه صور تر

اوز کر حکمت بو العجب صنع الله ... کاولده بر ده بحر بی پایانه کاه

بو دل کدک عالم اسراردن ... صورت اولدق معنی ستاردن

جسم ما چشم و چشم صورتبین ایله ... اصله بق عین حقیقت بین ایله

جسم مار و پوشش مانند رجال ... ما چو در یا زیر این که در نهان

طوطی اسکر بیان باغ جان ... اولدی بو کفتا ریله شیرین زبان

کیم نم سر چشمه دقیقین ... اولدی هر لفظ لذیزم سکر ین

لذت سر حقیقت بنده در ... ذوق روح افزای وحدت بنده در

عین ذوقم فی شکر بندن بحر — هم بنم اول بنشکردن طعمه خور
هم بنم ادراک ایلدن اول لذتی — هم بنم نوش ایلدین اول شهر بی
کان قلم عم همان مشکوم — همم لسن میرویده من نبوم
ای بو نقل دلکشک طالبلری — وی بو نقل شکر کبه راغبلری
اشتهاکز وایراییه بو نعمتی — میلکز تحقیق ایله بو لذتی
بندن اول ذوقی کمان ایلرسکز — هر کلامم قند جان ایلرسکز
شکله دلبسته اولمك ظاهرا — ذاتمی فهم ایلمك اول ثانیا
اولدرین بین جان کبی کوزدن نهان — بندن ایلمك نقلهای نقل من
تاکه نفرینه نماز شکل من — نقل من نوشینه پیش از نقل من
کوش ایدک ملآنه فخر اظهار ایده — اهل شعر فی غرفة انوار ایده
دیکر که ایلدم ذاتمی مرآت ذات — بنده عکس ایلدی او نور کائنات
اولدم اول نورک پراکنده اثر — پرتوم آفاقه صالدی فجر و تاب
ابتدای بندن پرتو اولان نور صفا — عالم پژده هزاری هر ضیا
شولقدر مستغرقم اول نوره بین — کنده می فرق ایتمز اولدم تور دن
من چو خورشیدم درون نور غرق — می تنانم کز خوشش انور فرق
بین کخلوته قیلوب هر دم نماز — ایلرین درکاه مولایه نیاز
کشف اولور بر امر غیب ایندکا — دفع ایدر هر شبه می لطف خدا
قصدم اندن خلقه تعلیم ایتمه در — معنی اخلاصی تفهیم ایتمه در
بوخه بین خلوته و کثرته هم — اولارین جفدن جدا ایلرآن و دم

بویله در زیر اسلوک انبیا — اول سلوک اوزره محصل دائما
رفتم سوی غار و آن خلا — بهر تعلیمست ره مر جملرا
سه حقدر دائما سیرم بنم — کور مز آندن غیری چشم روشنم
جمله اطوار ده افعاله هم — جمله کردار ده احوالمده هم
حقدر اظهار ایلدین آثار بنی — خواب وخش کور مکده یم هر کار بنی
خواجه کورسه بو خوابی صوفیان — دیمه لر بیدار لکدن الامان
ایلرم صدق اورزه دعوا دائما — کیم بورو ییندن بولور چشم صفا
خواجه بی بیلم ولی در خواب نی — مدعی هستم ولی کذاب نی
غار لک دعواسی معنیدار در — خوابی ظاهر دیده سی بیدار در
کاملک یکاری دکل لاف و کزاف — صاقلدن ایتمز ورو دالا که صاف
ایکیدن بیلمز بو خرکه اندرین — مست اولانلر فهم ایدن کیفیتین
اوزره صهبای در بو صهبای رضا — نشوه سن بیلمز آنک هر بی غذا
ذوق رندانی بیله رندان بیلور — قول مردانی بیله مردان بیلور
مژده انکه بلمه دق و عویست این — مژده کاران ذوق معنیست این
این نصیحت شنوده ای منکران
چونکه بوق چشم درون بینک شکست — کوره مز باطن بو زین چشم تنک
ارتمه ارباب قلوب برج نظر — اهل حاله ایله همدان حذر
فلسفه ستا تخشه سوی ظن — بویله ظن ایتمك دکل کار حسن
اولمدکه سر غیبك اکهی — هر وجودی صانمه حکمتدن تهی

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

بولملدکه دیدهٔ رشد و سداد باری اولسون سنده حسن اعتقاد

چون نه‌یه آن چشمه باطن بین بود **کنج نی هیچ اندر اینده وجود**

وارایه سنده اگر چشم یقین دیده روشن کیم سن اولدکه راست بین

کور بنور معرفه ره بیران سکا کشف اولور کنجینهٔ پنهان سکا

حاصل اشکه اگر بو دیده یی سن کورسن صورت نادیده یی

سندن اولمز اینمان مردان حق نور عین اولور سکا اعیان حق

بو غفلت خشکده غفلت پرده سی شه کورسن هر کدای بی کسی

کرتبا بازست آن دیدهٔ یقین **زیره هر سنگی بکی هر سنگ بین**

ای نوانگر خواجهٔ بازار نفس هنده ابلیس فرمانداد نفس

اولمه مغرور نصاب مال و زر اینمه درویش حقیر نظر

هر دکلو اولمه صورتده گدا شاید بر معتبره درویش خدا

شاه فقر دولیی جاوید در تخمی گوره ون نفسی خورشید در

اولدکه چون سن بوذوقه واصلی بلده گه معنا دکلدر حاصلی

کار درویشلکه ای فهم نیست **سوی درویشا بمگر ره نیست**

گرچه درویشانده یوقدر ملک و مال استمز لرکیمه دن زاده و نوال

آنلره اولدی نوالهٔ خوان فقر نعمت حقدر اول احسان فقر

رزق حقدن بهره لرادا یلمیا یغر بدن ایتمز لر امید غدا

اولدیلر جوع ریاضتدن خلاص ایردی حقدن آنلره روزی خاص

بونفر اولمز هیچ نفس محتاج واج ایلمز لر خلقه عرض احتیاج

زانکه

زانکه درویشان رای ملک و مال **روزیی وارندن خاص ایزد ذوالجلال**

ای همیشه دعوی ذات ایلمین فانیی ایلمه صفات ایلمین

مالکه یاز یدکه مغرور سن بلمدک قرب خدادن دور سن

جنکی تحقیر ایدر سن وانجا آدم خاکی دکلسن کو بیا

نفسک اولمش دوزخ کیم مهتی آتش اتمش کیم اولی تخت سنی

بو حقیقتی اولدک ابلیسه نظیر اولدک خشم الهیدن خبیر

خلقت دیدی که ابلیس لعین **من شرفت من از آدم زین**

تاکی ای اهل صورت تاکی ظاهر خلقه نظاره بی

هر کسک افعالنه ای فی بصر چشم صورت بین ایله تک نظر

کور مسمه بر الده تسبیح عصا لطف حقه آمی کور مسن سزا

اولمه بر رندک کف دستنده جام حکم ایدوب دیر سن هو در دوزخ مقام

چون سکا کشف اولمدی انجام ظاهر حالنه دن بو اعتبار

چشم ابلیسانه ریکدم مه بسند **چند چندین صورت آخر چند چند**

رغبت اینمه چشم ابلیسانه یه خوار یاقدک شکل درویشانه یه

کار کی ویران ایدوب ز انکر و خاص انلری کور ردک بشر مانند عام

اولیای حقه اینمز چه نظر چهره اولدی چشمکه شکل بشر

صورته ناظر اولوب اینمک خطا کور مدک انلره دروجه خدا

تخت ابلیسی اظهار ایلدک هم بویوزدن حقی انکار ایلدک

کار ازان ویران شد ست انکه خام **که بنظر دیدی مرا بنهاد رجوع عام**

یا رب بحال شرف نور محمد
بر شیشم اولیا ع یاع دلها گد

در قیاس ناقصات با کاملات

بلد مشعر کیمه عالمده عیان — زمرهٔ ابدال حقدن برنشان
محو ایدوب بونلر وجود دین حاصل — حقی بلشر همان نعم البدل
دیما جان و دل اکاه ایله — سبر ایدر لر عالمی الله ایله
کیمه بلمز بونلرک کیفیتین — کیم ادراک ایلمز ماهیتین
فهم ایدن بو قومی عارف فقط — بونلرک حقنده خلق ایکر غلط

ان ولی کز آینهٔ اشیا بر یمت — آن ولی ابدال پا پنها مر سمت

کرچه ارباب قلوب دلکری — عزم ایدر اعلی یه قالمز سهری
هر دل ایچون مقام اعتلا — هر دله وار بر محل منتها
قطب ایدوب قوم صاحب دیده — پایه پایه سز مان بر مرتبه
هر دلک بر منزل و ماواسی وار — هر دلک هر رتبه اعلیاسی وار
هر دل ایچون بر مسلکده جاسکاه — نور اما کم یا فضل الله

جمله عالم زین سبب کمراه شد — کم کسی را ابدال حق اکاه شد

بونکره دخل ایله نوال عوام — رشته سن بلمز لر اول قومک تمام
بونلرک شکلی دکلدر ساخته — بونلر اتمز کندو یی پرداخته
بونلرا وطش رنک صورتدن بری — جاهلی فیلسانه درجنبشدری
بو کره یک صورت حالن کورمیوب — بلکه مجذوبانه افعالن کورمیوب
نوله انکار ایتسه لر اهل ضلال — بوندن اقدم نیچه نیچه قوم خصال

قصد جنک انبیا می ایلدیلر — جسم دیدند آدمی پنداشتند

بونلرک وصفن ایشتمه منکران — لج ایدوب دیرلر اوقوم بدکمان
بر دخی انلر دخی آدملرز — جمله مزد لبسته خواب وخورز
چون شریکز اکل و شرب وخوابده — چونکه اولدق مظهر دهر بابده
اولیه بنزه کر امتدن اثر — یاندن انکر ده اولق بو خبر
شدی اولمش صانکه بو کز بو مکر — منکران انبیا هم سابقا

کفته اینک عالمه انسان بشر — ما و ایشان بالسویه خواب و خور

کرچه هپ صورتده در جمله بشر — لیک اولدی اهل معنی معتبر
چونکه صورت معنیه چکدی نقاب — منکره دوشدی بویوزدن اجتناب
دیمدی انکار ایلمه غفلت عما — ایتدیلر اول قومی بالکده خطا

کور دیلر یوق کندوده وجدانده نظر — صاندیلر کیم اوله بو معنی محال

صورت حاله ایدوب بونلر نظر — فرقی یوق بزدن اوقومک دیدیلر

فی ما بینهما ایلر عما — هست فرقی هر میان بس منتها

کر مقلد ایله طی مکان — بولمیه جای محققدن نشان
کامل اولمز بو هنر تقلید ایله — وارد ایله اذکار ایله توحید ایله
صاله داودم دیمه دهره صدا — نغمه سن فهم ایلر آنکشان
هپ بنه مکلوله آهن زر طلا — درک ایدر تنزیه بن اهل کیمیا
اهل تقلید کز اولور سودی ضرر — اهل تحقیقه عیاندر بو خبر

از محقق تا مقلد فرقهاست — کین چو داود است آن دیکر صداست

کرچه کافر لردن دیرلر خدا — لیک بولمز لر جهنمدن رها

اولد بلد زیرا بو قوم بدگمان — منکر بیغامبر صاحب زمان

بولمیه بونلر لیاقت جنت — اویمانیجه قول صاحب دعوة

مؤمن آما اشعری بی عنود — حقه و بمعبرانه اعتماد

کرچه دیه دیه کعبه ایچره هر زمان — نام حقی ایلیوب ور و زبان

کافر و مؤمن خدا کوینه لیک — در میانه دو فرقی هست نیک

اهل اسلام ایچره هم وار در جهال — فی الحقیقه بویله در بی قیل و قال

نان ایچون الله دیر تخصص کدا — جان ایچون الله دیر مرد خدا

یعنی ذکر اضطرار یدر بری — شبهه سز خدا اختیار یدر بری

اهل دنیا ذکر ایدر لرجاه ایچون — اهل تقوی ذکر ایدر الله ایچون

بو ایکی ذاکر میانده دلی — چوق و قایق وار حسابنه بلی

آن کدا کو بد خدا ایلر نمان — متقی کویه خدا ایلر عیان

دکله بو تمثیلی ای دانش کزین — کشف دل ناکم سکا علم یقین

یعنی نوع آدمیدن هیچه لر — بر لسانلدن وصف عشقی کوش ایدر

ذوق آلان ایلر صفا سندن سماع — آلما بنلردن اولور ظاهر نزاع

آنده لذت کوستر حلوا اولور — بوینده زهر این نشر ایدر صفرا اولور

صنع حق اولور بدایع بویله ار — اختلافات طبایع بویله در

هر دو کون ازبهر خود انیک و بد — لیک شد زین پیش ما زان و بکر عمل

کور بو تمثیل دلارایی دخی — یعنی فهم ایله بو معنایی دخی

هر دو کونه فرقه نوع بشر — آله لر علم لدنن درس اکر

حاصلی هر فرقه نک اولور فراق — ایلر اول هر فرقه تحصیل وفاق

چون بو علم آولدی محک امتحان — قلب و خالص کوستر کندی عیان

بویله در بو قصه بی چون و چرا — نیته کیم صحراده همکام غدا

هر دو کون آبو کیا خورلر و آب — آن یکی کرکین غدا زین مشک

بلمش اول ای طالب کسب کمال — جنسه و نوعه کوره اولور بو حال

بعضی اوین باشقه خلقته باشقه در — نعمت حقه لیاقت باشقه در

هر ایکی آهده حالت بر د کل — بو مشدر هر طبیعت بر د کل

آب ولی ایلمز هر معده نور — هر درونده بو اثر ایتمز ظهور

کرچه کیم نادان و عارف بی کمان — بر غدادن سیر اولور لیز هر زمان

آن خور کرد و بلید ی زو جدا — وین خور آکرد و جمله نور خدا

در بیان ذات پاک عارفان

ذات بی بود و نمود عارفان — رنک و صورتدن هر بدر بی کمان

آنکره مشرف فنا یه رنک رو — ایلر آنکر دن فنا بی جست و جو

آنچه صورتده تجسس آنکری — کرچه وار در تنکری هم جانکری

بکزه مز خلقه بو قوم بی بدل — بونکری تشخیص کو جدر حاصل

غور اسما و صفاته رتبه یلر — بو ورق معنایه تبدیل ایتدیلر

چون مبدل کشته اند ال حق — مشته از خلق بر کزان ورق

پاکدر ابدال حقک جوهری — نور حقدر عنصر اصلیلری

بو نمرک اصلی و کلدر آب و خاک — مایه طینتلری در نور پاک

دست حقدر بونمری تخمیر ایدن — نور جاندر تنلرین تنویر ایدن

بوتن مع بوصورتسانه نمله — چکدیلر روح وملکدن شانه

حاصلی بوقومک ای صاحب شعور — صاغه ایچی دلکزنده اولنور

جسمشانزاهم نوراسرشته اند — تازروه وازملک کذشته اند

بلدیی بونظرسه اشیایی تمام — ایتدیلر حفظنده اتا قیامت تمام

قلدیلر مشکلدن یقینه انتقال — ملی ترقودیی جواب ویی سوال

اولدیی بونظر محرم راز ازل — بلدیلر اصلسن ندندر خرم وخجل

کورویلر بودیی بنوده ایچره عیان — اولدیی بوفرقه دن معنی نهان

الدیلر چون لوح دانشدن نصیبی — چشم بینشلرنه سرمستان حبی

درول انکوری یاراویده اند — درفنای محض حیی یاویده اند

جرعه نوشان می بزم قدم — مست ایکسن خلق اولمالی جام کیم

اولیادین باغه وجوده غرس تاک — بونظر اولمشدی اوی دن نشو ونماک

بونظر ایلکن اوصهبادن خروش — انمشدی می درون قدحدن جوش

بونظر اول دمده ایچرکن یاده لر — یوغیدی سافی وصهبادن اثر

شمدی مست اولمش دکل بونظر لا — هشیار خلقت انکولیا

واصل ان رتبه قرب خدا — اولیلر صاحب مقام منتها

اول مقامه عرش اولیا پایه در — انده کرسی خاکه دوشمش سایه در

اول مقامه قاب قوسین اولدی نام — بلکه اوادنی دراول عالی مقام

بیشم ودراول مقامه مصطفی — آندن اول ایه بدی کیمسه کا

هچوار حی اولر عالی جناب — بولیلر ربی شبهه دنی ارتیاب

برترند ازعرش وکرسی وخلا — ساکنان مقعد صدق وصفا

دربیان تبهای اولیا

کورنه دیه اول محرم خاصان حی — اول جلیس صحبت مردان حی

ولی نهایتدر جهان بنده واولیا — بهرنده وار بهر کارو کیا

بهری بهر خدمته مأمور در — قلمه ده اول خدمتی مجبور در

بعضیسی جمکده ودر صف قتال — بعضیسی تمکده ودر عرض جمال

هرکر وهک اوزکه هرکر داری وار — هر فریقک باشقه باشقه کاری وار

زاولیا اهل دعا خود دیکرند — کرهمی دونده کاهی میدرند

اولیا مسمنده دار ورسه فریق — کیم رضا ایچنده اولمشدر غریق

بهری لب بسته ودرته مستمند — بونظر اچمز لری دعا قصد بلکلف

بونظر ایتمز نظر مصاحبدن فغان — بسته طاشلر اولدیلر بسته دهان

بونظره کلمز اولدن احتراز — بونظر اولمز نغمه هردن زنیاز

ایلیوب بوفرقه نک جان ودلها — کورنه دیه اول اشنای عاشقان

قوه دیکوی شناسم زولیا — کیمسه بابا بسته باشه ازدعا

ایتمه بوقومه اصابت هرقضا — کوستر لرلر اکه تسلیم ورضا

هرقضادن بولیلر بهرذوق خاص — بونظره کفر اولدی امید خلاص

صبر ایدر لر بهرجفا وزحمته — شکر ایدر لر بهرجفا وزحمته

هر هری شه تنده بولمش فرج — غصه و غمدان اولور لر مستمج
خاصلی بو فرقه فخر مان کذار — دایما ایوب و ابراهیم وار
در قضا اوقی همی دیمسنلر خاص — کفرشان آمد طلب کردن خلاص

اولیا دن وار دخی بر قوم خاص — انکری بلکه عاجز در خواص
حق قباسنده ایدر لر اختفا — کیمسه بیلمز بونلری الا خدا

کردیمز بونلر لباس صورته — ایمز بر بو صورت ایچره راحته
بونلرک خاطر لرنده سه بیر — ماسوادن ذره جه یوقدر اثر
بونلر اولدی خلق ظاهر دن نهان — نیمه کیم ملای روم ایتمش بیان
قوم دیکر صحت پنهان میروند — شهره آفاقدن ظاهر کی شوند

اولقدر مستور در بو طایفه — کیم کورمز لر عیون عارفه
چشم عارفدن اولور بونلر نهان — بانچه تشخیص ایدر لر عاصیان
بونلر ایچون لر کرامت آشکار — کزه در بونلر ده هر حالت کزار
کنده ولر در کنده ولردن ذوق ایدن — سیر ی اولمز بونلرک هر کز عین
اولده یار بو فرقه خاصان خدا — سیر ایدر حالن بو زمره دایما
هم کرامتهای ایشان کشف و هم — نام ایشان شد مؤبد تا ابد هم

در بیان اخبار اولیا

بونلر اولمز بیر ی بیر ندن جدا — کرچه باشقه کورینور لر صورتا
کاسبر لر اما بیکی تن بیر بیره — بیر کورسن ناظر اولسک انلره
بیر دخی بفسک کورسن بلی شما — بونلر اولدی کاه بیک کاهی هزار

یعنی

یعنی هر جا نک معنی هب — صورت اولمش بونلری فرقه سبب
عالم قید صور ده دایما — شو لقدر در اتحاد اولیا
کر ازیدی یا شسنده واحد مجمع بینی دو یار — هم یکی یا شسنده واحد شش صد هزار

کاهی تحریک یلیوب دریای یا — بوله امواج پیاپی ازدیاد
قابل تعداد اولور امواج او دم — فرق ایدرسن هر بیر ندن لاجرم
ساکن اولدقده بنه دریا همان — جنبش امواجدن قالمز نشان
نامی آنک موج ایکن دریا اولور — صورت اولمشکن بنه معنا اولور
اولیای حق دخی چون موج و آب — جمله سی بر در کر انه بی حساب
بر مثال موجها اعدادشان — در عدد اورده باشد باد شان

آفتاب وحدت ذات خدا — روزن ابدانه صالدی چون ضیا
عین انسانه کوسترندی مفترق — اولدی بو معنا ده اعیان متفرق
کیم مناظر ده بنه حده رنه حد — بر در اتا تحی الحقیقه افتاب
بر تو نوار ین اولی جوشید جان — قلدی آفاق مناظر دن عیان
بیر بدن اولدی بو شمسه بر افق — عرض ایدوب روی منیره زین بی تشق
مضمر شه آفتاب جانها — در درون روزن ابدانها

واحدی تفهیم ایچون لم یزل — ایلمش زی فهمه بر امثال
فهم ایدن معنا سنی دانا اولور — ایکیلکدن قور تیلور یکتا اولور
یعنی ایمان بر در اتا صور تا — ظاهر امعدد در بی چند و چون
نیته کیم جان بر در اتا صور تا — جسم اولمعدد و اولور اول دایما

اورنادن رفع اول اجسام و شجر — اول مضمونی بود بینک آشکار

مؤمنان معدود و لیک ایمانها یکی — جنت ان معدود و لیکن جان یکی

روح حیوانی او لوب قسمت پذیر — نفر فرد امرنده اولدی ناگزیر

نوع و جنس آدم و حیوان که وار — اولد یلر بور و حدن هب حصه دار

اکل و شرب و خواب غفلت بودنیدر — مثل حرص و حب شهوت بونده در

روح انسانیده بو قدر بو جلال — حالدن حاله بو قلمز انتقال

فرق ایدر انسانی حیواندن تمام — جوهری اترمز قبول انقسام

تفرقه در روح حیوانی بود — نقس واحد روح انسانی بود

ساده در حقیقت لوح دانا — آنده بو قدر رسم و اشکال سوا

آنده بو قدر اختلافات صور — آنده بو قدر اعتبارات بشر

آنده بو قدر اختیارات ملل — نه خلل وارنه عیب وارنه جدل

آنده بو قدر سبحه و زنار هم — مسلم و کافر بهشت دار هم

عالم صورتده در بو اعتبار — عالم معنیده بو قدر بولماز کار

در نظر کامت ای مؤمن وجود — اختلاف مؤمن و کبر و جهود

اول جوهر کو هر بی رنگ و صاف — کیم انکه مشهد رای بی خلاف

جمله صورت آندن اترمشدر ظهور — کلمه مشدر دایمه نقص و قصور

اعتبار تجزیه صورتده در — اختلاف تفرقه کشرتده در

بو سوزی فهم ایلمز محجوب تن — انکو اولمشدر اسیر شک ظن

شبهه سزای کوهر کان فرد — بویله در قول صحیح و معتمد

در معانی

در معانی تجزیه افرادیت — وانکه شد محجوب ابدان در شکیت

نقل منزلهای خلق آدمیت

کو رنه دیر اول کان وحدت کوری — اول حقیقت سلکنک زیر فری

بنکه هب بر کوهر یکتا ایدک — بی وجود وی سر و بی پا ایدک

پاک ایدک آلایشدن تکثر کیدن — فرد ایدک آرایش ترتیبدن

صاف ایدی او صافدن تکثر کیمز — نقل اولم نمودی صفات پاکیمز

نور سزدن پرتو اولور دی کشتیر — او لمامشدی اصلم صورت پذیر

منبسط بولدیم یک جوهر همه — بی سر و بی پا بدیم آن سر همه

جمله مزهر ذره بیضا ایدک — آفتاب عالم معنا ایدک

دوشمشدی عالمه انوار سر — کلممشدی ظاهره آثار سر

بلکه ناموجود ایدی عالم وجی — کیر مشدی صورته آدم وجی

آب و خاکی صفتدن پاک ایدک — یعنیه آتش باد و خاک ایدک

ایتمشدی داخی جنبش روزکار — هم پریشان اولمامشدی قرار

یک کره بودیم چو بحر بی کران — بی کره بودیم وصافی همچو آب

صورته کلدی چون اول نور جمیل — اولدی حقنده هزاران قال و قیل

پرتوین کوسترمدی هر نقشکاندن — عرض رخسار ایتمدی هر مرآتدن

ایلمیوب ایوان ابدانی مدار — چون ظلال کنکره اولدی شمار

دیر دیلر اول نوردن هر بهرن — سایه اجسام معدوده عیان

کرچه اول ریکی بوق معنا ایدی — نه عدد نه قابل احصا ایدی

چون بصورت آمد ان نور سره — شد عدد چون سابهای کنگره

چنگه گاه لا تعد نهاد او نور — ایلدی حکم ارادتله ظهور

طی ایدوب چون معنوی عالمدی — کزدی چون تعبیه کلمه کشدی

چون عبارت ملکدن ایدی جدا — لفظ کلدی عالم واقلیم وراه

یعنی اولدی سیر انجون اکمسیل — عقل کل ونفس کل وطبع کل

نقل ایدوب بی کیف وکم چون حالته — پس تنزل ایتدی ملک صورته

آمده اول بانقسیم جماد — وز جمادی در نباتی اوفتاد

چون جماد دیدن یه ایتدی نزول — بولدی اجسام نباتی یه وصول

بعده حکمتله اول نور سنا — ملک جبه ایتدیه اولدی رونما

بو موالیدله ثلاثه بیک — اولدی سیر انکه اکابر شش یک

هر محلدن کیم ایرشدی بر مقام — یعنی کلدی هر مقامه آخره

خاطر ندن کتدی او تلکی محل — همچنان باحکم خلاق ازل

از نباتی چون بحیوان اوفتاد — نادرش حال نباتی در نهاد

چون بو سیر اوزره او نور جلوه کر — ایلدی بونجه عوالمدن سفر

کیم جماد اولدی روح معنوی — کیم نبات ایچره کورندی منتوی

کاه یاقوت اولدی یعنی کاهی کان — کاه کلبرگ اولدی کاهی کلستان

کلدی حیوانه بونه ترتیب اوزره هم — ایتدی دشت عالمه وضع قدم

قلدی اول سیکرله چوق کشف وکرار — عاقبت بی خواهش وبی اختیار

باز حیوان سوی انسانیش — کشید آن خالقی کم دانیش

چون مواليد كسايدوب سير تمام — انتهات اولدی اکا جای خرام

چکدی اول همته آنی حکم قدر — ایتدی قصر چار عنصر ده مقر

قلدی ناکه رحم مادردن ولود — لحم وعظم وجلده ایله بولدی وجود

نیچه مدت اولدی طفل شیر خوار — ایلدی کهواره یی جای قرار

تا صبا ویدن پرکب پس اولدی شاب — عقله کلدی بولدی دانشدن نصاب

همچنین افلیم نا قلیم رفت — تا شد اکنون عاقل وداناو رفت

چون مقامات وجودی سر بسر — سیر ایدوب بولدی نهایت بو سفر

یعنی سیر دی منزل مفصوده — اولدی دلبسته وجود وبود ینه

بادهٔ لسیا نله جوش ایلدی — ملک اعلایی فراموش ایلدی

اویدی حکم نفس ومیل شهوته — دوشدی فکر جاه وقید دولته

ایتدی حفظ نفس ایچون منع طمع — صد هزاران حیف وافسوس ودریغ

فوائد شش اشعاث تکلیف دین — از نسخه وفی آمده اشد در کمی

ذکر تمر غیب طلب بر معرفت

ای خوش اول دانشور صاحب کمال — کیم اوله بونکله وجاندن خبیر

ای خوش اول مرد خردمند رشید — اول نکعلومی آنک بوما جرا

ای خوش اول آدم کم بو معنادار — ایلیه ذاتن بو معنی ایل دید

ای خوش اول کیم نفس اودراک ایلیه — فهم ایدوب خدمتنده ذاتن بری

ای فدای نمز آکه جاودشت حیات — کوکلنی بی واهم وبی باک ایلیه

اندرامن سرمدی قصری بنا

صاحبدای غافل که بی کسب کمال ... دانکی ازان ایده بوسن وصال
صاحبدای فرسوده ذوست هوا ... سود اوله عمر کشیر کدن سکا
صاحبدای نابالغ و ناقص خرد ... دانش ظاهر ایده ساکه ندد
صاحبدای صد ساله تخصص بی هنر ... حال شخ خشد اولدک معتبر
صاحبدای نادان که بی رفع حجاب ... دانکی مرد ایلمیه شیب شباب
هر که محجوبست اخود کوددکست ... مردان باشد که بیرون ازشکست
آدمی مرد ایلمز ریشی دراز ... ریشی وقیشی اولمز بویله هرکسه
آدمی مرد ایلمز اندام و بال ... طوکوزه اولمش فخر افراد رجال
آدمی مرد ایلمز شکل وجیه ... هرنه وکلو وجهی اولمق شبیه
آدمی مرد ایلمز تاب و توان ... اوله قوته اکر کرک دمان
آدمی مرد ایلمز الا کمال ... فی الحقیقه بویله در حال و مال
کر هریشی وقیاقه مردسن کسی ... هر هر براریشی وبویله خدمیسی
ایمدی ای ذاتندن آکاه اولمین ... آشنای قدرة الله اولمیسن
بلمین اسرار جسم وجانتی ... بلکه صرف ایتمین از عانتی
قلب سخنی آهن و فولاد اولان ... بی نصیب صیقل ارشاد اولان
بولسه مرآت دره نک انجلا ... کور سکا وجه یقینی نوله سن
کور سک وجه یقینی نوله سن ... کور پنور دی چهره معنی سکا
پس چرا آهن کر چه بوه اهنکلی ... دل سیاه انمش سنی ظلمات تن
صیقلی کن صیقلی کن صیقلی ... صیقلی کن صیقلی کن صیقلی
شاهدان جسته آسرار رجال ... اول زمان ایدر سکا عرض جمال

اول زمان

اول زمان اولور نظر ده جلوه کر ... هر طرفدن بر ملیح سیمبر
کیمیا اولور مرآت قلبکده صفا ... قالمیه بر ذره جه کدر وسوا
یوغلیه سینه وبو صیقلدن اثر ... اتمک استرسک اکر وفع کدر
ترک ایده وب هر فکر وکار اخری ... بولمغه جهد ایله بر روشنکری
نادانت آینه کردد پر صدا ... اندر اولور سو ملیح سیمبر
کوشکی طوتمش صدای دیو وضال ... غلغل توحید اکا کر تک محال
کوشدن اول کیمسه ایله انتفاع ... کیمیا ایده توحید حقی استماع
کیمسه بر کوشه وحدتدن خبر ... حق بولور کیمسه یکدر انلدن کوشکر
جان قولاغیله فلکدن پنجه لر ... صوت ذکر قدسیانی کوشیله
کر اشتدکسه بدقولی جانله ... سنده دست همتت مردانه
پس منه واسواس پیمان کرمی کوشش ... تا بکا مشت آیده اکر دون خروشش
اوله بر شخص کر چشنده مطلق ... اکه لازم در که اوله چاره جو
قالمیه اول موجدن اهر کز اثر ... تا فیله دنیا به راخته نظر
چشم جاندن موی اهسی اهم اکر ... قلع اولونه صاف اولور نور بصر
کفته بر کوردن اوموی اهتبا ... سیر ایدر کلزار غیبی اشکار
سن خفی ای بی بصیرت روز و شب ... اریه بر کحال ارشادی طلب
پاک کن دیده دن ازموی غیب ... تا بجینی باغ و بهر وستان غیب
کاهی منصف اوله معترف اولمق موافق ... بولسه آندن راه بینی اندم
ایلمز سک چار سنده اهتمام ... قالور احساس له ایلدن مشام

مغز باطن زین هم اخلاط سوا — کیمیا پیدا شود زین اولور سه دوا کما
یعنی جان مردلک میزکوم اولور — شحم روح الله دن محروم اولور
ایدی ای بیمار مختل المزاج — ایلیوب داروی همت علاج
دفع کن از مغز و از بینی زکام — تا کریم الله درآید در مشام
ای کرفتار تب و تاب وجود — دی صریق آتش صفرای بود
زو ظاهر خلط صفرا اولورسا — بج همتی در دماغ اولورسا
زنجبر مسن کر تو حید دن — مخطر لسن لذت تجرید دن
کرچه بو قدر ظاهر کده بو آثار — باطنک داهم وبر رآندن خبر
دفع ایدم وبر سک اکر بو علتی — نوشدارو وب سه کنجینن حکمتی
هیچ مکذار ارتجب و صفرا اثر — تا بیابی در جهان طعم شکر
ای اسیر کنده کبر و منی — شخنه امار دیه بند ایتمشدر سنی
قید تن پابند جان اولمکدن کا — خبس هستی مکان اولمکدن کا
تا که جانک بولمیه آکندن ربا — باغ وحدت جلوه کاه اولمکا
چونکه جان آزاد ایدن بولدی ثوآب — بو ثوابه سن دخی ایلک شتاب
وار ایکن یعنی اکلده اختیار — زور دست بیعیله مردانه وار
کنده تن رانا پای جان کمتن — تا کنده جانه جانکه آیند جهن

در بیان همت اهل طلب

ای طلبکاران قرب ذوالجلال — همت ایلک بولهوسلماه وسال
اولما کو زدشت طلبده کاهل — ایلکز بیک منزلی بیر دمده طی

اکر هم

همچنین جعفر طیار اولور — ایره پنجه او چکاه فرسته
ایره پنجه آرامی پیر همته — مرغ بالی پر طایه اولمز سعیله
مرغ ما بهدی پر دتا آشیان — پر همردم همت ای مردمان
مرد زاهد بلعم وقت اولسه کر — چونکه دون همتدر اولمز معتبر
نیلسه اول زهدی مردار شاد — اعتبار ناس اولمز آندن مراد
زاهد اولدر کاولمقبول خدا — رغبت خلق اولمیه مطلوب کا
شبلی اول شهبازی شاه نامدار — کیم ایده صید حقیر اعتبار
بازاوده دریغ همتی اعلی اول — صیدی کنجشک اولمیه عنقا اول
باز کر باشه سپیده بی خطر — چونکه صیدش موش پاشه شد حقیر
طالب حق هر کدای بی ریا — اولسه بی رغبت نظر ده ناظرا
صورتن تحقیر ایدوب خلق جهان — ایتمه ایب و قصور ندن بیان
یکه ارباب ریادن حاصلی — چونکه انک حقه در سبیل دلی
اولسه زاهد اهل دنیایه قرین — اولمز اول مجلس نشین متقین
میل جعفدان ایلسه هر شاهبا — بولمز اول اقران ایچنده امتیاز
بولسه کر هر زاهد پاکیزه کار — طاعت و زهد و ورعدن آشکار
ور بود جعفری و میل اولسه شاه — بو زمه بازست زو صورت مخواه
دامنی اولسه عوامه سجده کاه — ایتسه اکر اشخاص اکا وضع جبا
اولسه قصبنده عشق ذالجلال — دانه ناپاک دیه لر اهل حال

لیک بر آلودهٔ عشق و هوا — همت اینست وصل یاره دریغا
اول بوخواهشد بولو یاره وصل — بولبلر بو مایرای بو الفضول
عاشقی کالوده شد در خیر و شر — خیره و شر مسکر تو در همت نگر
اولسه بر محرم خطا پیشه کدا — خواستگار دولت قرب خدا
کوشش ایدوب آنک رجاسین ایتمها — طعن ایشیه عکلمه قلمه خوار و زار
باقمه هر مدربو سیماسنه — قل نظر اول مطلب اعلاسنه
طالب حقده باقمز صورته — صورتی قو همتمز بو همته
صاحبین همت قو ناز خرمانله — رب هب لی دیو حقدن دانله
کربکی موسی سلیمانی بکت — مسکر الدر جنت الکبرا یکت

بنجه برای ناظر افعال خلق — اول کارک حسنه دیدی حال خلق
بنجه برای غافل اسرار غیب — وایم انمک کندوکی جاسوس عیب
مبتلای عشقی تحقیر ایلمک — مستی رسوالقه شهره ایلمک
بهر مرایی صورته زاهد دیمک — بهر خدایی خصلته ملحد دیمک
صورتی قورارایه سنده بصر — آدمک معنا سنه ایلر نظر
چند صورت آخرای صورت پرست — جان بابی معنیلوت اوصورتمه بست
کرچه آدم جمله بر صورتده در — سوز صفای جوهر فطرتده در
دکه فطرتده بولو نمز بو صفا — هر بشر صورت دکلدر مصطفی
اوده می فرق ایتمین نا اهلدر — احمدی انکار ایدن بو جهلدر

خود

خود همیشه موجد نوع بشر — قالبه بقمز ایدر قلبه نظر
واقف اولسک سیرتنه نیته — جانه قمز ایدیک آرامیده صورته
کر بصورت آدمی انسان بیلدی — احمد و بوجهل هم یک شکللدی
ناظر اولسه قالب و شکل خدا — فضلنی جیرانه قلمز دی عطا
کور سک اصحاب کرفک حالنی — نیچه بولدی آدمک اقبالنی
بوجون خواص حقله بکدی وحی — اولدی ماثور خواص آدمی
بولدی بو اعتبار شیر لر — اشجد بلر پاجینه آنک وضع سر
فیض حقدن بولسه آدم آخر — آخر آنک حالنه ایتلر کفر
شد لم شیران عالم جمله پست — بوجون سک اصحابرا و اوندست
چون ایشدک کلب پا قوراسیجه — مانع فیض اولدی شکل قبیح
باندی اول شکله آنک خدا — ایلدی رحمت نوالندن عطا
یا نیجون سن قیاسیله بولوسن صورتی — جود مولایه بولوسن علتی
طرف اترکون دیمک مستانه یه — طعن ایدرسن بولدیمک دیوانه یه
اولمکه اولدی نه ذوی حقدن بره — شکل منکر ایلمه اکه ضرر
چه یاشتی آزان نقش فنور — چونکه جالش غره شد از بحر نور
طوطیم هر مومن پاک اعتقاد — ایلمش طاعت بولندی اجتهاد
سعی ایدوب امر نوالنده مدام — عادت ایتمش درد و ذکری صبح و شام
صورتن زین ایلمش سیرم صلاح — دار ایمش شکلنه آثار فلاح
اولسه آنا سیرتی خلقی بد — هر پولسه دیکر او شکل معتمد

جمله دان مر غوهر خلق حسن — سن دخی ای بسته لای سوء ظن

پس بهر انکه صورت خوب و نکو — باخصال بد نیرزد یک سو

مرد حق کو عارف معنای حال — کاشف راز خدا علام جلال

کو نه دیرا بیند تن اظهار بد — حسن خلقک لطفنی اشعار بد

یعنی خلق دلبسته دلی بدوال — صاحبین حقدا بدا اهل و محل

سعی ایدن تهذیب اخلاقه دائم — اولور ایسه سعدا دایله مردانام

حاصلی اعمال ایله افعال ایله — چونکه تجسس ایلدم هر حال ایله

من ندیدم در جهان خلقت وجه — هیچ ایلیمت به از خوی نکو

اولسه آدم ز بدله آراسته — هم صلاح حال ایله پیراسته

چون نهیدر عشق حقدان خاطری — اکه سود ایتمز جمال ظاهری

سینه بی در دو عشق دم هوا — ظرف معنا اولمغه اولمز سزا

اولسه همسان دله نقد حال — اولمز اولمقبول کنجور کمال

آدم خالی در کلد معتبر — رغبت اولمز کیسه بی هیچ و زر

قیمت یامیلو کیسه از زر است — بی زری هیچ است کیسه تهی است

جسم بی روحه اولمز اعتبار — روحدر زیرا که جسمه ساز کار

روح حسنه تن بی صفا بر خانه در — صاحبی یوق خانه بر ویرانه در

تنده کیم جان اولمایه بولمز شرف — هر طرف قدر نیتمه کیم بی در صدف

جان دخی کر اولمله بی نور خدا — بر چراغ تار در بی روشنا

فیض جاندار جسمی انسان ایلین — نور حقدر جانی ذی شان ایلین

بنجمانکه

همچنانکه قدر تن از جان بود — قدر جان از پرتو رحمان بود

اولسه بر جانده اول پرتو اکر — صاحبنده بو قدر نک و فر

جانکه تحصیل ایتمیه اول پرتوی — صاحبی بولمز حیات معنوی

بر بدنده کیم اولا اول جان تا — مرده در اول رغبتنه تحفه زنها

کافرکده جانی وار در ظاهرا — جسمنه میتت دیمش اتاخذا

یعنی جان اول نوردن آلمزسه تا — مرده حکمنده اولور بی ارتباط

کر بدنده جانده بی پرتو کنون — حق تعالی کافرانه میستون

دکدای تن پرور بیهوده جان — کورنه دیه اول کاشف راز نهان

جان بدنده معنی ظاهرا — کیم اولتب اولدی بو فشه اولدی کا

اولسه کر فشرنده ولتب جان — کان بی کوهر کیمیدر اول همان

جان دخی بی پرتو حق همچنین — شبهه سز بر فشر بی لیمیدر همین

لبتی کورسن فشره ایمه اعتبار — لبتی کورسن فشره ایمه اعتبار

معتبر میوه بهست از پوستش — پوست دان تن به از مغز از دوستش

اول سپیدن آدم او فشده زرف — کیم انک فشرنده وار لبتی لطیف

آدمک فشرنده وار هر لبتی پاک — لیک مستور اتمیش آنی زیر خاک

بسته بهردم کنه کوراید نظر — وارنی فشره کده کور اول لبدن بی خبر

بر نفس فعل آنی سن سنجیده طلب — کر اولدن دم اور رسکده زوب

آدم ایسک سن سنی صاغه بلی — ایله بو معنا یه کسب آکهی

مغز لغتنی دارد آخر آدمی — یکدمی آنرا طلب کز زان دمی

ای دل انکار غم جرم وخطا — علت عصیانه پرسنک دوا
داخل اول دار الشفای توبه — باشد تنه بیدوای توبه به
بودن اقدم ایشه وکاک فعال — توبه قبیل کیم اوله غفران سبب
حاصلی فوت اولدین وقت وزمان — چانا حقه رجوع ایله همان
خدعهٔ ابلیس ایله افضل ایله — محمد دهسو وغفلت دن احمد الله
کر سیه کردی تونامه غم خویش — توبه کن رانسه کر دی تو پیش
باغ عاطفده کوروب چوق کرم وسر — نادرخت عمرکه دلمن سایه خور
ایتدی پرورده آنی باد هوا — وبرمدی بر میوهٔ نافع کا
چونکه ثابت رانکا اصلی همنوز — ایله مشد غایته فصلی همنوز
جو بهار توبه دن وبرا که ما — تاکه فیضندن بولا نشوونما
حاصلی بی منفعت اشغال قو — بیل غنیمت بودمی اهمال قو
عمر اکر کلشن بخش این دمت — آب توبیش ده اکر اولی همت

اولدی مخلوقانک آدم اشرفی — بوشرفله آدمه ویرمشدی صفی
آدمیدر رحمة للعالمین — آدم اولدی مهبط روح الامین
آدمیدن کلدی خیل انبیا — آدمیدن کلدی صنف اولیا
آدم ابتدای عالم علاوه عروج — قلدی خلوتخانهٔ حقه ولوج
سوق دین الجقده خالق دوجا — کره نظر خود دکه صور تا
آخر آدم زادهٔ ای نا خلف — چند بند اری توپسی کا شرف

بشنو بیدار این انتفاع توبه را

ای دل انکار غم جرم وخطا — علت عصیانه پرسنک دوا
داخل اول دار الشفای توبه — باشلة تنه بیدوای توبه به
بودن اقدم ایشه وکاک فعال — توبه قبیل کیم اوله غفران سبب
حاصلی فوت اولدین وقت وزمان — چانا حقه رجوع ایله همان
خدعهٔ ابلیس ایله افضل ایله — محمد دهسو وغفلت دن احمد الله
کر سیه کردی تونامه غم خویش — توبه کن رانسه کر دی تو پیش
باغ عاطفده کوروب چوق کرم وسر — نادرخت عمرکه دلمن سایه خور
ایتدی پرورده آنی باد هوا — وبرمدی بر میوهٔ نافع کا
چونکه ثابت رانکا اصلی همنوز — ایله مشد غایته فصلی همنوز
جو بهار توبه دن وبرا که ما — تاکه فیضندن بولا نشوونما
حاصلی بی منفعت اشغال قو — بیل غنیمت بودمی اهمال قو
عمر اکر کلشن بخش این دمت — آب توبیش ده اکر اولی همت

آب توبه بنج عمر ایله سر کر — فیض اولله ایدر شادابتر
جوی دوش چاریسی ایکسن باغی بوات — نخل عمری آندن ایله بهره یاب
تاکه بخشندن کیدوب بیش فنا — شاخسار اندن بسته بار مراد
بوزلاک بولیله در کیفیتی — آب خضر کبی بونده در خاصیتی
دار ایکسن سعی اینکه امکان وفی — روزکارک بولدین پایان حی
بنج عمرت رایده آب حیات — نادرخت عمرکه دردباشبات
توبه تک خاصیتی بی ارتیاب — زهر عصیانی ایدر قند مذاب
توبه ایلر تا امیدی وار جند — توبه ایلر تا پسندی ولسند
حسن توبه فغر شتی خوبلره — مجرمی معوض ایکسن محبوب ایده
هر کدشته کاره بدلغل نخیف — توبه دن تحصیل ایدر وجه لطیف
توبه حل ایله بزه دان مشکلی — توبه نک چوق لطفی وار در حالی
جمله ناخوشلر انزو نیکو شوند — زهر پارینه انزو کردد چو قند
توبه در عاصیره کار صواب — هب خطالر توبه دن اولور ثواب
توبه امر دوستی مقبول ایلین — توبه در بولطفی مبذول ایلین
احسن اعمال مومن توبه در — دولت غفرانه ضامن توبه در
توبه دن مومن اولور نیکو صفا — هم که اطاعت لیاس ستنا
سن وفی ای مومن پاک اعتقاد — توبه امر نده ایدرسک اجتهاد
سیئاتک رامبدل کردحق — نامهٔ طاعات کوده آن ماسبق
ای کنه کاران پرشرم وحجاب — قلبکزده وار ایسه خوف عتاب

انتفاع توبه
سحیف

گرشت عصیان ایچون او لک ملول — توبه ایلک کیم خدا ایلر قبول
اولما کوز مایوس الطاف خدا — جمله دن بهتر در الطوبه یا خطا
امر تو براوار داولمزدی اکر — اولمسه غفار او شاه داد کر
یارب دکلو کار کز عصیانکار — جرمکز بی حد و بی پایان ایسه
توبه آریده خدا توبه پذیر — امر او کیریده او لغم انا میر
چون طریق حق اولا مقصد سکا — توبه سز عزم ایتمک اولما ایکا
ایده مز کیمسه پیدا آفتی — بونده او لور پای سالک کنده طی
دار ایکن دوشکده قصد بارکه — پایله ایتمک اولمز می قطع راه
اولسک اسب توبه یه اما سوار — طی ایدرسن منزلی بی رنج و بار
کیم ایده اسقدن اولا ایسته حصول — طرفة العین ایرکه عزم لامکان
مرکب توبه عجب مرکبیدر — بر فلک تازه یک لوطه پستر
طور حالی شرمنده جرم و کنا — قیل نه احمل نهایتی آه و واه
دایما صوت حزین و در دله — دیده یه خون و روی زرد له
حق حضوره بوزک سوز خاکه هم — غفلتکدن ایله نظر ایده هم
اولدرسن نالایق عفو خدا — بویله درزه یقین اصفیا
کیم دوکوب اشک ندامت زمان — جانله درکاه حضره عز صیان
چون بولورلر ندن پشمانی الین — عرش اولور آیین المذنبین
بشکریدن نفع و لطف کریه را — نفع و لطفکه
دیده ای شرمنده جرم و خطا — کوزلر کدن قان کلنجه تیل بکا

وقتیکه

وقتیکه ای نادم افعال بد — نالان اولیه قبول استوب حقدن مدد
کریه در سرمایه کار مراد — اشکسز پسر ایده زوی عباد
کراولور سک طفل وش کریان و زار — ایده رحمتدن اولدک شه خوار
هر خرابات متاع مرحمت — بولدی اشک دیده کسندن منفعت
کریه و زاری قوی نه مایه است — رحمت کلی قوبه دایه است
اولیجه دایمی کریان و زار — دیده دن امیدک اولمز سبزوار
اولمسه کریان اکر چشم سحاب — خنده ایتمز سبزه بولمز رنک و آب
ایتمیجه کریه طفل شیر نوش — شیر مادر ایلمز جوش و خروش
شمع وش کریان اولان خندان اولور — قطره اشکی در غلطان اولور
کریه در باغ دلی سرسبز ایدن — فیض اولمازسک فارغ اولمه کریه دن
تا کریه ایلمزسک خندهٔ همین — تا کریه ایلمزسک طفل کی جوشه لبین
کچدی عمرکمون زمان بی شمار — پیر لکک قاری اولدی آشکار
بلمدک اما طلب بولدی هنوز — اولمادی قلبکده سیه در دسوز
دیده دله کریان اولور صبح و مسا — اتمدک الطاف مولایی رجا
تفسکی سیر ایتمکه حقلک بیر — اتمدک اظهار مولایی رجا
یا الهی ربنا تسکین غمانی بولجا — جان غدا سندن دکلمایم جدا
طفل یکرمی تا سکسان یاشنده — کر یکریم تا رسد دایا شفیق
طفل نوزاده بیک بوحالتی — فهم ایدر راه طلبده عادتی
شیر ایچون کهواره ده کریان اولا — دایه سندن ز قتی جویان اولا

تاب

باعث رحم اول اول گریه را ... بانچه ای بالغ حذر کا
بر تمیز فکر کو بو معنا پسند ... دو شمیه عقل کو بو سو ایه پسند
چونکه طفلک گریه در سر پا پسی ... اغلبا سه شیر ده مزد اپسی
تو نمیدانی که دایه دایگان ... کم دهد بی گریه شیر اور ایگان
گریه لازم در کهٔ بحر پایان اولا ... کیم جهان اول گریه دن گریان اولا
گریه در سر چشمهٔ فوز و نجات ... گریه در ولد ده آب حیات
او ملیسنجه آب دیده سیل ... شبر رحمت نشنه یه اولمز سبیل
هر نه دکلو بولسه گریه از دیاد ... شبر رحمت اولقدر اولور زیاد
از تکیچون بنده ده فیض عطا ... بوله جاری اولدی فرمان خدا
گفت فلیبکوا کثیرا گوش دار ... تا بریز د شیر فضل کردگار
ای سرشک دیده سن سیلابه اول ... فرش خاکک رخنه سن گرداب اول
غم همه بو گریه خیر انجام اولور ... آب روی گلستان کام اولور
چونکه عمر بسری وار چکه حذر ... اولی نو آخره ایله نظر
آخر هر غم فرحدر لاجرم ... موجب شادی مداحنه الم
مژده های مستغرق بحر ملال ... مژده ای گریان خوفنه ذوالجلال
آخر هر گریه آخر خنده ایلست ... مرد آخرین مبارکه بنده ایلست
دیده سه خاکه نما آب روان ... سبزه خیز اولمزی باغ و بوستان
آب اولان بیر ده بتر لابد چمن ... بلکه ورد و نرگس و سنبل سمن
چونکه خاکی آبدر گلزار ابدن ... باغ و راغی منبت از ها رایدن

بسنده

سنده آب دیده کی دوشمک گرک ... بانهایت سبزهٔ رحمت بتر
آب چشمن ازیلمین دایم نشا ... سبزهٔ رحمت دن اولدی حصه دار
هر کجا آب روان سبز ابود ... هر کجا اشک روان رحمت بشود
حاصل اولمز گریه سز فضل الله ... کیم زرسن شوره ده تخم گیا
چشم تر دن بوله دز تخم امید ... سبزهٔ فضل خدا اولور بدید
گریه سز اولمز بو سبزه خشک و تاک ... آبسز زیر ایشر مزرع خاک
سبزهٔ زار رحمت اولدی باغ جان ... آه ایدوب کو نیاشن اتمز شک روان
حاصلی ای طالب فیض کریم ... صحن بستان طلبیده دیدیم
باشن چون دولاب نالان چشم تر ... تا مز صحن جانت هر دمی خضر

در بیان حالت کسب و جهد

ای هبر از زاد و توا لا کهسر ... حاصل چار امهات و نه پدر
تو نه دیگریه علمز هیچ هیچ ... مشکلات تقریبی پیچ پیچ
کسب ایمکله ایدرسک اجتهاد ... قدم و سر سبز اولور کشت مراد
ممکن ایدی بر خرمنی سن حاصلی ... دخل اولمان اولمز بو گرکه کاهلی
حقه لایق کسب اعمال ایله تا ... اولی خصوصلک عطایای خدا
کسب اعمالیله بولنور رایحهٔ جنان ... آنکاری دخل اولمز آن
هر نه اکدک اکمه آنی بچسک گرک ... اول سنکدر کیم اولنی مشترک
اکمه اول تخمی که سنکام حصا ... اولنه فقد حاصلک دسته باد
بوندن اقدم اکدک تخم و سک ... ویره مدی حاصل سکا الا ترخص

ای حسی چون فانده ساکه بوکار — بهر وحی انکه او تخمی زنیکار
صکره دیر سس خیف وغدر نولدکا — بویله در عالمده بوکار وکیا
ایلجه کاری بدر وی ان آن تست — ورنه این بید ابهر تو شد درست

مزرع خاطر وده تخم ماسوا — نسنه حاصل ایلمز الا هوا
تخم اعمالک اولورسه پاک اکر — خرمنی صافی واولور پاکیزه تر
فاسده وناپاک ایسه تخم عمل — حاصلک ناپاک در ایچه جدل
تخم چودن صانمه کندم کسب اولا — نیچه ممکندر که خرمن اسب اولا
اصل درع اولمه مخالف لاجرم — بو قضیه بویله در هر عکس هم
هیچ کندم کاری وجو برد بد — دیده اسی که کزه خرد بد

کر صور رسک احسن اعمالدن — بیل آنی بو دفتر اجمالدن
نفسکه ایله ریاضتله جهاد — ایله امر بو عده اجتهاد
ترک ایده وبیرنچه مدت را حتی — طاعته باشلیه فور یهم وعادتی
جسمکی جوع وکاسرون قیل هزال — شویله کیم رحم ایلیه سنی ذوالجلال
اول بدن کیم اوله طاعتده تعب — فیض حق ایلر آنی روح الطیف
ای فلنک آنکه جهادی میکند — بر بدن زحمی وادادی میکند

اوله بی سعی وطلب امید وار — کاهلا اولمز کشا ده کاردی کار
کرچه خشک اولدی بهر آدمی کریم — غره اولمه سن اکا چک خوف ایله یم
طاعت ایله قونمکه بسته کچه پس — لطف حق اولسون دلکده ملتمس
بی عمل اوبه مز تو کل نخلی بسر — آب وبه نامیوه دار اوله شجر

امر ظاهر در ربط التدین کزند — کار ساز اولمز توکل سود مند
کر توکل میکنی در کار کن — کشت کن پس تکیه بر جبار کن

جهد ایله بولدی خدا بی انبیا — جهد ایله کیردی طریقه اولیا
جهد بو مشکل بولی آسان ایدر — جهد دللر در دینه درمان ایدر
جهد ایله معلوم اولور اصل اصیل — جهد ایله عاشق بولور یاره وصول
جاهدالله اولور عالی مقام — جاهد نفسه وبیرلمز بویله کام
اولیا مقامی سنده اسرسکا — ضد قله اخلاصله شام وسحر
جهد ایلیکن تا توانی ای کیا — در طریق انبیا واولیا

ایتمه مؤمن راه ایجاده جهد — ظاهر اولور طاعتنده ازدیاد
تیر تحقیقه ایدر کسب یقین — قلبنی حق شبهه دن ایلر امین
کوستر احکم خداوندی رضا — آرزوی نفسنی ایتمز روا
طاعت ایجاب بولنسه سعی ایدن — ایلیم ایلر فائده بی شک وظن
ایلمه سک بوکا صه اعتماد — کورنه دیر اول مؤمن پاک اعتقاد

مکاوم من کیر زبان کردد سبب — در ره ایجاد طاعت یکنفس
طالب حق سعی ایدر دایما — آخر اولور واصل قرب خدا
فی المثل دل سنکدر آهن طلب — آتش شوقه اولور بونلر سبب
سنکی اور سیک اینه آن خفر — هر بری نه اولدی مضمر بواشر
هر بری نه اولسه انلر متصل — ظاهر اولور آره دن مطلوب دل
دل طلبله ایتسه محکم اتحاد — ازاولور کیم اولیه حاصل مراد

سنگ بر آهن زنی آتش بجست این نباشد و ر بباشد نادرست

در بیان هر که جوید یابد است

جهد باید وب ای طالب بحمت بدام وقی باب حقه ایله اهتمام
یوز سورمه آخر کاهه دایم قل نیاز تا سکا باب هدایت اوله باز
حلقه باب رجا دن چکمه امل کیم اولور اول حلقه تسبیحه بمل
هر نظر دور اوله اول درکا بدن هر نفس دکلمه آه و وا ابدن
سن همیشه طور ایله قرع باب فتح اولور ابواب رحمت بحساب

خود که گوید این در رحمت بشار که نیابد در اجابت صد هزار

دست جهد معنی فیوضن باز بول پر خیال فکرتی تحریک ایله تا
پر وبال فکرتی تحریک ایله تا اوج معنی جاوه کاه اولسکا
یعنی دایم ایلیوب فکر درست اول در معنایی وقی اتمکده جست
فکر صالح صاحبی ایتمز خطا فتح اولور اخر اکا باب خدا
پر فکرتله ایدم وبه سک عروج ایلیوب صورت فیوضن خود بخود

چون در معنی زنی بازت کنند پر فکرت زن که شهباز ت کنند

طالب اولسک بو کمالا جهد ایله واقف اولور سن بو حالا جهد ایله
طالب حق جانله اولسه مجد ایلیه راه طلبده سعی و جهد
واصل سر سنر لیقصد اولور صورت معنی اکا مشهود اولور
چون وزیلمشدر که ایتمز جه خطا سنده وخی جهد ایله طور ه دایما
ایتمیوب بر دم تکاسل هیچ زمان هر دم و هر ساعت و هر دقیقه ان

زبون طلب

چون طلب کردی بجد آید نظر جد خطا نکند چنین آمد خبر

گر شتاب ایله کراو آهسته رو لابه اولور سن بو سنده کرو
رفته رفته صاحل اولور بو سنده گر کران اولسه اولور کرک چابک عنان
هر نجه کیمسه دیلر سه هر رضا لایکلف نفساً الا وسعها
هر کسک بنده کی وسع و طاقتی هر کسک اولدیجه توتی
بی تکلف ایلیور الحق طلب اول بولور دخی آخر نی تعب

گر گران و گر ستا بنده بود عاقبت جوینده یابنده بود

هر مراده ایره جه وده کی زمان قطع امید ایتمه اولمه بی گمان
صبر و آرام ایلیوب چک انتظار بر نجه مدت وخی ایله قرار
رهکذر جان و دله سو بسو ایله اول آرام جانی جست و جو
بو طلبده ایتمه تا کمک مرور ایلمه نایوس اولوب کسب فتور
اولدیسن کوی تمنا دن بیله کور بنور آخر سکا روی امید

چون نشینی هر که کوی کسی عاقبت بینی تو مر روی کسی

گفته دلدن هر زمان بر فکر شر دفع اولور مره طلبدن بر ضرر
حاسد اندیکله بو له فنا دمبدم افزون اولور جنجه
گفته اولسه گون بگون کوته وجود سالکه مکشوف اولور سر شهود
ایلسک هر گون بو کاری جده له ایره بشور سن آب مقصود وله
گر اوله اول تیشه جد و طلب خفر چاه مقصده اولور سبب

چون زجاجی نیستکی هر روز رنگ عاقبت اندر رسی با آب پاک

کوشکه کردنیه قول من قرع — باب حقی رق ایدوب ایلیه فرع
قرع اولنه بلله بر باب اکر — کوستره الته صاحب خانه سر
یا کلوه کیمسن بوله آندن صدا — فتح باب ایله کوره راستی آشنا
صدقیلسن ایله باب حقی دی — آچیلور البته بر کون باب حق
باب حقک تخمینی تفهیم ایچون — طالبان امثله تعلیم ایچون

کفت پیغامبر که چون کوبی دری — **عاقبت زان در برون آید سری**

صوفیا دستکده تسبیح و عصا — راه حقده رهنمای اولمه سکا
آنلره ایتمز تشبث طالبین — طالبه تحقیق طلب لازم همین
بلسته ایدوب زنق و بیانک شانی — انلری قوطوت طلب ایدانی
بهترین ره بر طلبه رسالکه — اکه اویمن مستجد رسالکه
جان و دل مطلوبن ایسترسک اکر — غیر بین الچکه کاسه خیر

در طلب زان و پیا تو بهر دو دست — **کو طلب در راه بیکو تا بهر هست**

بلمک ایسترسک اکر حقدن خبر — قیل تفحص تا بولنجه بر اثر
کورمه جاندن کلوه اول بوینی جان — یعنی اول عطر مشام عاشقان
کر تفکر قیلسه کهی ایله سوال — کشف اولور لابد سکا بر کون بو حال
صورمه اما غافل و بیکانه دن — جسته جسته بی آشنا سیر ایلکین
وقف ایدوب دایم بو سوداسیری — بر نفس اولمه بیخود بر دمی

کر بکفت و کر بخا موسی و کر — **بوک کردن کیه بر سو بوی نشه**

اشتیاق حقدن درد درون — بوکه و کلوه اولمه بیخود و فزون

اولقدر

اولقدر شایسته درمان اولور — بلکه بر دروه دوای جان اولور
شخص بی درده و بی لذت بود ا — درد و لذت موجب فضل خدا
طاعت بی درد ایله اولز مقبله — اینجه بیهوده بوار خائف امید
بولمدم بولکوسی جانانه دیمیو — ایرمدم کام دل و جانه دیمیو

بهین مزن تو از ملولی آه سرد — **در رجو و در رجو و در درد**

چکمه بولوله صعوبتلرن الم — اینجه مایوسانه اظهار ندم
مدت خواهش فزون اولدی ایله — در وله جانم زنون اولدی دیمه
بهرنه وکلو مشکل اولسه اول — چکمه دامان تحملدن الل
حل ایدر بو عقده یی حق عاقبت — آخری اولور بو درد عاقبت

صبر ایله دلخسته زار و جان پلور — **صبر ایدن مشکلرین آسان بولور**

ای بسا کاری که اول صعب کشت — **بعد زان بکشاده و شد تخته کذشت**

کچ بولوله راحت و آرامدن — عالمه هم استعمال ایدوب اقدامدن
بهرنه وکلو دلخراش اول بوله — کسن اینجه معنی سرخوش اولمایه آه
نکته بین فهم ایده نکته فیل انتظام — طالب اول جمله فهم لازم
ایدوب اسوده طلبه بر نفس — اوله آسوده طلبه بر نفس

تادم آخر دمی فارغ مباش — **اندرین ره می تراش و می خراش**

چونکه اولدی سالکه مسلک بو طریق — جهد ایدوب بولمق کرکسن هر دقیق
کیم بولوا دیده اوله همکا — کلمیه دهشت اینجه بیکا

اوله قوت قوته منضم اکبر ... بیم ضعف و بیم ره دلدن کبر
بر سر هر ره فتد همت کهی یار ... فائب اولور میسر جمله کار
طالب اول سر بار صاحب همت است ... که نه تنها بود ره بر خشت
همتی را جو که زو یابی مدد ... همدل و همدرد و جویای احد
گر بولور سنگ بر مرافق همسفر ... وارمی کور آنده صد افسون اثر
فیل نفسد فر بلا فضلا کا ... غول رهزن اولماز یانکا کا
قلب نفسلندن کلور وسوسه و فکر ... فارغ اول انکله همره اولمادن
خفته و غافلدن ایله احتراز ... اول سکا اولمز بولده کار ساز
گرچه خوش ریا و همد علم طریق ... گرچه لاف مدبر بود و ایده رفیق
لیک همراه را همره مدان ... غافلان خفته را آگه مدان
همره اولمقدن هر گمراه ایله ... هر سنه ده خوی و هر بد خو ایله
سالکه یکدم نه تنها سفر ... بی غم و ضد بی نه تو دی گذر
در رود و خشتدن اشد در رشد ... بد لک همتر معتقد نا معتقد
پنجه سی همراه هنی افضل ایدر ... دو ندوه دب بولدن پر خطا اولدر
حاصلی ای سالک راه خدا ... گنده وکی بد لشدن قیمن جدا
هست تنهایی به از یاران بد ... لیک با همت چو تنها شد بد شود

چون بو همتک رهنمای پیر در ... پیره پیر و لک کوزل مدبر در
پیر ارشاده ایه نظر افتدا ... راه حقده ایتمز در خطا
پیر دن مقصود اولو نمز تکس و سهل ... پیر اودر کیم اوله عقلنده کمال

پیر در استادی چون بو صنعتک ... غیری بتر ک ایت پیره اولسون خدمتک
پیر در سر دار جند سالکین ... پیر ایدر رهبر ولی غمدن امین
غیر پیر استاد و سه لشکر مباد ... پیر گردون نی ولی پیر رشاد
ایر میسلم پیر عالی همتی ... عارج اولمز آسمان وحدتی
سالم قصر حقیقت پیر در ... پایه اوج سعادت پیر در
پیر ایله منزل بولور اعلی ده جان ... خیری پیر آن ایلمز الا گمان
پیر دندر سالکه بو اعلا ... بو عروجی پیر دن ایله رجا
پیر در اوج یقینک رهبری ... گور نه دیر اول اهل دینک رهبری
پیر باشد نردبان آسمان ... تیر پرتان از کمر دد از گمان

در لزوم پیر با اهل طلب

آه ما نچه پیر صاحب انتباه ... طی ایدر اولنمز فهم و دانشله بو راه
پیر مهالکدر بو وادی مخوف ... سعی ایدر با اول پیر و اهل وقوف
هر قدمده وار هزاران غول و ریو ... کیم ایدر ار سالک صد مکر و دیو
همتی پیر اوله قصه یه نجان ... سالکم اولمز بو خطر دن سالکان
عقل و فکر اولمز بو بوله رهنما ... غیری قوای سالک راه خدا
پیر ز انکر چون نه گه بی پیر این سفر ... همت بس بیر آفت و خوف و خطر
چونکه لاقید قلندر نزدان بو یول ... سن وحی پیر رهنما یه پیره اول
گور ده گاه وادی در کلد بو طریق ... بو نده عقل کار دان اولمز رفیق
بو نده ره بیر ستر کیمه نظر عقلله ... ایر مشد رهبر زمان سر منزله

راه باطن در پوراه بی کران ... سالک تنها رود او طرز عیان
بوده الزمدر فلاوز لاجرم ... بود کل خود عالم ظاهر رهم

آن رهی که بار با تور قتد ... بی فلاوز اندران آشفتد

کور رمد و گاو پولدن ای اهل سبل ... نیچه ممکندر کیه ملک بی دلیل
نیچه کره کوردو گاو پولدن بیله ... دار بمز سن راهبر سز منزله
هرنه دکلم اول سنه بنده سنه ... بینه کتمز خاطر کدن دوسوه
کیمسه بیله شاید خطا ایدم دیسو ... بر فلاوزی ایده رسن جسته وجهی
اولما نیچه چون بینه بر راه بر ... ایده مهر سن کوردو گاو پولدن کتمز

پس رهی راگه مذبذب تیه ... بین مرو تنها زراهبر هرگز مپیچ

کیمسه تنها بوپوله قبیل احتراز ... بوبوله دوچقدر غول و دیو حیله ساز
مجلدون بسدر بلای نفس غول ... آلدانور البته آگه مرد کمل
آشنا یانه ایده وب صحبت جهد ... منع ایده پولدن و بیر غفلت کا

لیک اول سایه رهبر پناه ... کوشکه کیمز مصدای غول راه

بوبوله کدر وندن ایسته سک رها ... ایده ظل راهنما یه التجا

گونا شد سایه او هر تو گول ... پس تراکسه گشته دار دبا نفعل

راه حقده او لکه بی راهبر کیدر ... هر گونی آنک اولور پوزپل قدر
هر قدیده زار و سر گردان اولور ... ملک بوب بیخطوه ده حیران اولور
اول محلده راهزنان در کمین ... هر طرفدن ظاهر اولور لر همین
صوفیلر کو سنر لر طالبه ... سوق ایدر لر بر مخالف خانیه

تمت جزء

تیه حیرتده قالور صد ماه و سال ... خود محققدر بلا شبهه بو حال

هر گه در ره بی فلاوزی رود ... هر دو روزه راه صد ساله بود

چونکه وار در هر بوله بر رهنما ... راه حقی پیر دن ایله بجا
رسم راهی پیر روشن دل اولور ... اول کمالک سمتنی کامل بولور
وز ایله فصد ک صد فدن غفلتی ... صنعتی اول اخر فدن قیل طلب
کوبه استه سک اگر کاندن دیله ... کل مراد ایتمک کلستاندن دیله

حاصلی هر شیئه دار در هر محل ... فی الحقیقه بویله در ضرب مثل

اطلب الدر اجی وسط القعر ... واطلب الفقر من اصحی الزرف

دکله ای طالب بو پند بی بدل ... فهم قیل مضمونی اوغا نله
شیخ بی حاله و منور مقبل کدا ... اتمه اندن دولت فقری رجا
شاه معنی پیر صاحب حالدر ... سایه سی سر مایه اجلالدر
سایه سالمه دگر یه اول شاه اکر ... پایه سن خورشیده دن اعلا اکر
وار ایله سنده اگر ناموس و ننگ ... ایله ظل گدا یانده درنگ

سایه شاهانه طلب هر دم شتاب ... تا شوی زان سایه بهتر آفتاب

شیخ اودر کیم قلبی آنگ پاک اولا ... رسته تلوث آب و خاکدن اولا
ماسوادن اولیه آینده اثر ... قلبلیه آینده سنده به کدر
کر سوسر سک جانه دلدن آنی سو ... مهر بینه جان و دلی ایله کرو
مهر پاکاندر درونی صافلایدن ... صافلو لور صافی درونه دل دین
قور تلور لوث سوادن بر بسر ... سن دخی پاک اول تا سن سک اگر

ÖZGEÇMİŞ

1994 yılında Kars/Sarıkamış'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Balıkesir'de tamamladı. Lise öğrenimini gördüğü Balıkesir/Altınoluk Kardeş Çavuşoğlu Lisesi'nden 2012 yılında mezun oldu. Aynı yıl Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde başladığı lisans öğrenimini 2016 yılında tamamladı. 2016 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı bölümü Eski Türk Edebiyatı alanında lisansüstü öğrenime başladı.